

ఓమ్
సరస్వత్యై నమః

కుమారస్వామిజయము

(కాళిదాసు)

జి.జి. 4
2-71

Acc. No. 17676

చర్ల గణపతిశాస్త్రి

ప్రతులు : 1000

1977

కాఫీరైటు

గ్రంథకర్తది

వెల. రు. 4-00

Paper used for Printing of this book was made available by the Government of India at concessional Rate.

లిలితా ప్రెస్

తూర్పుగోదావరి, పులివెందుల - 500004

విషయసూచిక

1వ సర్గ

పుట

1	దేవ గురు నమస్కృతి	1
2	హిమాలయుని వర్ణన	2
3	మేనకకు మైనాకుఁడు పుట్టుట	5
4	పార్వతి జన్మము—వర్ణనము	7
5	పార్వతి శివునికి భార్య అగునని నారదుడు చెప్పుట	10
6	శివుడు ధ్యానమందుండుట	11
7	పార్వతి శివునికి సేవచేయుట	11

2 వ సర్గ

12

8	బ్రహ్మను దేవతలు స్తుతించుట	12
9	బ్రహ్మ దేవతల యోగ శేమంబు లడుగుట	19
10	దేవతలు తారకాసురుడు పెట్టుబాధలు చెప్పుట	17
11	బ్రహ్మదేవతలకు ధైర్యము చెప్పుట	21

3 వ సర్గ

12	మన్మథుఁడు తన్నుఁదలఁచిన పనియేమని ఇంద్రునడుగుట	23
13	శివుడు పార్వతి పెండ్లియాడునట్లు చేయుమని మన్మథునితోనింద్రుఁడు చెప్పుట	24
14	మన్మథుఁడు హరుని యాశ్రమమునకేగుట	26
15	పసంత ఋతువర్ణనము	28
16	ధ్యానమందున్న హరుని మన్మథుఁడు చూచుట	29
17	హరుఁడు మన్మథుని తగులబెట్టుట	33

4 వ సర్గ

18	రతి విలాపము	35
19	అశరీరవాణి రతీదేవి నోదార్చుట	41

5 వ సర్గ

20	పార్వతి తపస్సుచేయుట	43
----	---------------------	----

21	హారుడు వటురూపముతో వచ్చుట	48
22	పార్వతి వటువునకు హారుని మహిమ తెల్పుట	58
23	హారుడు పార్వతిని వివాహమాడ నిష్టపడుట	55

6 వ సర్గ

24	హారుడు హిమవంతుని దగ్గఱకు సప్తఋషులఁ బంపుటకై రప్పించుట	56
25	సప్తర్షులు హారుని స్తుతించుట	57
26	సప్తర్షులను హారుడు హిమవంతునిదగ్గఱకు పంపుట	59
27	ఓషధి ప్రస్థపుర వర్ణన	60
28	హిమవంతుఁడు సప్తర్షులను వచ్చిన కార్యమడుగుట	63
29	అంగీరసఋషి హిమవంతునితో నతనిపుత్తి పార్వతిని హారునికిచ్చి వివాహము చేయుమని చెప్పట	64
30	మేనకా హిమవంతుల నంగీకారమును ఋషులు శివునికి విన్నవించుట	67

7 వ సర్గ

31	పెండ్లి కూతురు ఉమను పుణ్యవతులు సింగారించుట	69
32	ఈశ్వరుని యలంకరణము	73
33	ఈశ్వరునిజూచు పురసుందరుల చేష్టలు	77
34	ఎదురు సన్నాహము	79
35	వివాహపు వేడుకలు	80

8 వ సర్గ

36	ఉమామహేశ్వరుల విహారములు	88
----	------------------------	----

9 వ సర్గ

37	కుమారస్వామి జననము	89
38	కుమారస్వామి సేనాధిపత్యము	91
39	తారకాసుర కుమారస్వాములయుద్ధము	91
40	తారకాసురవధ - కుమారస్వామి జయము	94

కుమారస్వామి జయము

దే వ గు రు న మ స్కృ తి

తొలినారాయణుఁ డాత్మరూపమున నెందున్ ఊరమట్లాప్పి, శీ
లలకై ఆపయి పాలమీఁగడయటుల్ వ్యక్తాకృతిన్జెంది, ని
ర్మలమాకాశము, నందుగాలి, జ్వలనంబాపై నటన్ నీరు, నం
దిల, యన్నంబయి జీవియై వెలుఁగు, నా యీశున్ సదామ్రొక్కెదన్. 1

బ్రహ్మముఖంబునం దమృతవాహినియై విశదంబునొంది ఆ
బ్రహ్మముగి డి ప్రళాంత విమలాశ్రమవాటి మెలంగి సత్కవి
బ్రహ్మల మోముఁదమ్ముల సరస్సులలో రసకేశిఁదేలు నా
బ్రాహ్మి మదార్యసూక్తి రసపావనియై విహరించుఁ గావుతన్. 2

తీయని కైతమావినునుఁ దిన్నని కొమ్మను గూడుచుండి క్రొం
దీయని గొంతుతోఁ జివురుఁ దీయము లూరఁగ రామ రామ రా
మాయని యక్షరామృతము లానుచు నయ్యమృతంబు తిచ్చరా
మాయణగాత వాల్మీకి మహాకవికోయిలఁ బ్రస్తుతించెదన్. 3

వైదిక సంహితాటవుల బాటలు దీరిచి యజ్ఞశాలలన్
వేదిక లాశ్రమా లమృతవీధులు చక్కఁగ దిద్ది యందులోఁ
బాదములుంచలేని జనపాళికి మేడలు పూవుదోట ల
ష్టాదశరీతి నంతరులు సల్పిన శిల్పిని వ్యాసు నెంచెదన్. 4

శ్రీ నారాయణశాస్త్రి వి
జ్ఞాన ధురీణుని ననేక శాస్త్రజ్ఞుఁ గవీ
శానుని జనకుగురుఁ దలఁచి ;
యౌననఁగ కుమార సంభవాబ్ధి మధింతున్. 5

తీయనితేనె లాని రుచితీయని సుంతయు జాబకుండఁ గ్రొం
దీయనిపూవుఁ దేనియలు తెచ్చి యొసంగెడు తేటవోలె నే
నీయెడఁ గాళిదానసుకవీభుని వాగమృతంబు గ్రోలి యా
తీయన సుంతయుం జెడనితీరున నీయఁగ సాహసించితిన్.

6

ఎంద టెందటొ యిది మథియించి రనుచు
మనము మాత్రము మది నూరకొనుట యేల
లంతలంతలు యత్నంబు లొచరింపఁ
దుదకు నందఱు కమృతంబు దొరకె నొక్కొక్క.

7

హిమాలయునివర్ణన

ఉత్తరపు దిక్కున హిమాలయుండనంగ
దేవతామూర్తి యొక పర్వతేశుఁడుండె
లతఁడు దిగి తూర్పు పడమరయబ్బులందు
భూమి కొలిచెడి కొలకఱ్ఱవోలె నుండె

8

లతనిన్ దూడగఁజేసి కౌశలముతో నల్లలనన్ దక్షతన్
బితుకన్—మేరువుగొల్లకాఁగ—ప్రభుప్రభ్రీశుండు బోధింప న
న్మతి గోరూపము దాల్చు నీవసుమతిన్ భాసించు రత్నాల్ రసో
చితమా నోషధులన్ నగాళి పిదికించెన్ లోకముల్ భేషనన్

9

ఘనమగు ననంతరత్నముల్ గనుచు నుండు
నద్రది సౌఖ్యాగ్రమును మంచు నణచలేదు
గుణ గణములోన నొకె దోషమణఁగి పోవు
లచ్చమగు చంద్రకిరణాల—మచ్చవోలె”

10

అప్పరల కొయారంపు భూషాదికములఁ
గూర్చిపెట్టుచు మబ్బుల కొసల-విడిన
రంగులం జిత్రమై యకాలంపు సంధ్య
వోలె టాళ్లరం గతఁడు శృంగాలదాల్చు”

11

నడుమ గిరిమేఖల వజ్రకు నడచుమబ్బు
క్రీంది చటియలఁగలనేడ లందు నిలిచి
వానలకుఁ గుండు సిద్ధదంపతులు, వీని
యొండగల శృంగముల నాశ్రయించు చుండ్రు॥

12

మంచుసోనలు రక్తపుం బదవి కడుగ-
గజములం జంపు సింహాల కాలిగుర్తు-
లందగపడకున్నను గోళ్లనందునుండి
రాలు ముత్యాలె తెలుపుఁగిరాత తతికి॥

13

వీనుఁగుల మేనిపొడలట్టు లెట్టినగుచు
రక రకపుధాతురసపు వర్ణములఁబొలుచు
భూర్జపత్రాలు, ప్రేమజాబుల సుకృత్య
మిందుఁ దీర్చు విద్యాధర సుందరులకు॥

14

కందరముఖాల వెడలెడు గాలిచేత
బొంగువెదుకుల రంధ్రాల మొదట నూది
స్వచ్ఛగాంధార 1* గ్రామంపుటుచ్చ శ్రుతులఁ
గిన్నరులకు 2*తానమిడు లా గితఁడు వజరు॥

15

గండముల దురదలు పోవ గజము లవట
రాచికొన, దేవదాతు వర్మంబులూడి
పాలుగాఱ, నాపాలలో బయలుదేలు
వాసనలు గ్రమ్మఁ జటియలు పరిమళించు॥

16

అనుఁగు ప్రీయలతో విహరించు వనచరులకు
గుహల యిండ్లలోపలఁ గాంతి గ్రమ్మరించు

1* 1. షడ్జ 2. మధ్యమ 3. గాంధార గ్రామములు (=స్వరసమూహము) అని
గ్రామములు మూఁడు. అందు షడ్జ మధ్యమ గ్రామమును మనుష్యులు
పాడఁగలరు, గాంధార గ్రామమును దేవతలు మాత్రమే పాడఁగలరు.

2* తానము=స్వరరాగములను దీర్ఘముగా మనోరంజనముగాఁ జూడుట.

నోషధులు నూనెలేని దీపోత్సవములు
రాత్రి గావించుచుండు నశ్రాంత మచట॥

17

గడ్డకట్టిన నునుమంచు గప్పి, దారి
నంగుళుల కీళ్లు వ్రేల్చుచున్నప్పటికిని
నడిమి - క్రింది - పై - భాగంబులడగఁగ్రదొక్క
విడరు కిన్నరస్త్రీల్ పెండ్లినడక లచట॥

18

పవలు భీతిచే గుహలలోఁ జడియుదాగు
కటిక చీకట్ల రవినుండి గాచు నతఁడు
సత్యముగ ఊద్రుడైనను శరణుపొంద
మహితులకు నాద్యులందఱు మమతయుండు॥

- 9

ఇటునటులు తోక లాడించి యెంతొయలరి
చంద్ర కరగౌరవగు వాలచామరములు
వైచి చమరీ మృగంబులు పర్వతేభఁ
డను పదంబుద్ర కౌనరించు సార్థకముగ॥

20

వలువలను వ్రేయుల్లాగ సిగ్గిలుచున్న
కిన్నరాంగనలకు దైవకేశి నతఁడు
గుహల గృహములద్వారాలఁగూడి వ్రేలు
దొంతరల మబ్బుల తెరలన్ సంతరించు॥

21

లీల గంగాలహరి శీకరాలఁ దడిసి
యవలఁ బొరిఁబొరి దేవదారువులఁ గదిపి
నెమలి పింఛాలు విప్పియాక్రమత నచట
యనిలము మృగాల వెదకుబోయలను గొలుచు॥

22

సప్తఋషులు కరాలఁద్రుంచంగ మిగిలి
యగ్రసరసుల మొలచిన యంబుజములఁ
బైకి మొగమెత్తు కిరణాలఁ బరిపితేవుఁ
గ్రిందఁ జరియించు సూర్యుఁ డాగిరిని మెసలి॥

23

మేనకయందు మైనాకుఁడు పుట్టుట

౯

యజ్ఞ వస్తులు, సోమలతాదులొసఁగి
భాత్ర యెల్లఁదాలెచ్చడి శక్తిదనరు టరసి
యీతనికి యజ్ఞభాగంబు లేర్పరించి
స్వయముగ విధాత శైలాధిపత్యమొసఁగె॥

24

హిమాలయుఁడు మేనకను పెండ్లియాడుట

అట్టి మహానుభావంబు గలవాఁడును మేరు గిరికి అనుఁగు సఖుఁడును నైన
హిమవంతుఁడు వంశ మర్యాద లెఱింగిన వాఁడుగానఁ దనవంశమును
నిల్పుటకై పితృదేవతల మనస్తంకల్పముచే నా విర్భవించినదియు మును
లకుఁ గూడ మాననీయయునగు మేనకయను నొక కన్యను యథావిధిఁ
బెండిలియాడెను.

25

మేనకయందుమైనాకుఁడు పుట్టుట

వీదపఁ గాలక్రమంబునఁ బ్రభులు వీరు
స్వస్వసౌందర్య సౌఖ్యగ్యవంతు లగుచుఁ
ప్రబణయులై యుండ హృద్యయౌవనముఁదాల్చు
వర్షతపు రాజుపత్ని గర్భంబుదాలెచ్చ

26

నాగసతులు భోగించు నందాల తనువు
నబ్ధియెడ బద్ధమైత్రియు నమరునొక్క
సుతుని మైనాకుఁగనెనామె; యతఁడొ టెక్క
లూడు నిండ్రువప్రజు దెబ్బరుచిగనండు॥

27

అటుఁ గొంతకాలమునకు—

అటు పితయవమానింప యోగాగ్నియందుఁ
దనువు విడిరుద్రు తొలిపత్ని దక్షకన్య
యగు సతీదేవియీ జన్మమందు నట్టి
యద్రరాజు భార్యకుఁ బుత్త్రియై జనించె॥

28

వ చక్కఁగాఁ బ్రయోగించుటచేఁ జెడని నీతియందు ఉత్సాహ
గుణమువలన సంపదవలె, నియమ నిష్ఠలుగలమేనకయందు పర్వత సార్వ

భౌముడగు హిమవంతునివలనఁ గళ్యాణీయయిన యామె జనించెను. పుడు
దిక్కులు ప్రసన్నములయ్యె. దుమ్ములేక గాలి హాయిగావీచెను. శంఖములు
ధ్వనించెను. పుష్పవృష్టి కురిసెను ఇట్లు పర్వతరాజు కుమార్తె జననము
స్థావర జంగమములైన సర్వశరీరులకు సుఖముగలిగించి విలసిల్లెను.

29

అపుడు—

పాలుచుద్యుతి పుంజమొప్పు నా పుత్తి చేత
అమె జనని మేనక యెంతో యలరి వెలిగె
నల్ల మబ్బుల యులుముల వల్ల మెఱయు
మణి శలాకచే వై డూర్భ మహివిధాన॥

30

దిన దినము వర్ధమానమౌ తనువు నామె
ఉదయమొందు చంద్రునికళ యొప్పుతోఁప
వెన్నెలలలోన నణగిన భిన్నకళలఁ
బోలె లావణ్య మయ విశేషాలఁ బొంచె॥

31

బంధువులకుఁ బ్రియురాలయిన యామెను బంధుజనులు పర్వతవంశ
సంబంధమును పురస్కరించుకొని పార్వతీయని పిలువఁ దొడఁగిరి.
భర్తకై తపముచేయు కోరికగల యామెను ఉండనీ మా=(తపసు) వద్దు
అని తల్లిదండ్రులు నిషేధించుటచేఁ దర్పాత ఆ సముఖితే 'ఉమ' అనికూడా
పేరు గలిగె.

32

అతని కెంతో సంతతి కల్గినప్పటికీని
ఇతని దృష్టి యామె యెడ సంతృప్తిగనదు
ఎన్నో పూలు వసంతుని కుండెనైన
భ్రమరపంక్తి మావిపయినె రక్తిచూపు॥

33

పలుద్యుతుల శిఖలచేత దీపంబువోలె
ప్రతిపథగ యయిన గంగచేఁ ద్రదిదివమట్లు
పూత సంస్కార వాక్కుచే బుధుఁడువోలె
ఈమెచేఁ దండ్రు, శుచి యలంకృతుఁడు నయ్యె॥

34

గిరి బాల యొకవేళ నురనదీ తీరాల

నిసుకతినెన్నె యరుగులెక్కి తిరుగు

మృదుపాణి యొకతటి లేత యందపుఁ గేలు

కందు నట్టులు కందుకంబు లాడు

మద పద్మ యొకపరిఁ బదము లెఱుపు వాఱ

గిరి శృంగములనెక్కి వరువులెత్తు

మసిఁడి బొమ్మ యొకెడఁ బసిఁడి బొమ్మలు పెట్టి

గుజ్జన గూండ్లాడుఁ గూడి సఖుల

అప్త సఖురాండ్ర మధ్యలో నన్నియెడల

మించు జలదాళి మధ్యలో మెఱపువోలె

జాల్యమున సఁచరించుచు బాల మిపులఁ

బోళి రసము లనుభవించు లీల నుండె॥

35

త రదృతువంచు హంసములు చక్కఁగ గంగను జేరునట్లు, రా

తిరి సమయంబునందుఁ దమదీప్తులు నోషధిఁ బొందునట్లు, మున్

స్థిర ముపదేశముం గనిన చెల్వను నేఁ డుపదేశవేశలన్

విరివిగఁ బూర్వజన్మమున నేర్చిన విద్యలు వచ్చి చేరెడిన్.

36

శాత్రుతకు సాజమౌ నలంకార నీమ

మద్య మనుపేరు పొందని మదపువేరు

పువ్వుకంటె వేఱయిన కాముని శరంబు

అయిన నవయౌవనము వచ్చి యామెఁజేరె॥

37

నరిగఁ గుంచెచే దిద్దు చిత్త రుపువోలె

భాను కిరణాలచే విచ్చు పద్మమటుల

మోచ్చు తగ్గులలేక యా యింతిమేను

తిన్నగ యౌవనముచేత దిద్దఁబడియె॥

38

అంతటను నెత్తయిన వ్రేళ్ళ కాంతికొనలు

జాగుగా నుంచుటన్ రాగ భంగిమలను

గ్రక్కుచున్నవి వలె నామె కాళ్ళ నేల
పెట్టతామర పువ్వు శ్రీల మెలగ జేసె

39

తిరుగ నుపదేశ మొందు నాతురతచేత
నందియల శింజితములు నేర్వొం దలంచు
రాజహంసల వలన వినమ్రమాంగి యవుడు
నడ లొయారాల శిక్షణ పడసె వేమొ॥

40

క్రమమై గుండ్రనివై భ
ద్రములై యతి పొడుగుగాని తజ్జంఘలయం
దము తీర్చిన విధి, శేషం
గములకు నందాలు గూర్పఁ గడఁగెనొ యేమో॥

41

కరిపతి కరములు చర్మము
గలుకొట, ననంటి చెట్లొకట చలివొటన్
ధరలో విశాలరూపము
పరఁగియు, నుమతొడలఁ బోల బాహ్యంబులెదనొ.

42

అతివ లెవరికిఁ గోరఁగనైనఁ గోరఁ
గనని హరునొడి నవల నెక్కంగఁ గనుట
అనఘ యాయుమ మొలనూలు నునుచు చోటు
చెలువ మింతది యని దీనఁ దలఁప వలయు॥

43

వలువముడి దాటొ లోతు పొక్కిలిని సరిగ
చేరి సన్నని క్రొత్త నూగారు వరుస
యుమకు ఖాసిల్లె. మొల నూలి నమరునడిమి
యింద్రదనీల నుణి రుచుల యేలు వోలె॥

44

అరఁగువలె సన్ననై యందమైన నడుము
గలుగు గిరిరాజునుత మూఁడు వసులు వెలసె
అప్పురుండెక్కుటకు నవ యౌవనంబు
మేల్చి బంగారుతోఁ దీర్చు మెట్లువోలె॥

45

ఒక టొకటి రాసికొనుచు నీలోత్పలాక్షి
తెల్లనై న చందోయి వర్తిలై నిటులు
ఎటులు నల్లని మొగముతో నెనయు వీని
నడుమఁ దొవతూడు నూలుకేన్ స్థలము గనమొ.

46

దిరిసెన పువు కంటెఁ గడున్
గిరిసుత బాహులు మృదువని నే భావింతున్
స్మరుఁడు పరాజితుఁ డయ్యును
హరునికి గళపాశములుగ నపు డివె చేసెన్.

47

స్తనముల బిగువగు గళమున్
నును గుండ్రని ముత్తయింపు నూత్న సరంబున్
ఘనముగ నొకటి కొకటి శో
భ నిడ, విభూషణ విభూష్య భావము సమమౌ.

48

చందురుఁగని పద్మ గుణము
లిందీవర మాశ్రయించి యిందుని గుణముల్
పొందక, యుమా ముఖంబును
పొంది చపల లక్ష్మి రెండు పొందెను గుణముల్.

49

చిలు చివురున మత్తెము పువు
మురువౌ పవడంబు పయిని ముత్తెము నిడ, న
దైలు పయిన యామె మోచి ప
యి రుచులొలుకు స్మితమున నుకరించును తెండున్.

50

మధురముగఁ బల్కు నాయుమ
యధరంబున నుండి యమృత మడులన్ బలుకుల్
గదురఁగఁ గోయిల ధ్వని శ్రుతి
చెదరిన వీణ స్వరములును చెవికిం గటు వౌ

51

పెనుగాలిన్ గల నల్లఁ గల్ప పువుతో భేదంబు లేకుండు తీ
రునఁ బద్మాయత నేత్ర, భీతయటు లాలోకించు నా పొక్కు చూ

భను నేజాంగన లొద్ద నేర్చుకొనెనో మున్నుం; దటుల్ గాక యుం
డిన నేజాంగన లే యుమాంతికమునన్ శిష్యత్వముం జేసెనో॥ 52

పాడుగు రేఖ లున్న యుమకన్నామల సౌరు
భిడక కాటుకచే దీర్చబడిన యటుల
నయి సహజ విలాస చతుర మౌటఁ గాంచి
మదనుఁడు స్వచ్ఛాప సౌందర్య మదము వేడె. 53

స్థాంత ముండి పసులికు సిగ్గన్న దున్నఁ
దచ్చక గిరిరాక్షుత కురుల్ దనియఁ జూచె
వేగ చమరే మృగంబులు స్వీయమైన
వాలముల యెడఁ బ్రీతిని వదలె యుండు. 54

మొదట సర్వోపమా ద్రవ్యములను గూర్చి
యండవలసిన యెడ నవి యుంచి స్రష్ట
సకల సౌందర్య వస్తుల నొకెడఁ జూడ
నెంచి యత్నించి సృజియించె నేమె యుమను 55

పార్వతి శివునికి భార్య యగునని నారదుఁడు చెప్పుట

వ॥ ఇటు లుండ నొకపుడు నారద మహామౌని తన కిష్టమువచ్చిన
చోటికి స్వేచ్ఛగా సంచరించు వాడై యరుదెంచి తండ్రి యగు హిమ
వంతుని దగ్గఱఁ గన్య యగు నా పార్వతిని జూచి యీమె ప్రేమచే హరుని
కలీరములో నగ భాగము గొని యేకైక పత్ని కాఁగలదని వచించె.

ప్రౌఢ వయసు పుత్తికి వచ్చె నైనఁ దండ్రి
సురముని వచస్సు విని యన్యవరులఁ గనఁడు
లగ్ని గాక మంత్ర పవిత్ర హవిసుఁ బొంద
నన్య తేజస్సు లేందు నర్హంబు లగునె. 56

హరుఁ డేతెంచి “తనూజ నీయు” మనుచున్ బ్రార్థింప కుండంగ నా
హరునిన్ బుత్తికి గ్రహించు మంచుఁదను దానై కోరఁ డద్రదీబుఁడున్

కర మిష్టంబగుఁ గాక, ప్రార్థనము భంగంబొనొ యే మంచు న
త్పురుషుండేదియుఁ గోరఁడూరుకొని యెందున్ దాఁ దటస్థుండగున్. 57

ఎపుడైతే సతి, దక్షఁ డాత్మపిత, నిందింపంగఁ గోపించి పూ
ర్వపు జన్మంబున యోగ వహ్నిని శరీరంబున్ విసర్జించెనో
యపుడే యా దినమే మొదలొక్కని విముక్తానన్తుఁడై సర్వ లో
క పరీపాలకుఁ డీశుఁ డుండెను త్రిలోకార్చ్యుం డపత్నీకుఁడై. 58

శివుఁడు ధ్యానమం దుందుట

అజినంబున్ ఛేరియించి శాంతిగఁ దపం బాతండు గావింప; గాం
గ జలౌఘంబులు దేవతూరు తరు శాఖల్ తడుచునచ్చోట, ప్రాం
త జ కస్తూరి మృగాల బొడ్డుపడి గంధాల్ చిమ్ము నా చోట, న
క్కజమౌ కిన్నెరగానముల్ వెలయు నాఞ్మాభృత్యుటీన్ వర్తిలెన్. 59

ఎక్కి మంచుగడ్డల రాళ్ళు దెక్క కొసల
గీటి, పొగరెక్కి యార్చుచు గిరికు నెద్దు -
గవయ మృగములు భీతిచేఁ గనుచు నుండ -
ఱుంకె లిడు - సింహ గర్జనల్ పైప కచట. 60

తనదౌ వేటొక మూర్తెయొచు సమిదా ధానంబుచే వృద్ధి పొం
దిన యగ్నిన్ హిమశైల సానువున దీప్తింపన్ బ్రతిష్ఠించి, తాఁ
దనకుం దానె తపః ఫలంబులు సమస్తంబున్ ప్రసాదించు వాఁ
డును నై యుండియు యష్టమూర్తి తపముల్ పూనెన్ మఠేకోర్కెనో 61

పార్వతి శివునికి సేవలు చేయుట

వ॥ అంత అగిరిరాజు, ఇంతటి పూజ్యుఁడని గణింప శక్యము
గాని వాఁడును, దేవతలచే నర్చితండును అగు మహేశ్వరునికి అర్ఘ్య
పాద్యాదు లొసంగి, పూజించి యావినాక పాణిని ఆరాధించుటకయి నియమ
నిష్ఠలు పూనిన తన కుమార్తె పార్వతిని సఖురాండ్రతో పాటు సేవలు
చేయ నియోగించె.

సకీయలు సమాధికేన్ వో

ఘ్నకరు, లయిన హరుఁడు వలదనఁడు కొల్చు సుమన్

వికృతికి హేతువు లన్నను

ప్రకృతి విడక వికృతి గనని వారలె ధీరుల్.

62

పుపులన్ బూజు నేరి తెచ్చి యిడుచున్, మున్ముందె యాహూమ వే

దివిధిన్ శుభ్రము చేసి దర్భ సమిధల్ తీర్థాంబులన్ నిష్ఠ కె

ల్ల వడిన్ దెచ్చుచు నాసుకేశి హరు నశ్రాంతంబు సేవించెద

దభిపుమాని స్థితచంద్ర రశ్మిలు శ్రమన్ న్వల్పంబు తగ్గింపఁగన్. 63

ఇది

పార్వతి హరునికి సేవలు చేయుట

అను

మొదటి అశ్వాసము.

కుమారస్వామి జయము

రెండవ ఆశ్వాసము

బ్రహ్మను దేవతలు స్తుతించుట

వ॥ అనంతరము ఆ సమయ మందె తారకాసురునిచే బాధింపఁ
బడి స్వర్గవాసులు దేవేంద్రుని ముందిడికొని స్వయంభువుఁడగు బ్రహ్మ
నివాసంబునకుఁ జనిరి అంత.

మిగులఁ గమలిన ముఖశ్రీ
నెగడు సురల యెదుట బ్రహ్మ నిలిచెను ద్రుటిలో
మొగిడిన తామర పువ్వులు
తగు సరసుల నుదయవేశఁ దపనుఁడు వోలెన్.

64

అవల సర్వసృష్టికిఁ గర్తయౌచు వెలసి
యన్ని వై పుల మొగముల నలరు దేవు
ధాత వాగీశ-నర్థ యుక్తంబులైన
వాక్కుల-స్తుతించి రమరులు ప్రణమితి చేసి.

65

“అదిన్ సృష్టికి ముందు కేవల మొకే యాత్మంబవై యుండియా
మీఁదన్ సత్త్వరజస్తమో గుణములన్ బెంపొంది భిన్నుండవై
కాదే సృష్టియుఁడత్థితి ప్రళయముల్ గావించి మోదింతువా
వేధో విష్ణుహరత్రి మూర్తికిని నివ్వో నీకు మా యంజలుల్.

66

జలముల నమోఘ బీజము
మొలవై చితి వదెయజ : భువనంబులలో
వెలసి, చరాచరమగు; నం
దులకే హేతువుగ నిన్ను స్తుతియింతు బుధుల్

67

వెలయించి మూడవస్థల
నొలికించితి నీ మహిమల నురుతమ రీతిన్
ప్రళయస్థితి సర్గంబుల
నలరించి యొకడవె హేతువై తివి గాదె.

68

జగముల సృజియింపన్ వే
జగు మూర్తులఁ దాల్చు నీదు నాత్మకై భాగా
లగుదురు స్త్రీ పురుషులు, జ
న్మ గనెడు సృష్టికిని వారె మాతా పితరుల్.

69

భవదీయ కాలమానము
న వేలుగా రేఖవ క్షౌణరెచ్చెడు విధి : నీ
కెవి నిద్రయు మెలఁకువ యగు
నవె ప్రళయోదయము లగును బ్రాణులకెల్లన్.

70

అఖిల జగాలు నీ వలన నయ్యెను, నెవ్వరివల్ల నీవు కా
వఖిల జగాల కంతకుడ, వంతమె యెన్నఁడు నీకు లేనె లే
దఖిల జగాల కాదివఁట యాదియె లేనటువంటి వాడ వీ
యఖిల జగాల కేఱడవె యైనను నీకుడె లేడు నీ కిటన్.

71

నీ చేత నీవ యొలుగుదు
నీ చేత నిను సృజింతు నిత్యము జగతిన్
వాచామగోచరుండవు
నీ చిత్తముననె లయింతు నేర్చుదలిర్పన్.

72

ద్రవమవు జలమటు, కఠినుం
డవు టాయటు, స్థూల సూక్ష్మలఘుగురుడవ యౌ
దువు; వ్యక్తుడ వవ్యక్తుం
డవు; నణిమాదిక విభూతుల స్వతంత్రుడవున్.

73

ఏ వాక్కుల తొలి, ప్రణవమొ
ఏ వాక్కులు తిరి స్వరముల నేర్పడి వెడలున్

ఏ వాక్కు కర్మ యజ్ఞమై
ఆ వాక్ఫలము దివి, దాని హేతువ వీవే.

74

ధర్మార్థ కామ మోక్షపు,
గర్మల నడపించు ప్రకృతి కారణ మీవే
ధర్మాది సాక్షి వగుచున్
గర్మల నంటని పురుషుఁ డనంబడు దేవే.

75

నీ వే పితలకుఁ బితపున్
దేవులకుఁ గూడ నెపుడు దేవుఁడ వీ వే
నీ వే పదులకుఁ బదుఁడవు
నీ వే బ్రహ్మలకు బ్రహ్మ వెందును బ్రహ్మ :

76

నీ వే హవిసుపు హోతపు
నీ వే భోజ్యమపు భోక్త వీ పుఁడు సదా,
నీ వే వేద్యము వేత్తపు
నీ వే భ్యోయమపు భ్యాత వెల్లెడ భువిలో.

77

వ॥ అని యిట్లు హృదయంగమములను యధార్థములు నైన
యాయమరుల స్తుతులను విని యా ప్రజాపతి ప్రసన్నముఋంజ్ఞై యా దేవత
లను ఉద్దేశించి యిట్లనియె. ఆ వాక్కును—

ద్రవ్యగుణ జాతి క్రియాధన్యమగుచు,
దత్పురాణ కవి నలు వక్త్రముల వెడలు
* పరయుఁ బశ్యంతి మధ్యమ వైఖరియను
శబ్ద వృత్తి సరస్వతి సఫలమయ్యె.

78

* వైఖరీ శబ్దనిష్పత్తి ర్మధ్యమాశ్రుతి గోచరా ద్యోతితార్థాచ పశ్యంతీ,
సూక్ష్మావా గనపాయినీ సూక్ష్మావాక్=పరావాక్. శబ్దములు బయలుదేలుటకుఁగా
రణమైనదివై ఖరి. చెవులకు వినఁబడునది మధ్యమ. అర్థములను ప్రకటించునది
పశ్యంతి అతిసూక్ష్మమైనది పరావాక్కు.

బ్రహ్మ దేవతల యోగక్షేమాదు లడుగుట

దీవ్యో విక్రమ మొప్పారు దేవులారా :
మీదు దీర్ఘ జాహుల చేత మీ ప్రభుత్వ
విధుల మీ మహిమలఁ దీర్చి వెడలి యొక్క
పరినె యిటు వచ్చు మీకు సుస్వాగతంబు

79

ఇది వజ్రుఁ బోలె మీరే
మిది మీ పూర్వపు ద్యుతి వహియింపరు, మీ మీ
వదనములు భాసెలపు, మం
చు దొంతరలఁ జిక్కు వడ్డ జ్యోతిస్సు లటుల్.

80

కలయర్చిస్సులు శాంతిల
వెలికిఁ బ్రభలఁ గ్రక్కకున్న వేల్పులధసుసుల్
గల వృత్రహు వజ్రపుటం
చు లివ్వి మొద్దుపడు శ్రీలచొప్పునఁ దోచున్

81

అరిదుర్వారంబగునీ
వరుణుని హస్తమున నున్నపాశం బిదియున్
వర మంత్రమున బలము చనఁ
బిఱికిదయిన పామువోలె వెలవెలపోవున్

82

గదలేని కుబేరుని జా
హుదండ మీది విఱిగినకొమ్మలొప్పుతరువటుల్
మదికిని శల్యం బగుచును
నిదె వజ్రలఁ బరాభవము వచించెడు రీతిన్

83

యముఁడు కాంతి తరుగు దం
డముతో నూరక యిదిగొ పుడమి గేయుచు దం
డ మమోఘంబయినను న
ల్పమతిని నాఱిన కొఱవినివలె వీక్షించున్

84

తమ తమ ప్రతాపము నశిం
చ మిగులఁ జల్లఁబడి ద్వాదశాదిత్యులు చి

దేవతలు తారకాసురుడు పెట్టు బాధలు చెప్పుట

17

త్రమునందు లిఖింపఁబడి

నమాడ్కి వీర లిటులన్ గనఁబడుదురేలన్.

85

దేవతలు తారకాసురుడు పెట్టుబాధలు చెప్పుట

మివులన్ దొడ్డుపడుట వా

యువుల గమనచేగము చెడియున్నటుతోఁచున్

అవల నెదుట నెత్తుగఁజను

ట వలనను బ్రవాహ మడ్డుటన్ జెడినటులన్.

86

వంచిన శిరసుల జడలన్

వంచలమగు చంద్రరేఖ జాఱుచు నుండన్

మించు పదునొకఁడు రుద్రుల

పొంచిత హంకృతి నశించి నటు గన్పించున్.

87

మునువున్ బ్రతిష్ఠ గల మీ

రును బలపత్తురుల చేతఁద్రోయఁగఁ బడిరే

కని సామాన్యపు శాస్త్రపు

బనులను నపబాదము లవి బాధించునటుల్.

88

కనుకన్ నాయనలారా,

వినుచుఁడు నన్నుండి యేమి వేడఁగ నేతెం

చిన వారొ, సృజించుటె నా

పని; మీ యెడ రక్షణంబొ వర్తిలుఁ గాదే.

89

వ॥ ఇటులు ప్రజాపతి పలుక -

ఇంక మందవాయుల చేత నెగురఁ గొట్టఁ

బడిన తాచురకొల నట్లు పలులుచున్న

వేయి కన్నుల చేత దేవేంద్రుఁ డపుడు

గురుని దెలుపఁగఁ బ్రోత్సాహపఱచె వేగ.

90

ప॥ అపుడు దేవేంద్రుని వేయి కన్నుల కంటె నధిక సమర్థములైన
రెండు కన్నులు గల యా బృహస్పతి దోసిలి పట్టుకొని జలజానరునితో నట్ల
నియె. ఓ భగవానుడా! నీవు చెప్పినట్లు మా పదవులు రాక్షసులచే ఆక్ర

మింపఁబడినవి ప్రభూ : నీవు సర్వాంతర్యామివి గదా ఈ సంగతి నీ వెట్లు
తెలియవైతివి నీ వల్ల వరములు గొని తారకుఁడను రాక్షసుఁడు గర్వింపి
తోక చుక్క ఎలె లోకములకు విద్రోహము గల్గించుచున్నవాఁడు.

ఏ విధమగు నెండలు దిగుడుం

బావుల పద్మములు విచ్చఁబదనయి యుండున్

ఆ విధపు పెండె కాయును

ఆ వేళ తపనుఁడు తారకాసురు పురితో.

91

పదునాఱు కళలతో శశి

సదా యసురపతి సేవ సలుపుచు నుండున్

అది యొక హరు శిరోమణి

గఁ దనరుకళను మాత్ర మతఁడు గ్రహియింపడుగా.

92

పువు దోటలలో నెప్పుడు

పువులన్ హరియించు చొటవ పూనకెయా వా

యువు తారకు ప్రక్క విసరఁ

గ వెఱచు వీవనల గాలి కంటెను నతిగా

93

వరుసగ సేవింప వదలి

విరులను బ్రోవులుగఁ గూర్చి వేడుక గలదై

నిరతంబు తోట మాలుల

కరణీన్ ఋతువులును తారకాసురుఁ గొలుచున్.

94

కానుక లీయఁగ యోగ్యము

లైన యమూల్యపు రత్నరాశి సముద్రం

డే నాఁ డెట్టెటు పక్వము

లొనొ యని నిరీక్ష చేయు నాతని కొఱకై,

95

వాసుకే మొదలగు సర్పా

ధీకులు తమ తలల నున్న యెల్ల మణులతో

దేవతలు తారకాసురుడు పెట్టుబాధలు చెప్పుట

18

భాసిలుచున్ స్థిర దేవము

లై సేవింతు నిశలంచు నా రాక్షసునిన్

96

అతని యనుగ్రహమునకు

దూతలచేఁ గల్పి వృక్ష దుగ్ధసుమంజుల్

ఏ తఱినయినను పంపుచు

నాతని ననుకూలుఁ జేయు నమరేంద్రుఁడున్.

97

అనయం బిటు లారాధిం

చినను జగత్త్రయము నతఁడు చెడ బాధించున్

కని ప్రత్యపకృతి గావిం

చినఁ గాని యుపకృతి శాంతి చెందడు దుష్టుల్.

98

కరుణన్ గరముల సుర సుం

దరులు చివురులఁ గొనుచుండు నందన తరులన్

కరుణ విడి తారకు భటులు

విఘ్నముఁ గోయుచును గొట్టివేయుదు రెపుడున్.

99

చెఱఁబడు సురసతు-లక్షుల

నెఱిఁదడిసిన చామరముల నిద్రెతు నసురున్

చిలు శ్వాసలతో నమముగ

వెరవున పవనములు సోక వీచెద రచటన్.

100

విశదమగు మేరు శృంగాలఁ బెల్లగించి

సూర్య తురగాలఁ ద్రొక్కించి సురలు చూడఁ

దనదు భవనాలఁ గేళి భూధరములుగను

గూర్చి విహరించు చుండు రక్షో విభుండు.

101

ఇపుడు దిగ్గజముల నెంతో ముఱికి

వైన జలములె మిగిలిన నమర నచిని

అందుఁగల పైడి తామరలన్ని వీకి

తన దిగుడు బావులలో నతండు పాతె

102

తారకుడు వచ్చునో యి తద్భయాన
ఆ విమాన మార్గము లన్ని యంతరి. వ
సకల సురలకు భువనముల్ చక్కఁ జూచు
నెల్ల ప్రీతియు నిపుడు జీణించిపోయె.

103

యజ్ఞముల నాచరించుచు యజ్ఞలిచ్చు
హవ్యముల నెల్ల మేమందఁ బ్రయుచుండ
అగ్నిహోత్ర ముఖము నుండి యతఁడు బలిమి
మాయ వహించియును లాగివేయుచుండు

104

అతఁడు చైచ్చశ్శ్రీ వంజను నశ్వరత్న
మపహరించి కొనియెపోయె సందతెదుట
ఎంతౌ కాలంబు నుండి యర్చించి యుంచు
మూర్తి దాల్చిన యమరేంద్రు కీర్తిఁ బోలె.

105

వ॥ అతని మీద మేము ప్రయోగించిన యుపాయము లన్నియు సన్ని
పాత జ్వరాదు లందు శక్తివంతములైన యోషదుల వలె వ్యర్థంబు లయ్యె.
మేము దేనిపైని ఆధారపడి యుంటేమో వీది ప్రహరించి యర్చిస్తులను
వెడలఁ గ్రక్కునో యట్టి విష్ణుచక్రము గూడ అతని కంతమున వేయఁబడిన
భూషణమయిన హారము వలె నయిపోయె నేడు ఆ తారకుని గజములు
ఐరావతమును గెంటిపై చి వ్రుష్కరా వర్తకాది మేఘములపై ని వప్రక్రీడలం
దేలుచు విజృంభించుచున్నవి. కావున ఓ సర్వలోక విభూః అవధరింపుము
ముముక్షువులు సంసార బంధములను భేదించుటకై ధర్మమును బోలెఆ తార
కాసురుని శాంతింపఁ జేయుటకై యొక సేనా నాయకుని సృజింపఁ గోరు
చున్నాము సుర సైన్యముల నడపించెడియా సేనా నాయకుని ముందుంచు
కొని గోత్ర భేదకుండైన యమరనాథుఁడు బందీవలె నున్న జయలక్ష్మిని
తీరుగ శత్రువుల చేతినుండి విడివింపఁ గలఁడు అని యిట్లు వాచస్పతి విన్న
వింప నులుముల పిదప వర్షమును వలె సౌభాగ్యయుక్తమైన వాక్కును
ఆ బ్రహ్మ కురిపించెను.

మీరలు కోరిన కోరిక

తీలును నిదె కొంతవడిఁ బ్రతీక్షింపుఁడు, మీ

గార్యనీధిని నిశ్చయించికొని ద్విగుణ వేగము గల మనస్సున మన్మథుని
దలంచెను. అంత -

అందపు బొమ్మ కన్నోమ లోయారపు వంపుల యంచులట్లు చ
క్కందన మీను విట్ల ప్రేయికఃణ రేఖలఁ బొల్పు గ్రీవ ప
జ్జం దగ నానిచ్చి, మిత్రుఁడు వసంతుని చేతికి మావిపూత, య
మ్ముందమి నిచ్చి, యింద్రునికి మందర వ్రాలెన్మరుండు నమ్ముడై. 110

ఇది

బ్రహ్మ సాక్షాత్కార మను
రెండవ అశ్వాసము.

కుమారస్వామి జయము

మూడవ ఆశ్వాసము

మన్మథుడు తన్నుఁ దలఁచినపనియేమని ఇంద్రు నడుగుట

అపుడు దేవేంద్రు వేయి కండ్లభిలసురల
పదలి యొక్కమారె యాచ్ఛరుపైని వ్రాలె
ప్రభువులు ప్రయోజనమె కోరువారు గాన
తఱచు వారి కాశ్రిత సమాదరణ చలము.

1

ఇటు కూర్చుం, డని ప్రక్కకున్ జరిగి దేవేంద్రుండు మర్యాదమై
నట నర్థావనమీయ. లోన మరుఁడింద్రానుగ్రహం బెంచుచున్
నిటలంబందుఁ గరాలు మోడ్చి యభినందించెంతో యామీదతా
నిటు దేవేంద్రునితోడ వాకొనఁగరం బేకాంతమౌ నా స్థలిన్

2

ప॥ దేవేంద్రః యవధారు. నీవు ఏ వురుషులెట్టివారో వారి విశేషము
తెలిగినవాఁడవు, అజ్ఞాపింపుము. లోకంబులందు నీవు చేయవలసిన పని
యేమిగలదు, నీవునన్ను స్మరించి యనుగ్రహము చూపితివి, దానిని వృద్ధి
పొందించుకొనుటకై యేనీయాజ్ఞ నెఱవేర్చుఁగలవాఁడనో తెలుపఁగోరు
చున్నాను.

భవదీయేంద్ర పదంబుకై మివులఁ దీవ్రంబౌ తపంబున్ జిరం
బెవడైనన్ బొనరింపఁ బూనుకొనెనా యేమీ. సురేంద్రా, వచిం
పు వడిన్ వాఁడిదిగో శరాల్ తొడిగి మున్ముందే యిటున్ సిద్ధమై
కవియం బోయెడి నా ధనుస్సునకు లక్ష్యంబయ్యె నంచెందుమీ!

3

నీకున్ సమ్మతిలేనియాతఁడెవడేనిన్ జన్మమృత్యు వ్యభి
లేకుండన్ బొనరింప. మోక్షవధముల్ చేపట్టెనా యేమి, యే
లోకమ్మందతడున్న వానిఁ గుటిల భూ విభ్రమక్షేపి కాం
తా కర్ణాంత చరతక్కుటాక్షపు వలన్ బద్ధున్ సదా చేయుదున్॥

4

గురువో శక్రుడు నీతులన్ గణప సుగ్రుండై విజృంభించు నీ
యరి యెవ్వనివి యర్థకములు రాగానక్తియన్ చారునన్
త్పరగాఁ జంటియె పాపచేయుదునొకో స్వర్గాధిపాఁ వేగ పల్
వరదల్ వచ్చుటఁ బొంగిపొట్ట జలపూరఁబోటి గట్టబలెన్ ॥

5

పాతివ్రత్యపుదేక్ష శీలవతియై వర్తిల్లి సుశ్రోణీయో
నేతన్వంగియె గాని తోల హృది నీకిం పొడలోజ్ఞొచ్చెనా
బతే విన్నిటు నిగ్గువీడి తనుదానై వచ్చి కంఠంబునన్
శ్రీతిన్ బాహుల గ్రుచ్చి కౌగిలిడు నట్లే చేయుదున్ చూడుమీ ॥

6

ప్రణయమునం దెదేని యపరాధము చేసి పదాల వ్రాలినన్
గణుతి యొనర్చుకుండ నినుఁ గాముకఁ కోపన యెవ్వతేని ద్రో
చెన గను, మామొయారినదె చేయుదుఁజేసిన దాని కుల్కుచున్
సునుపుఁ జివుళ్ళ పాన్పు శరణొందు శరీరముగల్గు దాఁగన్ ॥

7

ప॥ వీరః ప్రసన్నుడవగుము, ఇప్పుడైనను వీ వ్రాజాయుధము
వ్రాంతి పొందుఁగాక, నా బాణంబులకు గుఱియై యేయమరారి తన బాహు
వీర్యమంతయు వ్యర్థముకాఁగా కోపముచే నదరు నధరములుగల యింతు
లకును భయపడి పెఱుకు చుండి నెలవవలయునో. నీ యనుగ్రహమువలన
నేను పువ్వులే యాయుధములుగల వాడనయినను ఒక వసంతమనినే సాయ
ముగొని వినాకపాణి యగు హరునికిఁగూడ ధైర్యము పటాపంచలగునట్లు
చేయఁగలుగువాడను. అట్టిచోనింక నితర సామాన్య ధనుర్ధరులమాట
లెక్కయేమి" అని యట్లు మనస్మరుడు పలుకఁగా నపుడు -

శివుడు పార్వతిని పెండ్లియాడునట్లుచేయుమని
మన్మథునితో ఇంద్రుడు చెప్పుట

తొడపై తీవిగ వేసికొన్న కుడికాల్ తూర్జంబుగా దించి య
క్కడఁగ్రిందన్ మణిపాద వీరికకు భాగ్యఁబీయఁ గాల్మౌపుచున్
ఎడదన్దా దలపోయి కార్యమునె సాధింపంగ సామర్థ్యమున్
బడయం గల్గిన యట్లు తెల్పు న్మరుతో వాక్రుచ్చె నింద్రుండిటుల్ ॥

8

“అవు నీవంతటి వాడవేయవుదు మిత్రా! నాకు రెండె యు
న్నవి యస్త్రంబు, లొకండు వజ్రమింక రెండొనస్త్రమో నీవె, వ
జ్ర విహారంబు తపోబలాధికుల వ్యర్థంబేయగున్, నీదు వీ
ర విహారంబుల కెందునడ్డగన, మెల్లన్ నీవె సాధింతుగా

9

ఎఱుగుదు నీదుశక్తి యింక నిందుకె మత్సముడైన నీకేటుత్
గురుతర కార్యభారమును గూర్చంగ నిప్పుడె యప్పగింతు నీ
ధరణి ధరించు శక్తిగలదౌటను గన్గొని విష్ణువు నాదిశేషునిన్
నిరతము స్వీయ దేహమును నెమ్మది మోయంగ నిచ్చెనానతిన్

10

ఎదియున్ మేముతలంచి నీమస్మరణం బీరీతిగావించినా
మదియేచేసి “త్రినేత్రునంత ఘనుడై ర్యంబేన్ పటాపంచ చే
సెద”నంచున్ వచియింతు; మావని యింకన్ సిద్ధించినట్లే. బలో
న్మద శత్రుత్ గల యజ్ఞభాగ భుజులొమా బోంట్ల యిష్టంబిదే

11

ప॥ ఈ దేవతలు శత్రుజయమునకై హరుని తేజస్సువలనఁ గలిగిన
వానిని సేనాపతిగ కోరుచున్నారు, బ్రహ్మవిషయక మంత్రాంగములకు
స్థానమై బ్రహ్మమందు నియమముంచుకొన్న యాత్మగలయాహరుని నీఖాణము
మాత్రమే సాధింపఁ గలదు, హిమవతని తనయుని నియమముగలదియునగు
పార్వతి నియమిత స్వాంతుడైన యతని కిష్టరాలగు నట్లు చేయ ప్రయ
త్నించుము. ఆ హరుని తేజస్సును ధరింప స్త్రీలలో నాపార్వతియే తగిన
క్షేత్రమని ఆత్మభువుఁడు ఉపదేశించెను హిమాలయపుఁ జైవఱియయందు,
దపస్సు చేయుచున్న యా యీశ్వరుని తండ్రీపనువుచే ఆ పార్వతి ఉపా
సించుచున్నదని అప్పరసల ముఖమునుండి వినియున్నాను ఆ యప్పరసల
గణమే నాకు గూఢచారిణు లను సంగతి నీవెఱుగుదువుగదా.

కనుకన్ బోవుము దేవకార్యమిపుడే గావింపఁగా, నీప్రయో
జనమున్ వేటొకరీతిగాఁగనయినన్ సాధింపఁగా వచ్చునై
నను, నుత్పత్తికి ముందటన్ మొలకగన్ బైల్దేరు బీజంబునీ
రునపేక్షించెడు నట్లునిన్నిదియె గోరున్ శ్రేష్ఠమా హేతుఁగన్.

12

అమరులు గెల్వో, నీయ, దనువై న యుపాయము, నీసుమంపుట
 ప్రమోకటి తక్కునికెదియు శంభునిసోకగఁజాల దిం దవ
 శ్యము కృతకృత్యఁడౌదు, పరులాచయిరింపఁగ లేని కర్మ, తో
 తమునను నప్రసిద్ధమగుఁగాక యిదంతయుఁ గీర్తి కూరుచున్.

13

నిన్నునర్థించువాఁ యా నిఖిలసురలు
 పొనరు కార్యమొ యీమూఁడు భువనములది
 నీ ధనుసు చేయువనొ యంత బాధయిడని
 దేమి నీవీర్యమెంత వింతై న"దనుచు.

14

త్రిదివేళుండిటు పల్కయట్లెయనుచున్ దేవేంద్రునయ్యాజ్ఞ మ
 న్మథుండంతన్ బువుదండవో లెశిరసా మన్నించి బైల్దేరఁగా
 ప్రథితైరావణ కుంభఘట్టనకతోరంబై న హస్తాన మ
 న్మథు దేహంబును తట్టె నింద్రుఁడెలమిన్ బుష్పాస్తు 9 డుప్పొంగున్

మన్మథుఁడు హరుని యాశ్రమమునకేగుట

వ. అపుడు మన్మథుఁడు తన కీష్టుఁడగు వసంతుడును సఖురాలయిన
 రతీదేవియు "ఇందేమి కీడుమూడునోగదా" అని యాశంకతో తన్ను అను
 సరింప, బయలుదేలి తన శరీరము అహుతిచేసి యయినను దేవకార్యమును
 నెఱవేర్చవలెనను కోరికతో హిమవత్పర్వతమందున్న యాస్థానుని యాశ్ర
 మమును జేరెను. ఆ వనమందు జితేంద్రియులయిన మునుల తపస్సమాధికి
 ప్రతి కూలుఁడైన వసంతుఁడునుమనోభవుండగు మన్మథుని యభిమానమైనట్లు
 గఁదన్నఁగూర్చుకొని విజృంభించె, అంతసూర్వుండు సమయము దప్పి కుబే
 రునిచే, బాలింపఁబడు నుత్తరదిశను చేరఁ దొడఁగెను. దక్షిణదిశ
 ముఖముతోగంధవహుని దుఃఖ ముచే గలుగు నిట్టూర్పునువలె వదలెను.

వసంతఋతువు వర్షసము

మివులఁగ నందెలు ఘల్లని
 తవులు కొన నొయార్గకాలి తన్నులు తినకే

చివురులు తొడిగి యశోకము

పువులన్ మొదలంటఁ బూచెఁబూర్తిగఁద్రుటిలో

16

చిలుత చివుళ్లలమొల్కల

మురువుదశపుఁ గొత్తమావిపూత శరమ్మున్

నెఱయగనట స్మరునా మా

క్షరములవలె భ్రమరముల వసంతుఁడు నిలిపెన్.

17

రంగు గొప్పదెగాని సౌరభములేక

కొంత గోగువువ్వు మదికిన్ గూర్చుబాధ

తఱచు గుణముల సామగ్రి నెఱపునపుడు

సృష్టికర్తచేయును నెది యేనిలోటు

18

విడువమి మోదుగు మొగ్గలు

నడరిచిలు శశివలెవక్ర, మతి యెఱుపై, య

ప్పుడె వనధరణులఁ గలిసిన

నడరు వసంతుఁ నఖిక్షతాశినిబోలెన్

19

వ్రాలిన గండుతుమ్మెదల బారులకాటుక తీర్చి చిత్రమౌ

లీల, వసంతలక్ష్మి కొనవ్రేళ్లలతోఁ దిలకంబుదీర్చి యా

బాలదివాకరద్యుతులవంటి సుకోమలమైన రక్తిమన్

జాల నలంకరించుకొనెఁ జక్కనికెంపుఁ జివుళ్లమోవినిన్.

20

పొలుపొ చూపుల పాలచెట్లమురువౌ పూగుత్తి పుప్పొళ్లపల్

నలుసుల్ వేపడి పోవుమార్గము గనన్ రాకుండఁ గావించినన్

దలఁగంబోక కరంబు గాలికెదురున్ సంచారమేగున్ మృగం

బులు గ్రొవ్వొక్కియు, రాలురాకులధ్వనుల్ పూరించువనోర్వొద్దులన్

21

నునుక్రొమ్మావిచివుళ్ల మెక్కిగళమున్ పూరించి కొంగ్రొత్త తీ

యనికంతంబున గండుఁగోయిలలు శ్రావ్యఁజైన యే మాధురిన్

దనుకంజిమ్మెనొ యవ్వొమానినులకున్ మానంబు భగ్నంబుగాఁ

బొనరింపన్ బలుశక్తినిచ్చె మదనామోఘాజ్ఞ వాక్యంబులై.

22

హిమకాలంబు గతించిపోవ విశదంబేయైనకెమ్మోవి, క్రొం
చెము తెల్లంబడు మోముకాంతిమివులన్ జెన్నాడునాకిన్నర
ప్రమదల్ పోకుగ దిద్దిపూసికొనుపల్ మైపూతలంబొల్చు వ
క్రమములల్ క్రొంజెమటల్ చెమర్చె జిలుముత్యాలట్లు భాసిల్లుచున్ 23

ఇటులన్ కాలముకాని కాలమునఁబెన్ స్వేచ్ఛన్ విజృంభించి యు
త్కటమౌరీతి వసంతుఁడెల్ల ప్రకృతిన్ తార్మాలుగావింప న
చ్చట ఫాలాక్ష డు నిల్చునావని నివాసంబున్న మౌనీంద్రులె
ట్టెటా యత్నించి మనో వికారములులోనే నిల్చినారయ్యెడన్ 24

పుపువింటన్ మరుఁడెక్కిపెట్టి, రతిసౌంపుల్ తోడునీడై చనన్
భవు నయ్యాశ్రమభూమిలో నడుగు మోపన్ వచ్చెనోతేదా కా
ని వడిన్ స్థావర జంగమ ప్రకృతి తానే జంటయై హద్దులే
గ వెలార్చెన్ గ్రియచేతఁ బ్రేమరస మగ్నంబౌ మనోభావముల్. 25

ప్రియతేఱి వెనువెంట వెడలితేనియలానె
భ్రమర ప్రీయుఁడొక పూఁబాత్రలోనె
స్పర్శ సుఖముచేత సగము కన్నులు మూసి
తేఱిఁ గొమ్మున మగలేడి గోకె
తమ్మిపుప్పొడి తావిఁజిమ్ము గంఢూపోద
కముఁబ్రేమను గరిణి కరికొసంగె
సగము కొఱికి రక్తే జక్రవాకము తమ్మి
కాడఁబ్రయకునిచ్చి గారవించె

చెమట బిందులు పయిఁబూతఁజెరిపివైఎ
విరులమధ్య మానుటఁగనుల్ తిరిగిపోవ
నందముల నీను ప్రీయురాలి యాననమును
గీతములమధ్య ముద్దిడెన్ గిన్నరుండు 26

విరియు పుపుగుత్తుల చనులు
మురువగు కొంగ్రొత్త చివురు మోపులు గలయా

గిరితీవె ప్రేయలు తరులకు

మురిసియిడిరి వంగు కొమ్మ భుజిబంధనముల్,

27

హరుఁడాయింపగు వేశనస్సరస లొయ్యార్థాలపింపన్ మనో
హరగీతంబుల వించుఁగూడ నెఱపెన్ స్వాత్మానునంధానమే
నిరతంబున్ తము నిగ్రహించు వశులన్ విఘ్నంబులొక్కప్పుడున్
దరియంజాలవు, తత్సమాధి నెటులన్ భంగింపలేవెట్టులున్

28

పొదరింటిన్ వెలిద్వార సీమకడకున్ ముందేగి నందీభుఁడ
య్యదనన్ డాపలిముందు చేతను దృఢంబొపైఁడి చేబెత్తమున్
గదియంబట్టి పదేపదే ప్రవహులన్ గద్దించి పల్మాలు మో
మెదుటన్ తర్జనినుంచి హెచ్చరిక గావించెన్ మతిన్ నిల్పఁగన్

29

ప॥ ఇట్లు నందీశ్వరుండు చాపలము మానుండని శాసింపఁగా

మెదలవు వృక్షము లెవియున్

గదల వశులు, పక్షవెల్లఁగనె మౌనంబున్

వదలెను నడకలు మృగములు,

తదాజ్ఞ వనమెల్లఁజిత్రి తాకృతియయ్యెన్

ప॥ అంతట పథికులు ప్రయాణ సమయమున శుశ్రుషుని కెదురుపోక
శుశ్రుషుని తప్పించుకొని పోవునట్లు మన్మథుఁడు ఆ యీశ్వరుని దృష్టి
పడకుండఁ దప్పించుకొని పోయి గిరిప్రాంతముల సురపొన్న శున్నలు
గుబురుగఁ బెరిగి కొమ్మలు కప్పియున్న-భూతేభుఁడు ధ్యానమున మునిగి
యున్న-యా ప్రదేశమును జేరెను. అట్లు చేరి మన్మథుఁడు తనకు కాలము
సమీపింప - దేవదారు తరువులు పరివేష్టించి యున్న వేదికపయిని ప్రాప్తు
చర్మముపయిని వీరాననంబున సమాధి నిష్ఠలో నిమగ్నుఁడై యున్న
యాత్రినేత్రుని గనుంగొనియె అపుడు.

ధ్యానమందున్న హరుని మన్మథుఁడు చూచుట

అనువై ముందటేమేను వంగక స్థిరఁబైయుండ, వీరాననం

బునమేన్ సాచియుఁ గూరుచుండి కడు మూపుల్ రెండు నమ్రంబులై

దనరన్, రెడత చేతులంఘుల పయిన్ దాల్చంగ, నంకంబునన్
నునుజేతుల్ విడుతమ్మిపూవు చెలువూనున్ ధ్యాని రుద్రుండటన్ 31

జడగుంపంతయుఁ బాముచేతఁ బయికిన్ జక్కంగ బంధించి, య
క్కడ రుద్రదాక్షపుమాల రెండు చెలికల్ గా వీనునన్ జుట్టియున్,
మెడలోఁ జిమ్మెడు నీలకాంతులు నికన్ సీలంబుగావింప నా
మృదుఁడంతన్ ముడిపై చితాలై మెడలోఁ గృష్ణాజినం బెంతయున్ 32

చేలుకాంతిన్ స్తిమితంబులై పయిపయిన్ జిందించు కన్ గ్రుడ్లుపెన్
చులుకై చూడఁగ; గన్నామల్ వికృతులల్ చూపించుటల్ మానియున్
స్థిరమై నిల్వఁగ, టెప్పలాడక - నిలన్ : గ్రీఁగఁడ్లఁ జాల్వారుద్ర
క్కిరణాల్ క్రిందిడి నాసికాగమునె వీక్షించున్ భవుండజలన్ 33

స్వశరీరంబున లోన వాయువుల సంచారాల్ నిరోధించు నా
వశి రుద్రుండట. వర్షసంభ్రమము చూపఁబోని మేఘంబటుల్
భృశమున్ జై పయికేగుచుండు లహరులుల్ లేకున్న సంద్రంబటుల్
శ్పసనంబింతయులేని చోటఁగలదేపంబట్లు శోభిల్లెడున్ 34

తలయందుండిన పుట్టెకంటి కడ లబ్ధింబైన మార్గంబులన్
దలలోనుండియె పైకిఁబర్చు పరిశుద్ధజ్యోతి నున్మొల్కులన్
జెలువొతామరతూడు నూలుకొనకంబెన్ గూడ నున్మొత్తనై
పొలుపుల్ చిమ్మెడు బాలచంద్రునిరులన్ వాడంగఁచేయుంగడున్ 35

తన కన్నుల్ చెవులాదిగాఁగల నవద్వారాలఁ బోనీకయే,
మనసున్ ధ్యానవశంబొనర్చి, హృది సమ్యక్ స్థాపనంజేసి, దే
నిని క్షేత్రజ్ఞులు నక్షరంబయనుచున్ నిర్దేశముంజేతు, రా
ఘనమౌ నాత్మను నాత్మలోఁగనుచుఁ బ్రజ్ఞానందుఁడాతండగున్ 36

అటులన్ ధ్యానసమాధిమగ్నుఁడయి బ్రహ్మద్వైత రూపిందునా
నిటలాక్షన్ - మదిచేతనై న నెదురన్ లే - ట్టి యిదేవు, ము
దట వీక్షించి స్మరుడు సాధ్వసము చేతన్ పుణ్యహస్తంబతో
నటఁజేజాటి ధరిత్రఁబడ్డ పువువిల్లెనన్ గనండయ్యెడన్. 37

స్మరుఁడప్థంతకుముందె వీర్యమజీ నష్టప్రాయుఁడైయుండ, న
 శ్రీ-నిత్యంబు ప్రవృద్ధిచెందు తన సౌందర్యంబు చే-వానిఁ గ్ర
 చ్చుట నుజ్జీవితుఁజేయవచ్చు నటు దోచన్ శైలరాట్టుత్తియ
 దరికంతన్ వనదేవతా నఖులతోఁదావచ్చి కానంబడెన్ ॥

38

తశకుంగెంపులఁ ద్రోసి రాజనెడి రక్తాశోకపుష్పాలు, ను
 జ్వలమౌ బ గదురంగు గోఁగుపువులున్, స్వచ్ఛంపు ముత్యాలజ్ఞా
 లుల నిగ్గుల్ చిలికించు వావిలిపువుల్ లోనై నవాసంత ర
 మ్మౌ లతాంతమ్మలె భూషణప్రజముగా నాగౌరిదాల్చెన్ గడున్ ॥

39

జేరుకుచ యుష్మభారముననో, యనఁగొంచెమువంగు మేనితోఁ,
 చరుణ దివాకరారుణిమ తక్కును వల్పును గౌరిదాల్చియున్,
 మురువగుపూపు గుత్తిబరువుల్ భరియింపఁగలేక వంగుచున్
 జిలుత చివుళ్లనిండి ఛరణిన్ దిరుగాడెడి తీవ్రబోలెడిన్ ॥

40

అనువగు చోటెఱిగి యెపుడో మదనుండిట దాచియుంచియే
 మునుకొనినేడు గైకొను నమోఘపు రెండవనారియో యనన్
 బొనరు నొయారపుం బొగడపూ మొలనూల్ మొలనుండి మెల్ల జా
 ణిన నగఁద్రోసి దిద్దుచు పొరింబొరి పార్వతి వచ్చెనత్తటిన్ ॥

41

సురభుల్ చిమ్మెడి శ్వానకాసపెరుగన్ జుమ్మంచు బింబోష్ణపుం
 దరి, వేగన్ దిరుగాడు నాపొగరుబోతొ గండుదొ తుమ్మెదన్
 అరమోడ్చుంగనుదోయి చం చలపుఁజూ పందంద ప
 ల్మరుసారించి విదిర్చె శైలసుతలీలాఙ్గంబుచేఁ గొట్టుచున్ ॥

42

వ. అంత వేయవయవ రచనయందును లోటులేక అనవద్యయై, రతీదేవికిఁ
 గూడ సిగ్గుగలిగించు సౌందర్యముగల యాపార్వతినీ జూచి కుసుమాయు
 ధుఁడు "జితే ద్రియుఁడైన యాత్రజూఁధారినీ ఎపుడే జయించి స్వకార్చి
 విడ్డిని బడయఁగల సమయంబువచ్చెనని తలచెను అపుడు గిరిజ తనకుఁజితి
 కాఁబోవు శంభుని యాత్రమ గృహవ్హార భూమికి వచ్చెను. అపుడే

అశంభుఁడును పరమాత్మునిపేర వెలిగెడి యాపరంజ్యోతిని దర్శించి
తాను తనధ్యానమును ముగించెను, పిదప సర్పాధిరాజైన అదిశేషువు
తనపగడతి కొనలచేత ప్రయత్నపూర్వముగా అయిశ్వరుఁడున్న భూమి
క్రేందిభాగమున దృఢముగా నదిమిపట్టి ధరించియుండ మెల్లన వాయు
బంధమును విడిచిశంకరుఁడు వీరాననమును సడలి చెను అపుడు విసి
యముతో నందేబుఁడు నమస్కరించి శుశ్రూషకై పార్వతివచ్చినదనితెలిపి-
ప్రమథనాథు డు అంగీకారసూచకముగా కనుబొమ్మను కదప ఆమెను
ఆమె సఖురాండ్రతోపాటు లోనికి ప్రవేశపెట్టెను ॥ 43

ఋతురాజైన వసంతుఁడావని విజృంభింపంగఁబుట్టించు వా
సితపుష్పంబులు స్వీయహస్తములతో, స్నేహంబుతోఁగోని స
మ్మతి నందండుఁ జివుళ్లజొంపములు సమ్మానించి దోసిళ్లతో
ప్రతి యాశంభుని పాదమూలముల మెల్లన్ జల్లిరంతన్ సఖుల్ ॥ 44

ఉమయన్—నున్నని నీలిముంగురులలో నొయ్యారమొప్పార నం
దముగాఁదీర్చిన కొండగోగువువు సుంతస్జాతీ ప్రవేలాడఁ, గ
ర్జమునన్ జాతీన లేత క్రొంజిపురులన్ రంజిల్లు మూర్ధాన హ
స్తములన్ మోడిచి యాత్రిభూతికి నమస్కారంబు చేసెన్దబీన్ ॥ 45

“అతివను నెవ్వతెన్ బడయనంతటి భర్తనుపొందు”మంచుఁ బా
ర్వతికి హరుండు తథ్యమగు రమ్యశుభాశిషమిచ్చెఁ బావన
ప్రతులగు నుత్తముల్ పలుకు పల్కులులోకములోన నెన్నఁడున్
వితథము గావు, వారెపుడు వేడుక కోసముపల్కరేడియున్ ॥ 46

సమయం బెప్పుడు వచ్చునాయని ప్రతీక్షన్ జేయుకాముండు వ
హ్నిముఖంబున్ జొలుబాటునామిడత యట్లేయొచు ముక్కంటి ల
క్ష్యము గావించుచు మాటిమాటికపుడున్ చాపంబుపై కెత్తి యే
యుషకన్ ముంగట వింటినారిని బలఁబొప్పన్ స్పృశించెన్ వడిన్ ॥ 47

సురనదిలోపలన్ బొడమి సూర్యకరాళికి విచ్చియెండు తా
మరపువు గింజపూసల నమర్చియు గ్రుచ్చి జపఁపుమాల, తా

మరుచులనీను హస్తమున రమ్యముగాఁగొని గౌరి మౌనియౌ
గిరిజానికిన్ వినమ్రయయిగేలు మొగిడ్చియు నిచ్చెనంతటన్ •

48

ప్రణయలయందుఁ బ్రీతిగలవాఁడగుటన్ హరుఁడాజవంపు మా
లను గ్రహింప నంతటదొరంకొనె, నష్టసుమాయుధుండు మౌ
హన మనుపేరుతోఁ బ్రథితమైన యమోఘశరంబు శీఘ్రమే
ధనువున నెక్కుపెట్టి మదిదైర్యము మిక్కిలిచిక్కఁబట్టుచున్॥

49

సరిగానప్పుడె ధీరుఁడయ్యు హరుఁడున్, చంద్రోదయారంభమౌ
తఱిసంద్రంబటు, పొంగిసుంత పరిలు త్తంజైన దైర్యంబుతో
మురువౌ పండినదొండపండువలె సొంపుల్ గుల్కు కెమ్మొవిచే
సరసంబౌ నుమ మోముపైఁ గనులతో సాగించెవ్యాపారముల్ •

50

నలువైపుల్ వికసించు లేకడిమిగున్నంబోలె నువ్వొత్తుగన్
బులకల్ పూచిన మేలియంగములచేఁ బొల్పొమనోభావముల్
వెలికిన్ బార్వతి-వెల్లడించుచును నట్టిట్టుల్ త్రిపునేత్రాల మి
క్కిలి నందాలిడు మోముతోనిలిచె నిగ్గేపార నడ్డంబుగన్॥

51

అంత నాముక్కంటి తనయింద్రియము లిట్లుజోలించుటను దెలిసికొని
యాతండు జితేంద్రియుండు గావున వానిని బలవంతముగా నిగ్రహించుకొని
తన మనస్సులో ఇట్లు వికారము జనించుట కేమి హేతువై యుండునో
యని చూడఁగోరినవాఁడై దిక్కులవైపుగా తనదృష్టిని సగుడించి కనియెన్

శంకరుఁడాక్షణంబు కుడిత్రేగంటన్ స్వముష్టిన్ధరిం
చి, నతాంసుండయి సుంతవంచుకుడికాల్ చెన్నారఁగా రమ్యమౌ
ధనుసున్ చక్రమువోలెవంచి శరసంధానంబు గావించుచుం
డిన పుష్పాస్త్ర జగద్విమోహను స్ఫురన్నీరేజనేత్రున్ మరున్.

ఇట్లు తనతపంబును బాడుచేయ యత్నించు మన్మథునింగాంచి
కోపంబు వృద్ధిపొందఁ గన్నొమలు యాముక్కంటిచిట్లించి చూడశక్యంబు
గాని ముఖంబు గలవాఁడై కాఁగా నంతనాతనిమూడవకంటినుండి యంతలో
పైకి జ్వాలలు నెడఁజల్లుచు వెంటనె యగ్నిహోత్రుండు వెడలెను.

“కోప మ్ముపసంహరింపుము
కోపంబు వడిచి దయ గనుగొను ప్రభు” యనుచున్
వ్యాపించె దివి సుదోర్తులు
పాపమ్మిదె మరు వహ్నిభస్మముచేసెన్”

53

ఇటుల ముక్కంటి మూఁడవకంటినుండి వెడలినయగ్ని మన్మథుని
భస్మముచేసి నామావశేషునిఁ జేయఁగా ఇదియంతయుఁ జూచుచున్న
ప్రేయురాలు రతీదేవి వెంటనె మూర్ఛిల్లెను తనయెదుటనె జరిగిన యీ తన
ప్రేయుని తీవ్రధిక్కారమువలనఁ బొడమిస-సర్వోండ్రయి వ్యాపారములను
స్తంభింపఁజేసిన-అమూర్ఛ రతీదేవికి సహింపరాని యాభర్తృనాశ వేదనను
తెలియకుండఁజేసి ఒక్క క్షణముమాత్రము ఉపకారము చేసినదివలె
నయ్యెను. అంతట సమాధినిష్ఠుఁడయిన, యాభూతనాథుండయిన యీశ్వరు
డు విడుగు వృక్షంబునువలె-అతపోవిఘ్నమును భగ్నముచేసి సమాధికి
విఘ్నమైన శ్రీసన్నిధానమును పరిహరింపఁ దలఁచి ప్రమథగణంబులతోఁ
గూడ అంతర్ధానముపొందెను

అటు మిన్నంటుశరంబుగల్గిన విత్పస్వాభీష్ట సౌభాగ్యమున్
ఇటు సౌందర్యముతో విరాజిలి కరంజేపారు దేహంబు, న
క్కటః వృద్ధంబని యెంచి, యాఖల సమక్షంబందు నిట్టొటను
క్కటలజ్జంగని శూన్యయై వనె గృహద్వారం బెటో గొరియున్”

54

హరుసంరంభముచేత భీతిలి కనుల్ హస్తాలతోమూసి వం
దురు పుత్త్రిన్గడు నూరడింప హిమవంతుం డెంతయో ప్రేమచే
దరికిన్ జేరుచుకొంచు, దంతములపైఁ దాటించు నాపద్మినిన్
సురమాతంగమువోలె, దాలెచ్చు సుతనచ్చోసాగి యంగాలతో”

55

ఇది

మన్మథుని తగులఁబెట్టుట యను
నాలుగవ యాశ్వాసము

కుమారస్వామి జయము

నాలుగవ సర్గము

రతివిలాపము

ఘృవి దేహస్మృతి లేకయే వివశయై మూర్ఛిల్లు తన్వంగిపైఁ
ఘృవి లొగ్గనికేఁ బ్రాణ, మందములకున్ బ్రోవౌ రతీదేవిపై
నవ వైధవ్యపు దుర్భరవ్యథ లమాంతంబై వడింగూల, దా
చి విధానన్ స్మృతితెచ్చి మేల్కొనివీ తెల్పెన్ తద్దశన్ దైవమే 1

స్మృతిహోగా మూర్ఛనురిడితేఱుకొని ఆ రతీదేవి తెఱచిన తనకనులను
చిఱచి యెక్కువ శ్రద్ధతో నలువైపుల పరికించెను, తనప్రియుఁడైన మన్మ
థుని అదివఱకు మాచియు తృప్తిపొందని తనకనులకు - మూర్ఛవలనఁ
జూర్తిగా మాపుపోయిన యామెకనులకు అక్షణములో ఏమయ్యెనో
నుతయును తెలియలేదు, అపుడు

“ఓయి! ప్రాణేశ! జీవించియుంటే గదవె”
అనుచు లేచిన యామెచేఁ గనులయెదుట
భవునికోపాగ్నిచే కాలి భస్మమైన
పురుషరూపమొక్కటే జీతి నటయఁబడియె 2

వేదవ మరల విహ్వలయౌచుఁ జృధివినామె
కూలఁబడి వక్షమందెల్ల ధూళి యలమ
జాట్టువిడి వెల్లచెదరయి బిట్టువ్రేల
వనిని సమదుఃఖవలెఁజేసి బారుమనియె 3

“సుకుమారంబయి చక్కనో సొగసుతో శోభిల్లు నీదేహమో
సకలంబైన యొయ్యార్ల జాతికుపమానంబొట భృతంబైగా

తకటా: నేడదియాక్షణాన నిటుదేనాపస్థగూలెంగదే
యికదీనిన్ గనికూడవ్రేలనుజుమీ, యింతుల్ కఠోరల్ గదా #

4

తొరగా సేతువుగొట్టి పాటుజలసందోహంబు క్రొంగ్రొత్త తా
మర పూదేవియవీడి పోవునటు, లస్మత్సౌహృదంబున్ త్రుటన్
మఱువంబోవిడి నీపయిన్ బ్రతుకునంతామోపి నిన్ నమ్మి యీ
కరణిన్ సోలిన నన్నుబోవిడిచి, యిద్దెందేగినావో వ్రేయా #

5

నాకెపుడేపు వివ్రేయమొసర్చిన పాపమువేయనేరవే
నీకును నే విరుద్ధముగ నేరమునేదియు, జేయలేదుగా
నీకయి గోలుగోలుమని నిన్నుదలంచుచు నేడ్చుచుంటేనే
నాకయి నీ మకారణము యర్థిలిదర్శనమీయ వేమయా #

6

మఱువితవా: స్మరా: యటు ప్రమాదమునంబడి నాదు పేరుకున్
మఱియొకపేరుపల్కి, రశనన్ దృఢబంధనముల్ పొనర్చుటల్,
దొరలుచు, గేసరాలు కనుదోయి బడంగనుచూపుబాపుటల్
శిరము నలంకరించికొను నీలపుగల్వల దెబ్బలన్నియున్ #

7

“హృదయములోన నెప్పుడుపనింతువు నీ” వని నాకు, బ్రీతికై
యెదిపచియించినావో యదియెల్లను మోసమెయంచు నెంచెదన్
అదిమరియాడ కోసమయి యన్నదెగాక నిజంబయైనచో
అది యిటునీవనంగుడవె యైనపు డీరతి చావకుండునే #

8

పరలోకంబునకున్ బ్రవాసివయి తేవన్ గ్రొత్తగాఁబోవు నీ
చరణచ్చాయలఁబట్టి నిన్ననుసరించన్ నేనిదే వచ్చెదన్
మరి యీలోకము నేడుదేవువలనన్ వంచించి కొంపోఁబడెన్
నిరతంబెల్ల శరీరులన్ సుఖములన్నీ నీ యధీనంబెగా #

9

నిశ్చలజీవితలో నీల మేల్పుసుగులన్ నీతైన పట్టుల న
లిశలన్ మబ్బులు క్రమ్మిరేగి యులుమన్ దిగ్భ్రాంతి భీతిల్ల వ్రే
యసులన్ గాముకులిండ్ల కంపుటకునై యత్నంబుగావించు స
ద్భక్తి వీచొక్కడవుంటే విప్పుడిక నెవ్వొడంపునో యోవ్రేయా #

10

వడి నెఱుపు గనులఁ దిప్పుచు
నడుగడుగున నుడితడఁబడ నదియది పల్కిరి
చెడి నీధుమదము నీ వి
ప్పుడు లేక విడంబనంబై మోహినులకగున్

11

బంధుప్రియుఁడగు నీమెయి
యందము నామా వశిష్ట మవుటెఱిగి యా
చందురుఁడు తుక్కపక్షము
నందు ననంగః కృశతవిడు నతిదుఃఖముతో

12

ఎఱుపయి యాకుపచ్చనయి యింపగు నాతొడిమల్ వెలుంగ, శ్రీ
కరరమణీయమాధురుల గండగుకోయిలచిమ్మి పూత ము
మ్మరమెఱిగింప, గుమ్మమను మామిడిపూతల క్రొత్తగుత్తియె
వ్వరికొక బాణమైతగిలి బాధలుతీయఁగఁబెట్టుఁ జెప్పుమీ॥

13

రొదలన్ యుంక్మతిచేయు తుమ్మెదల మారున్ నీవు పల్మారు నీ
మ్మదులఁబొ థనువందు నారిగను స్వేచ్ఛన్ నియోగించి నీ
కెదురేలేనటు రేగి విశ్వవిజయంబేనాఁడు సాధింపలే.

దిదె యాతుమ్మెదబారె జాలి రొదతో నేడ్చించునింకన్ ననున్ ॥

14

ఇపుడీ వందములొల్గు మేనుగని యిట్టేకమ్మఱన్లేచియె
ల్లపుడున్ గ్రొత్తగఁదీయ నొస్వరము లాలాపించుచున్ జన్మని
ద్ధపుఁబాండిత్యముచూపు కోయిలను - నిత్యంబెంతో కోపించి చ
న్న ప్రియుల్ జంటలఁగూర్చు దూతిపని - కాజ్ఞాపింపు నేఁడోప్రియా॥

15

పాదములఁ బడిచేయు నీప్రార్థనములు
కడువణంకుచుఁ బొదువునీ కౌగిలులును
అరహఃప్రదేశపు నీ విహారములును
స్మరణకున్రాగ స్మరః నాకుశాంతిలేదు ॥

16

రతులన్ బాండితీచూపు నోరతిపతీః రమ్యంబుగా నీవొ యీ
గతి సాయంగములన్ వసంతముతుశృంగారంపుఁ బుష్పాలుతీ.

ద్వితీయే యయ్యవి నేడిదే చెదరకే నీగార, మొయ్యారపుం
ద్విత, లొల్గున్ మజినీదు రమ్మమగుమేనో కానరాదేకదా

17

కుడి పాదంబు నలంకరించి యటుపైఁ గొంచె మ్మనంపూర్తిగా
నెడ పాదంబు నలంకరించు తఱినట్లేతోచి క్రూరుల్ సురల్
వడి నీదారుణ కర్మపాల్పడిరి, యీవామఁపుఁ బాదంబునన్
తడి యీలత్తుకపూయి రమ్మ తడవన్ జాలన్ రతీజీనితా॥

18

అదిగో నచ్చరబొంట్లు కావలయు నీకై వచ్చుచున్నారు పో
అదిగో నేమిడ తచ్చులగ్నిఁబడి యిట్టేవచ్చి నీయంకముం
పొదువంజొచ్చి సమాశ్రయింతు ప్రేయః యీపూబొండ్ల క్రీగంట త్రా
టఁదగులొగ్గించుఁ బ్రతాపపెట్టఁబడకుండన్ జిక్కకన్ బూర్వమే

19

ప్రియతమః యెట్టులైనను ని
న్నెయిపుడె గలిసికొను దాననే యయినను"స్వ
ప్రియు స్మరు విడి రతి యొకక్షణ
మ యయిన బ్రతికె"ననువాదు మాయదుగాదే॥

20

పరలోకమడుగు నీకుఁ జి
వరి వీడ్కోలు పుపుదండవైతు నికెట్టుల్
స్మరః జీచితంబె గాకయే
శరీరమునుబోయె, నూహనలుపనిరీతిన్

21

కడు శరమ్ము తిన్న చేయుచు
నొడిలో విల్లుంచి నీవు యుక్తుడవయి నె
య్యుడగు వసంతునితో న
య్యెడ నగి యను నుడు, లపాంగదృష్టియు నెంతున్॥

22

పువుమాలలచేఁ గూర్చి, ధ
నువిడిన నీయనుఁగు సఖుఁడును వసంతుం డే
డి వచింపు, మతనికి, మండు
భవుకోపాగ్నిని సఖుగతి వట్టదుగాదే

21

వ॥ అనియిట్లు విలపించు రతీదేవి విలాపకచనములచేత, విషము పూసిన శరీరములచేత వలె, గొట్టఁబడిన వాఁడయి వసంతుఁడు దుఃఖార్తురాలయిన ఆరతీదేవి నోదార్చుటకయి యామె కట్టెదుటఁగనఁబడెను. అంత ఆమె వ్రేయుని స్నేహిఁడయిన యావసంతుని జూచి తొమ్ముబాదుకొని యేడ్చెను బాంధవుల దగ్గఱ దుఃఖసముద్రము ద్వారములు తెఱచుకొని పొంగిపొరలిపోవుచుగదా. అట్లుమిక్కిలి దుఃఖితురాలై ఆరతియిట్లనియెను.

హేవసంత! నీసుహృదుని కేయవస్థ
సంభవించెనోయీ! చూడు క్షణములోనె
పావురమటు బూడిదరంగు భస్మమిదియు
క్షణములుగఁ జిమ్మఁబడుచుండె గాలిచేత॥

22

స్మర! యిపుడె భవదేయదర్శన మొసంగు
మిదిగొ బెంగనుగొనియుండె నీవసంతుఁ,
డెపుడు నరులప్రేమ చలంబయింతులయెడ
స్నేహితులయెడ మాత్రము స్థిరమయుండు॥

23

ఎపుడునీదు పార్శ్వమున వర్తించునీతఁడు
నమరు లసురులుగల జగత్తంతకూడ
తమ్మితూడునారీయయి మెత్తనగు పూవు
టమ్ములగునీ ధనువువింటి నాజ్ఞనడపు॥

24

వాయుచే నార్పఁబడిన దీపంబువోలె
నీసఖుఁడీకఁ దిరిగిరాఁడు, నిండుకొన్న
దీపపున్ వత్తివైయుంటి, సైపరాని
వ్యథల పొగల నిండిన నాయవస్థగనుము॥

25

మదనుఁజంపి, నన్జంపక వదలి దైవ
మర్థఘాతుక కృత్యంబు నాచరించె
ఏయపాయము లేదని యెంచినట్టి
వృక్షమేనుకూల్పఁ, బడు తీనియనెయితి॥

26

అందుచేత బందుగురాలనైన నాకు
నొక్క యువకారమును జేయు మోవసంతః
దిక్కులేని నాకిపుడగ్గి తెచ్చిపెట్టి
కాముతోఁజేర్చు పుణ్యంబుగట్టుకొనుము॥

27

చంద్రుతోడ వెన్నెలపోవు సంతతంబు
జలదుతోడ మెఱపుదేవ సమసిపోవు
అతివలెప్పుడు పతిమార్గమునుసరింతు
రిది యచేతనలు ననుసరించినదియ॥

28

భుభగమయిన యీప్రియు దే
హాభస్మ ములఁదికొనిబూడిదగు తొమ్మున హ
ర్షభరముతోఁజని క్రొంజిపు
దఁబాన్పుపయిఁబోలెననలమున మేనుంతున్॥

29

పలుమారు మాకుఁబువుఁ బా
న్పు లమర్చునపుడు సహాయపడితివి సౌమ్యః
నిలువఁగలే, నిదిగో దో
సిరియిడి ప్రార్థింతుఁద్వారగ చితిపేర్చుమిటన్

30

వీదపన్ నా మెయి నిడు ని
ప్పుదొరగ దక్షిణపుఁబవనమున వీచునుమీ
విదితంబేగద నీకున్
మదనుఁడు నేనువిడి క్షణము మనలేఁ డనుచున్॥

31

ఇట్లుచేసినవీదప మాకిద్దఱకును
జలపు టంజలియొకటి యొసంగవలయు
విడిగ గాకనాతోడ సీత్రవీయసఖుండు
ఆజలాంజలి పరలోకమందుఁద్రదాగు॥

32

పరలోక కర్మచేసెడి
తఱిని వసంతః చివురులు మెదలు మామిడి మం

జరుల నివాపాంజలి యి

మ్మర నీ సఖునకును మావి పూతలు వ్రేయముల్

35

అని యిటు రతీదేవి విలపింపగానపుడు

కడు హృదయెందుతఱి నెగిరి

పడి పడుమత్స్యంగనఁ దొలివర్షము వోలెన్

ఒడలుత్యజింపఁగ సిద్ధం

పడురతి నశరీరవాణి వడిఁ గరుణించెన్

36

ఓకునుమాయుభవత్ప్రీతి సాహసము మానుము, త్వరలో నీ భర్త నీకు లభింపఁగలడు. ఎందుకు నీ భర్త రుద్రుని కంటే మంటయందు మిడతయై మాడిపోయెనో ఆకారణమును వినుము పూర్వము ఒకప్పుడు స్మరుచేతఁ బ్రేరేపింపఁబడి ప్రజాపతి తన కుమార్తెయందు అభిలాషగల వాడయ్యెను. అపుడు ప్రజాపతి తన వికారము నిగ్రహించుకొని నీ భర్తను శపించెను. దానికిది ఫలము. ఇపుడు మన్మథుఁడు నశించినచో ఇంక సృష్టయెట్లు అని ధర్మఃదని ప్రజాపతిని ప్రార్థింపఁగా “ఎప్పుడు హరుఁడు పార్వతి తపస్సుచే అనురక్తుఁడయి ఆమెను పెండ్లి యాడి సుఖమనుభవించునో అపుడు స్మరునికి స్పృహహము ననుగ్రహించును,” అని ప్రజాపతి శాపాంతమును ప్రసాదించెను, ఒక మేఘమునుండియె వీడుగులును అమృతజలమును పడునట్లు జితేంద్రియునుండి శాపములు శాపాంతమిచ్చు నమృతవాక్యములును పడుట సహజముగదా, కనుక ఓకల్యాణీ! నీశరీరమును నశింపఁజేయక కాపాడుకొనుము నీకు నీవ్రేయినితో సమాగమము కలుగఁగలదు. సూర్య కిరణములచేఁ ద్రాగఁబడి ఇగిరిపోయిన నది మరల వర్షకాలమున వఱుదలచే నిండిపోవునుగదా.” అనియిట్లు ఒకానొక యదృశ్యదేవత యశరీరవాణి రూపమున పలికి రతీదేవి మరణ ప్రయత్నమును మాన్పింపఁచుడు కునుమాయుని యాప్తబంధువయిన వనంతుఁడు విశ్వానము గలిగించెడి ఓదార్పు వాక్యములచే నామెను ఆశ్వాసించెను.” అంత-

కేరణములు పవలు చన ధూ

సరమగు శశి కశ దినాంత సంధ్యనుబోలెన్

స్మరుసతో వృథ నన్నగిల, నె

దురుచూచుచు పోచియుండె దుఃఖాంతముకై ||

37

ఇదో

తతి విలాపమను

నౌలుగవ సర్గము

—:0:—

కు మార స్వామి జ య ము

అ య ద వ స ర్గ ము

పార్వతి తపస్సుచేయుట

ఇటులన్ గండ్లకుముందె మనస్సుని భస్మాంతంబుగావించునా
నిటలాక్షంగని, స్వీయవాంఛ తుటిలోనే భగ్నమైపోవ నం
తట నిందించుకొనెన్ మనస్సున స్వసౌందర్యంబు నాగౌరి, యి
చ్చుట సౌభాగ్యమెకా ఫలంబు ప్రేయసన్ సౌందర్యమున్నందుకున్. 1

ఇటుల సౌందర్యముచే ఈశ్వరుని ప్రేమసంపాదించ తక్యముగా దని
యెంచి అపార్వతి ధ్యానసమాధిని ఆవలంబించి తపస్సులచే తన రూపమును
సార్థక మొనరించుకొనఁగోరెను. తపస్సులచేఁగాక పతి యర్థాంగమును
సౌందర్యగలప్రేమయును, భూతపతినిబోలిన పతియును ఈరెండు ఎట్లు లభ్య
మగును. ఇట్లు ఈశ్వరుని యందు అసక్తమైన మనస్సు కలిగి పార్వతి,
తపస్సుచేయ నిశ్చయము పునినదని విని, గొప్పదైన యామునివ్రతము
నుండి మరలించఁదలఁచి వక్షస్సుతో నద్దకొని గౌఁగిలించికొని తల్లియయిన
మేనకాదేవి యిట్లు పలికెను.

ఇక్కడ నిండలేరెమదికిష్టమువచ్చిన యట్టి దేవతల్
ఎక్కడఁదల్లి! తీవ్రతప, మొక్కడ నీసుకుమార గాత్రముల్
త్రొక్కక వ్రాలిపైమునదు తుమ్మెదకాలిని సైచుఁగాని, పల్
మిక్కిలి త్రొక్కుపక్షిపడ మెత్తనిదిరెన్నెనపునుసైచునే, 2

ఇటులఁదెల్పియును ధ్రువేచ్ఛగలుగుపత్తి
యత్నమునునాపఁగాఁజాలదయ్యెఁదల్లి
ఎవ్వఁడీప్సితార్థ దృఢనిశ్చయ మనస్సుఁ
బలమేగెడి నీరును జైకినడవు

ఒకప్పుడు పట్టుదలగల యా పౌర్వత సమయము కనిపెట్టి తన
యభీష్టమెఱిగిన తండ్రికి సఖులవేఁ జెప్పించి ఫలము సిద్ధించువఱకు తన
స్వమాధి నుండననుజ్ఞవేడెను. గొప్పవాఁడైన తండ్రియును తన కుమార్తె
కుదగిన యా యభినివేశమునకు సంతోషించి మేచ్చి పుత్తి చేయఁబోవు
తపస్సున కనుజ్ఞయిచ్చెను. పేదప ఆగౌరి తపస్సు చేయుటకై వసించుట
వల్ల ప్రజలలోఁ దన పేరుతో ప్రఖ్యాతమై నెమళ్లతో నొప్పు గౌరీశిఖరము
నకు వెడలెను.

తమి ముప్పేటలు చిందులాడ నునుగందఁబూడ్చు ముత్యాల హా
తము కంతంబునఁ దీసివై చియును, పల్చందోయిరావిళ్ల-శీ
ర్ణములై కొంగులు స్రుక్క, బాలరవిఁబోల్ తంగాతు చెంగావి-పు
ష్పముఁబోల్ మెత్తనిమేను కొట్టుకొనిపోవన్ దాలెచ్చ భీరాత్మయై

4

ఎట్టులు దువ్విదిద్దుకుదులేయుమ మోమున కంపమిచ్చెనో
యట్టులే మట్టికట్టుజటలామెకు నెక్కువయందమే యిడెన్
పట్టిన గండుతుమ్మెదల బారుల చేతనెగాక పద్మమున్
పట్టిన నామచేనయినబాగుగ భాసిలుచుండునేగదా.

5

ఎచ్చోట-నాగౌరి ముచ్చట ముత్యాల

మొలనూలు - దాలిచి మోదమొందె

అచ్చోట నిత్యంబు గ్రుచ్చి యెఱ్ఱవడ రో

మము లుబ్బ ముప్పేట మోంజిఁదాలెచ్చ

వేచేయి మోవని నెఱుపు పూన్ స్తనాంగ

త కేనెఱ్ఱపడు పల్లవంతులాడె

ఆ చేయి దర్శనపోచకోతలఁబుండు

వడియును జపమాల వడిగఁద్రెప్పె

కరము వీలువైనపాన్పుల దొరలరాలు

తన కురుల పూల నేయుమ తనువు కందె

ఆపె చేయివీత తలాడయై పరుండుఁ

గ్రుచ్చుకొనెడి కటకనేలఁ గూరుచుండు

6

కూడియెటు కుమారస్వామి కూడఁ దొలుత
జన్మగను వేసిపుత్ర వాత్సల్య ముడుప
నేరఁడో యట్టమొక్కల గౌరి పెనిచె
ఘటకుచ పయస్సులను పోసి, కడు శ్రమించి

7

నివరిధాన్యపుదోసిళ్ల నిడుచుగౌరి
నుచ్చిక యొనర్ప లేళ్లెంత మచ్చికపడె
నంతగా మచ్చిక పడవాయాశు లెదుట
లేళ్ల కళ్లును తనకళ్లు తీలఁ గొలువ.

8

అభిషేకంబులు చేసి యగ్నిని బవిత్రాజ్యోదులన్ వ్రేల్చుచున్
బుభమౌ వల్గల ముత్తరీయముగ సంకోభిల్లఁ బల్స్తోత్ర స
న్నిభపాతాదులఁజేయు నాయుమను మౌనీశుల్ గనన్ వచ్చితా
మభినందింతురుః ధర్మవృద్ధులెడఁ బ్రాయంజేమి వీక్షింతురే.

9

సహజమౌ పూర్వమత్సరము వినర్జించి
విద్వేషిజంతువుల్ ప్రీతి మెలఁగు
చనుదెంచు పాంథుల శ్రమవాప జలకణా
ర్ద్రములైన పవనముల్ హాయివిసరు
దారుల కిరుప్రక్కఁదలఁగక నిలుచుండి
కళ్లతో లేళ్లు స్వాగతములిచ్చు
అరుదెంచు నతిథి కభ్యాగతులకుఁజెట్లు
పువులఁ బుడ్లనర్ఘ్యముల నొసంగు.

క్రొత్తక్రొత్త కుటీరంబులఁ గొనరుమిగులు
నగ్నిహోత్రముల్ మండుచు హవిసు పొగల
వాసనలఁ జిమ్ముచుఁ బవిత్ర పఱచుచుండ
నా తపోవనము ప్రకాంతమయి దనరెచ్చ

10

ఎపుడైతే మునుపట్లు చేసిన తపంబీధ్యానమున్ గాని యి
ష్టపు వాంఛల్ నెఱవేర్చుఁ జాలవనుచున్ స్వాంతంబు నందెంచెన్.

అవుడే గౌరి స్వదేహమార్దవమువై పత్యల్పమేని ల
క్ష్యపుఁజూపుంచక తీవ్రమౌ తపముచేయన్ జొచ్చెనవ్వేశలన్ 11

ఐంతియాఁ లోఁగూడనే యింతివాడె
ఆమె మునులవర్తనఁగూడ నధిగమించె
నిజమ యుమమేను స్వర్ణాజ్ఞ నిర్మితమ్ము
కనుక సహజంబ మృదులము గట్టిదియును 12

నుండు నిప్పులమధ్య గ్రీష్మంపువేశ
గౌరి శుభ్రస్మిత సుమధ్య గూరుచుండి
కనుల నడ్గించురవిప్రభను జయించి
యన్య దృష్టిలేకయె సూర్యునరయసాగె. 13

అటులు రవికీరణంబుల నతితపించి
ఆమె మోము తామరపూవు నందమొందె
కేవలమ్మమె దీర్ఘమౌ క్రీఁగనులను
నలుపు రేకయ మెలమెల్ల నలముకొనియె 14

అడుగకుండ మిన్నుననుండి పడిననీరు
విమలరసరూపుఁడౌ చంద్రు వెన్నెలలును
ఆమెకుం బారణావిధి యయ్యెఁగాని
వృక్షవృత్తికంటె మహాక గ్రవృత్తి గాదు. 15

నల్గడల మింట మండుచున్నట్టి వహ్ని
నామె పంచాగ్నిమధ్యయై యల్లయుండి
మండు వేసవి తుదఁగ్రొత్తమబ్బు తడుపు
నుర్వీతోఁ గూడఁ బైపైకి నుబ్బఁజిమ్మె 16

మొదటన్ గుర్చిన వానవినుగులు క్షణంబున్ నిల్చి కన్ఠెప్పలన్,
పిదపన్ మెత్తని మోవిఁగొట్టి, యటుపైఁ బెన్మీఱువక్షోజన
త్పదవిన్ వ్రాలుచుఁజిట్లి గౌరివశులన్ బల్మార్ షికార్ చేయుచున్
వదలం జాలక యెట్లు తుట్టుతుదకున్ గంభీర నాభింబడెన్. 17

శిలలన్ బండుచు, లేదె యిల్ సరిగదా, చెట్టేనిలేనట్టేచో
టుల వాసంబుగనుండి, వర్షములు బిట్టున్ వీడకే కుండపో
తలుగాఁబోయఁగ, మధ్యమధ్యను నిశల్ తద్గారి తాదృక్తవం
బులు వీడింపఁగ సాక్షిలై మెఱపుఁజూపుల్ నించునట్లొప్పెడిన్

18

ఒడలు కొఱుకు మంచులగాలి వెడలుచుండ
నిండు పుష్పమాసపురేల నీళ్లనిల్చి
చక్రవాకాల కవ పరస్పరము విరహ
మంది యాక్రందనము చేయనరయుఁజాలి,

19

పద్మగంధమొల్కుచు—నిశిన్ వణఁకుచున్న
మోవి చివురాకుతో—మించు మోముతోడ—
మంచువానఁ దమ్మిసిరులు మాయనొప్పు
జలములకుఁ దమ్మిద్యుతికూర్చ సాగెనామె.

20

స్వయముగనె రాలుపర్ణాల భక్షణఁబె
తపసునకుఁ బరాకాష్ఠ; యా తన్వీయట్టె
పర్ణములుకూడ వీడి తపంబుచేయ
నావ్రేయంవదను అపర్ణయంద్రుబుధులు.

21

తమ్మితూడటు మృదులమౌ తనశరీర
మిట్టివ్రతముల మాడిచ్చి వాడించివైచి
అతపస్సులు కఠిన దేహములఁజేయు
తపములనుగూడ నామె యధఃకరించె॥

22

ఇటు లా పార్వతి కఠోర తపమాచరించుచుండ శరీరము ధరించి
వచ్చిన బ్రహ్మచార్యాశ్రమమో యనునట్లు కృష్ణాజినము మోచుగదండ
మును ధరించి బ్రహ్మమయమైన తేజస్సుతో వ్రపంచము వెలిఁగింపఁజేయు
వాఁడువలె నుండి ప్రౌఢవాక్పాతురిగలిగి జటాధారియైన యొక బ్రహ్మచారి
ఒకనాఁడు ఆ తపోవనమునకు వచ్చెను. అపుడు అతిథులను సత్కరించు
నా పార్వతి బహుమాన పురస్కరమైన సవర్యచేయుచు అతని కెదురు
పోయెను. సమస్త ప్రాణులయెడ సమత్వబుద్ధితోనున్న చిత్తముగల వారికి

వపు ర్విశేషముగల మహానుభావుల యెడ నాచరించు క్రీయలు మిగుల గౌర
వంబు గలిగియుండును గదా. అట్లు యధావిధిగ చేయఁబడిన సత్కార
మును గ్రహించి యొకక్షణకాలము ఆగమనపరిశ్రమను బాపుకొని ఆయుమను
ఋజువైన దృష్టితోఁ జూచుచు అవటువు సంభాషణ క్రమము వీడకయిట్లు
అడుగఁ దొడఁగెను.

సమిధల్ దర్భలు హోమకర్మలకుఁ గష్టంబేమి లేకుండ ల
భ్యములొనే, యుదకాలుగూడ విమలంబై స్నానపానాదియొ
గ్యములొనే, తపముల్ స్వశక్తికొలఁదిన్ గావించుగాదే, శరీ
రమెయాద్యంబగు ధర్మ సాధనము, నిర్వర్తించు సర్వఁబిదే. 23

స్వయముగా నీరుపోసి పెంచంగఁబెరిగి
యడరు తీవీయలు చివుళ్లు తొడిగెనొక్కొ
లత్తుకను పూయ మాని చిరంబయయిన
నెఱపుగానున్న నీ మోవి నెవ్విపోలు. 24

చనువుచేఁ జేతిలో దర్భలను హరించు
లేళ్ళపయి నీమదిని నల్గ లేదుగాదె
కలువ కనులదానఁ యెవి చంచలపుఁగనుల
నీకనులఁ బోలియుండఁగ నేర్చుకొనెనొ 25

రూపం బాచరియింపదు
పాపము"నని చెప్పుమాట పార్వతిఁ సరియే
నీ పావనమగు శీలమె
తాపసులకును సుపదేశదంబగు సుదృశః" 26

ఎట్లు నిర్మలములైన నీ పవిత్ర చరిత్రములచేత ఈ గిరిరాజు వంశ
సహితముగా పవిత్రుడయ్యెనో అట్లు సప్తఋషులు చల్లిన పుష్పోపహారములచే
నవ్వుచున్నవి వలెనున్న-స్వర్గమునుండి వడిన-యీగాంగజలములచేఁగూడ
బవిత్రుఁడు గాలేదు ఉత్తమ భావముగల యో పార్వతీ ఇప్పుడు! నీవుఅర్థ
కామములను నీ మనస్సున నంటునీయక ఒక్క ధర్మమునే గ్రహించి సేవిం

చుచు నుంటేవిగాన నాకు ఆధర్మము ధర్మార్థకామములనెడి యీత్రవర్గముతో
సారముగాఁ దోచుచున్నది. ఓ సన్నతగాత్రీః నీవు నన్ను విశేషముగా
సత్కరించితివి. నన్ను పరునిగాఁజూచుట యర్హముగాదు, సత్పురుషులకు
మనీషులతోడి సాంగత్యము కేవలము ఏడు పదములచేఁ, గలుగునుగాన
దానిని సాప్తపదీన మందురు. ఓతపోధనురాలాః నేను ద్విజుఁడనుగాన,
జ్ఞాపత్యముహెచ్చు, నీవో ఎన్నియడిగిసిను చెప్ప నోర్పుగలదానవు. కనుక
నేను ఒక్కవిషయము నిన్నడుగ నామనస్సు తొందరపెట్టుచున్నది. అది
అంత చెప్పరాని రహస్యముగానిచో చెప్పఁ దగుదువు.

జననంబో తొలిబ్రహ్మయంత ఘనువఁశంబు నందయ్యె, నీ
తనువా యొక్కఁడఁబ్రోవు వడ్డ త్రిజగత్సొందర్య సౌఖ్యగర్భ, మిం
కను నైశ్వర్యరంగతైత వెదకంగా నక్కటేలేదు, నీ
ది నవఁబౌవయ, సంతకంబెఁ దపమేదే నింకసాధించునే.

27

మానవతులకు సహియింపరాని కష్ట
మేదయినఁ గల్గుచో నిట్టివృత్తి గలుగు
నెంత చింతించినను నాదు హృదయమునకు
నట్టి దెదియుఁ గృతోదరిః తట్టకుండె.

28

ఇట్టి యాకృతి ధిక్కృతి నెనయరాని
దెట్లు లవమానమగుఁ దండ్రడియింట సుఖము
చెప్పు పరులు నీపయి చేయి చేసికొంద్రె
సర్పమణి సూచికెవరు చేఁజాపఁగలరు.

29

ఎందుకని ప్రాయమున నగలెల్ల వీడి
కోరి ముసలితనపు నార చీర తాల్చి
విశద చంద్రతారకలొప్పు నిశ మతెప్పు
డేనుదయపు టనూరున కేర్పడునొకొ.

30

స్వర్గసుఖము గోరుదువ, యీ శ్రమయు వృథయె
తెలియుము భవత్ప్రీత్య భువులు దేవభూము,

లింక వరుని గోరుదువ, చాలెంపు తపము,
వెదకునే రత్న; మదె యెందు వెదకఁబడును.

31

నీదు వేడి నిట్టూర్పులున్ వెలుపుచుండె
నాదుమనిసొ సంతయముతో నీదులాడు
ఈపు ప్రార్థింపఁ దగువాని నెందుఁ గాన
మీంక నీపు ప్రార్థింప లభింపఁడెటులు.

32

మురువొ నల్లని కల్పలింపగు చెవిన్ జెన్నారు నీచెక్కులన్
చిరకాలంబున నుండి చింపిరగుచున్ ప్రేలాడుచున్ నేడు ని
వ్వరిమొల్కల్ కొనలట్టు లేజడలువస్పైయుండి యల్లాడఁగన్
బరికింపంగల క్రూరుఁ డేయువకుఁ డెవ్వఁడో గదా యయ్యరే

33

సుంతవంకర కనురెప్ప సొంపు లొలుక
చతురతఁగను నీ కనులకుఁ జాలసేపు
స్వముఖమును లక్ష్మ్యముగ నొనర్చని యభాగ్యు
నీ ప్రేయు సురూప మద దగ్ధునిగఁ దలంతు.

34

గౌరి : యెంతకాలంబిట్లు కష్టపడెదు,
బ్రహ్మ చర్యోశ్రమాప్త తపఃఫలంబు
గలదు నాకున్, దదర్శ భాగంబుచేత
త్వదభిలాషపొందు, మెఱుంగఁ దలఁతు నతని.

35

వ॥ ఇని ఇట్లు తనంత తానుగావచ్చి యావట్లు వడిగినను ఆమె తన
మనస్సుతోని వరుని గూర్చి చెప్పక తన పార్శ్వమున నున్న సఖిరాలి
వైపు కాటుక మాటయె యెఱుఁగని తనకనులను త్రిప్పిచూచెను. అపు డా
సఖిరాలు ఆ వటువుతో నిట్లనియె. "ఓయి సౌమ్య! నీకు ట్టి కుతూహలమే
కనుక ఉన్నచో వినుము" వేడి యెండను నివారించుటకై తామరపువ్వును
గొడుగుగా వట్టినట్లు ఈమె తన తనువును ఎందుకై ఇట్టి కఠోరతపమునకు
సాధనముగాఁ జేసెనో చెప్పెదను, అమితైశ్వర్యముగల నలువురు దిక్పాలు
రను త్రోసివైచి మన్మథుని భస్మము గావించుటవలన రూపసౌందర్యముచే

హరింపరాని పినాకపాణిని ఈ మానవతి పతిగా పొందఁగోరుచున్నది. పూర్వము సహింపరాని రుద్రుని హంకారముచే మరలి పుష్పాయుధుని మూర్తి నశించిపోయినను ఆ మన్మథుని పూవు ముల్గికొన పురరిపుని సోకక వెనుకమరలి హృదయమున లోతుగా గ్రుచ్చుకొని ఈమెను బాధ పెట్టెను.

అదియే యాదిగఁ దండ్రడియింటహరుపై నత్యంతమున్ బెంగతో
నుదుటన్ గందపుఁ బూఁతలన్ మురికి వై నున్నంగురుల్ వ్రేలఁగన్
మదిలో స్రుక్కుచు, ముద్దగట్టి శిశిరంబౌ మంచుతావేదులన్
బదె పన్నుండియు నీమె పొందదు సుఖం బావంతయే నెప్పుడున్. 36

భవుని త్రిపుర జయాదులు పాడుతఱిని
గద్గద గళానఁ దొట్రేల్లి కదలునుడులఁ
జాలసార్లీమె సంగీతసఖులఁ గిన్న
రేకుకన్యల మిపులనేడ్చించె వనిని. 37

ఈమె రాత్రుల తెలవాటుజామునంచు
జీణము కన్నులు మూసి మేల్కనుచు వేగ
“ఓయినీలకఁతా! యెందుపోయె”దనుచు
వట్టమెడలోనఁ జేతులువై చిగ్రుచ్చు 38

“ఈపు సర్పగతుఁడవని యెంత్రుబుధులు
ఈ వొనినుఁగోరు నీమెను నెఱుఁగవైతి”
వనుచు నీ ముద్దరాలు రహస్యముగను
వ్రాసి చంద్రమౌళిని దూజివగచుచుండు. 39

ఇంకనా జగత్పతిఁబొందు నేయుపాయ
మెఱుఁగకుండుట విధిలేక యీమె యిటు
జనకు ననుమతిపొంది యీ వనమునకును
వచ్చి మాతోడఁగూడి తపస్సొనర్చు. 40

ఈమె స్వయముగఁ బాతి పోషింపఁ బెరిగి
యీ తపమునకు సాక్షిలౌ వృక్షములును

గాయగాచి ఫలించునుగాని, సఖికి

హరునిపయి గోర్కెయి మొలకయైనఁ గనదు.

41

తపములంజిక్కి, కన్నీళ్లు తడవుచుండ

సఖులచేఁ జూడఁబడెడి మాసఖిని కోర

చొరకని హరుండెపుడు దయనరయు నెఱుగ,

వానలేకెండు నాగేటి వానవోలె.

42

శైల సుతభావమెఱిగిన సకియ యిట్లు

స్ఫుటముగాఁ దెల్పు నైషిక్ సుందరుండు

ఓసి! యింతేన మఱి పరిహాసమః అని

తనముదముగాన రానీకయనియె నపుడు.

43

వ॥ అట్లు అనుటయు వేళ్ళ ముడుచుకొన్నముంజేతిలో స్ఫటికముల రుద్రాక్ష
మాల నుంచికొని ఆ గిరిరాజపుత్రి చాలసేపటికి ఎట్లో మాటలు తెచ్చుకొని
మితాక్షరములతో నిట్లనియె “ఓయి వేదవిద్వరా! నీవు విన్నదంతయు సరియె
ఈ జనము మహోన్నతపదవి నధిష్ఠింప నుత్సుకురాలై యున్నది. ఈతప
స్సంతయు అందుకే. కోరికలకు పొందరానిదన్నది లేదుగదా. అని
యనఁగా నా కపట బ్రహ్మచారి యిట్లనియె ”

తగని వస్తువుకై వట్టుదలవహించు

గౌరి! పెండ్లి పసుపుత్రాడు గట్టు నీది

చేయి యిది, పాముచుట్టిన శివుని చేయి

యిదె మొదలుగఁ గ్రొత్తగ గ్రహించి యెటులుసైచు.

44

పోని న్యాయముగ నిదె తలపోయు మీవె

కొదమయంచ లద్దిన పెండ్లికూతు వలువ

కాఱు నెత్తుటి చుక్కల గజపుతోలు

ఇవ్వి రెంటి కొప్పునె యొగమెప్పుడేని.

45

నాలుగిండ్ల భవంతుల-పూలపైని

నడవఁదగు నీదుపారాణి బెడగుకాళ్లు

శవ సేర్గ పార్వతి వటువునకు హారుని మహిమ తెల్పుట

౪౩

శఃపువెండ్రుకల్ చెదదు శ్మశానవాటి
నుంచుటకుఁ బగవాడేని యొప్పుకొనునె.

46

విషమనేత్రు కౌగిలి లభింపవచ్చుఁ
గాని యంతకంటె నయుక్తమైనదేది
మంచి గందపుఁ బూతల మించు మేన
నాతఁడెంత బూడిచను బూయంగలండు.

47

అది నీకేక నొక యపహాస్య మొసఁగు
వట్టపేనుఁగెక్కందగినట్టి నేవు
భవుని యా ముదుసలి యెద్దుపైని నెక్క
నప్పుకొండ్రు నిన్నుఁగని జనఁబుల్లెఁ.

48

పలు కళల చంద్రునికళతోఁ బాటెయింక
ఈ భువన నేత్ర కౌముది వీవుగూడ
వికృత నేత్రుని మీఁది కోరికనుబట్టి
జాలివడఁదగు దానవై గ్రూలదివుడు.

49

మేనొ విషమాక్షము; కలఁచొ కానరాదు;
ఆ దిగంబరు భాగ్యంబొ యభిలవిదిత;
మరయు బాలమృగాక్షి; యావరుల వెదుక
దగినదొకటేని ముక్కంటఁదనఁతె నొక్కొ.

50

పనికిమాలు కోరికనుండే మనసుత్రిప్పు
మట్టివాడేడ; నీవేడ; యమలగాత్రి;
త్రుతి విహితమైన సత్త్రి.యన్, సుజనులెందు
అ శ్మశానశంకునకు నాచరింతె॥

51

పార్వతి వటువునకు హారుని మహిమతెల్పుట

వ॥ అని యిటు లాద్విజుండు ప్రతికూలముగా పలుకగా, నదురుచున్న యధ
రముచే దనలోని కోపము వెల్లడి చేయుచు నా పార్వతి, కనుబొమ్మలు వంచి
కనుగొలంకు లెఱువడ నా పటువుతో నిట్లు చెనెను.

ఇటుల నీవన్న పలుకుల నెఱచిచూడ
హరుని సరిగ నీ వెలుగమి యెఱుకవడియె
ఎం దసామాన్యమై, హేతు వెలుగరాని
యా మహాత్ముల చరిత-ద్వేషింతు జడులు॥

52

అపదలకు ప్రతిక్రయ నరయువారు
కోర్కె గలవారు శుభములఁ గోరుచుండ్రు
అశే లేక జగద్రక్షయైన భవుని
కీర్తి యాశోపహత చిత్త వృత్తులేల॥

53

ఎదియు లేని వాడయ్యు సంపదలకిల్ల,
కాటేనుండు నైనను, త్రిలోక ప్రభుండు
భేకరుండయ్యు శివుడని వేలువబడును
అ పినాకే యాధార్థ్యము నరయలేరు॥

54

పెట్టుకొనెనొ భూషలు, పామె చుట్టుకొనెనొ
చువ్వులవె గట్టునో యేన్గు తోల్ వయిచునొ
పుట్టె తాల్పునో శశికళల్ పూసికొనునొ
ఎదో విశ్వాత్ము మెయి నిశ్చయింపలేము॥

55

అతని మేని సంపర్కంబు నందికాదె
కాటేబూడిద మంగళకరమెయయ్యె
అరయు, నృత్యాభి నయముల నవనిఁ బడిన
బూడిదనొ దేవతల్ మౌళి బూసికొండ్రు॥

56

సంపదలు లేక, యెద్దుపైఁ జనుచునున్న
భవుని కాళ్ళపైఁ దన మౌళివ్రాల్చి వేశ్మ
విరియు మందార సుమధూళి నెఱుపుచేయు
మత్త దిగ్గజ మెక్కిన మఘపుడెపుడు॥

57

చెడిన యాత్మగలుగు నీవు శివునిపైని
చెడ్డ చెప్పుచును నిజంబై చెప్పినావు

5వ సర్గ పాఠ్యతికి హరుఁడు తనరూపమును చూపుట

55

ఎవనిని స్వయంభువునకు హేతువంద్రు
యతని పుట్టువు నెవరైన నరయగలరె॥

58

పోని యిటు వివాదంజేల స్థాణుగూర్చి
యెటుల నీవు వింటి వదెల్ల నట్లె యపుత
నాదు చిత్తంబొ తద్భావమయమె యయ్యె
ఎందు స్వేచ్ఛా చరులు పరులింద గనరు॥

59

ఇతని సఖిః ఆపు నీ వటుండింక నేదొ
కదుపదలచి పై పెదవిని మెదపుచుండె
ఎతఁ డిటు మహాత్ములదూలు నతడె గాక
వాని నిందలున్ వినువాడు పాపి యగును॥

60

పోనీలే నేను యిటునుండి పోదు ననుచు
జాల కడలె బయ్యట నారబట్టజాటు
అంత శివుడు చిర్నవ్వులు దంతకాంతి
మఱియు మెరయింప నా గౌరికరము పట్టె॥

61

అతనిన్ జూచి వణంకుచున్ గిరిజ భావైక్యంబునన్ జెమ్మగి
ల్లు తనూపల్లికతోడ, పోవుటకు గాలున్ బైకివే యెత్తి యా
గతి నిర్వంబడి—కొండయడ్డుపడ మార్గంబందు, వెన్వొన్నవై
పు తటాల్పన్ దిరుగాడు పెన్నదివలెన్ పోలేదు నట్లుండదున్॥

62

నేటినుండి వినఁమాంగిః నీకు దాసు
దయితి; నీదీక్ష నను కొనివయిచె ననుచు
శశిధరుడన గౌరియు దవశ్రమను వొనె
శ్రమ ఫలింప నదె మఱి నూత్నముగమాలు॥

63

ఇది

అయిదవ సర్గము

కు మార స్వామి జయము

ఆ ర వ స ర్గ ము

హరుఁడు హిమవంతునిదగ్గరకు సప్త ఋషులఁ బంపుట

స॥ అంత పార్వతి విశ్వదూపుడైన శివునికి “పర్వతాధిపతి యయిన
తండ్రి హిమవంతుడు కన్యాదానము చేయునట్లుగా ననుగ్రహింప వలయు”
నని సఖిచేత సందేశమంపెను.

అమె సఖిచేత సందేశమంపి మదిని

ప్రేయనియెడల నిశ్చలు లాలెయయి వెలింగె

దరి వసంతుని గని మెచ్చి విరియబూసి

కూయు కోయిలచే మావికొమ్మవోలె॥

1

అంత నాన్మర శాసనుండఁజై యనుచు

మాటయిడి, మెట్లొ యుమవీడి, మనసులోన

సరిగ జ్యోతిర్మయులయిన సప్త ఋషుల

సన్నిధికిరాగ స్మరియించె సత్వరంబ॥

2

అ తపోధనులంతట నాకసమును

స్వీయ తేజస్సుతో విరాజిలగఁజేసి

యా జ్ఞానంబు యదుంధతి తమ్ము ననుసరింప

నరుగుదెంచి మోకరిలిరి హరునిముందు॥

3

తీర మందార పూల్ మీఠి దిగ్గజ మడ

గంధియౌ సురగంగయందు మునిగి

ప్రప్రవశించు సురద్రు లటు హేమ వల్కల

క్షమణి మాలలు ముత్తై జందెమూని

క్రంది కర్వములంపి కేతువు శిఖవంచి

పూష సాక్షాత్తుగ మ్రొక్కిచూడ

ప్రళయాన నుద్ధరింపఁ బడిన ధరతో మ
హావరాహపు దంష్ట్ర నాశ్రయించి
సృష్టి విదప, బ్రహ్మ విదప నెల్లజగము
పూర్వ సృష్టి కర్తలనుగఁ బొగడుచుండ
ప్రపాక్త న విశుద్ధ తపములు పండ
ఫలముల ననుభవింతు సప్తర్షు లెపుడు॥

4

అట్టి సప్తర్షులకు మధ్యయందు నిలిచి
సాధ్వీయౌ నరుంధతి భర్తృ చరణపద్మ
యుగళిఁ జూపుంచి సాక్షాత్తె యుదయమైన
యా తపస్సిద్ధివలె కడు నలరుచుండె॥

5

వ॥ అపుడా యీశ్వరుండు ఆ యరుంధతిని కొంచెమును భేదము లేకుండ సప్త
ర్షులతో పాటు, గౌరవముగాజూచెను. ఈమె స్త్రీయని వీడు పురుషుఁడు
అన్నది గౌరవము చూపుటలో ప్రమాణ మేమాత్రమునుగాదు. సజ్జనులకు
సత్ప్రవర్తనమె పూజింపఁదగినది. ఆ యరుంధతీ ధర్మనమువలన శంఖు
నకు భార్యా స్వీకారము విషయమై ఆదరమెక్కువయ్యెను. ధర్మయుక్త
మైన క్రియలకు పతివ్రతలగు స్త్రీలే మూలకారణము గదా. పార్వతిని
గూర్చి ధర్మయుక్తమైన భార్యా స్వీకరణము నీశ్వరుఁడు గ్రహింపఁగా
నదివఱకు చేసిన యపరాధముచేత భయపడిన మన్మథునకును మనస్సులో
డోరట కలిగెను అంత సొంగవేద ప్రవక్తలైన యా మునులందఱు జగద్గురు
వైన యా యీశ్వరుని పూజించినంతోషముతో పులకితగా త్రులయి యిట్లనిరి.

సప్తర్షులు హరుని స్తుతించుట

అగయ మొనరించు వేదాధ్యయనములకును
అగ్నిలో యథావిధి వ్రేల్చు నాహుతులకును
ఎప్పుడు నిష్ఠతోఁ గావించు తపములకును
నేఁడు గద లభించె ఫలంబు నిన్నుఁగాంచ॥

6

సువిహిత కర్మలు పండెను
భువనేశుండవగు నీ విపుడు మముఁదలచి యె

ట్టివయిన వాంఛల కందని
భవద్భద్రదయ వీరి నిల్పు భాగ్యంబిడుటన్ #

7

ఏ నడుగు నిన్ను దలచునొ
యా నడుదే తన్మూలందు నగ్రేసరుడై
యైనపుడేక బ్రహ్మమునకు
యోగిని నీవు దలచు నరు నూహించెడిదే॥

8

నిజముగ మేమర్కుని కిం
టెఁ జంద్రుకంటె నీకఁబై నె నెగడుదు మైనన్
అజు డవు నీవు దలచి ద
యఁ జూప మైకరిగితి మన్నిటికంటెన్

9

అత్మ మమునెంచి మన్నించి నందు వలన
ఎందు మము మేమె మన్నిచు కొందు మెప్పుడు
ఉత్తములు మన్ననలు చూపు చెండు నపుడు
స్వగుణముల యెడ తఱచు విశ్వాస మొదలు

10

ఓపిరూపాక్ష : మమ్మిట్లు నీవు తలఁప
నెంత సంప్రీతి గలిగెనొ యిప్పుడదీ
నీకు వచ్చింపఁ గలుగుచు మెట్లు? తెలియు
దఖిల జీవుల కేవలరాత్మపు గద॥

11

భర్గ : సాక్షాత్తుగాఁ జూడఁ బడితి నిపుడు
నిన్ను మేము వాస్తవముగం దెలియలేము
ఇదె యనుగ్రహముంచి నిన్నెఱుగఁ జెప్పుము
ఇందు మా ఖ పథముల కందనీవు#

12

దేనితో నీవు వ్యక్త కృతని సృజింతు
దేనితో మఱి నీవు దానిని భరింతు
సరియె మఱి దేనితో దేని సంహరింతు
ఇందుతో నేది నీభాగ మెఱుగఁ దెలుపు

13

పోనిలే దేవ! గొప్పదై పౌలుచునిట్టి
నిండు ప్రార్థనయట్లులే యుండనిమ్ము
ఈవు తలపోసినందుచే నేగుదెంచు
నట్టి మేము చేయనదెదో యానతిమ్ము॥

14

హరుఁడు సప్తర్షులను హిమవంతునిదగ్గరకు పంపుట

వ॥ ఇట్లు ఆ ఋషులు విన్నవించగ విని యా పరమేశ్వరుండు తన శిరస్సు
నందలి చందురుని సన్నని వెన్నెల రేకల కాంతిని తన విమలమైన పలు
వరుసలకాంతి కిరణములచే సింకను వర్ధిలఁ చేయుచు నిట్లనియె.

మీర యెఱుఁగుదురే కదా మేము చేయు
పను లెవియు స్వార్థయుతము గావనెడి మాట
నా యెనిమిది మూర్తులచేత నా ప్రవృత్తి
యిట్టిదని సూచితమయంచు నెఱుఁగు జగమె॥

15

దప్పికలచేఁ బొగిలి జలదమును దమిని
గాంచి కడు వృష్టికై చాతకము వోలె
రాక్షసులచేతఁ గష్టముల్ పడయుచున్న
సురలు, యాచింత్రు సంతతికొఱకు నన్ను

16

ఇందుచేత సంతానంబు పొందుకొఱకు
పార్వతిని స్వీకరింప భావమునఁ దలఁతు
హవిసు భుజియించు నట్టి యా యగ్నికొఱకు
అరణిని యజమానుఁడు పొందునట్లు లిపుడు॥

17

కనుక మాకై హిమాద్రి దగ్గరకుఁ బోయి
పార్వతిని మీరు యాచింప వలయు నిపుడు
ఎందు సుజనులు చేయు సంబంధ విధులు
నెంత మాత్రము విక్రీయ చెంతఁబోవు॥

18

వ॥ ఉన్నతుఁడును స్థిరుఁడును సకల భూభారమును వహించువాఁడును నగు
హిమవంతునితో సంబంధమునుగోరు నేనును వ్యామోహములేని కృతార్థుఁడ
ననియు తెలిసికొనుఁడు.

అద్రితోఁ గన్మకొఱకేట్టు లనఁగవలయు
ననుచు మీకిప్పు డుపదేశ మనవసరము
మీ సదాచారములె శ్రుతి స్మృతులె యనుచు
నజ్జనులు చెప్పుచుందురు గాదె యెపుడు॥

19

ఆర్యురాలిరుంధతికూడ సచటి కేగి
యవసతమగు సాయము చేయ నర్హురాలు
తఱచుగా నెటువంటి కృత్యములయందు
ఈదృశ పురంద్రులె ప్రగల్భులై దనర్తు॥

20

కనుక దేవకార్యము సిద్ధికయి హిమాద్రి
దరికి నోషధి ప్రస్తాభ్య పురికిఁ జనుఁడు
ఈ మహా కోశినది పడు భూమి దరిని
మరల మనకు సమాగమ మగునుగాక॥

21

అఖిలంబౌ యములందె యగ్రసరుఁడౌ నాశర్వుఁడౌ పెండ్లి, కు
న్ముఖుఁడై పోవఁగ, లెక్కయేమి మనకన్బున్, బ్రహ్మ సంతానమై
నిఖిలా దర్శులెయైన సప్త ఋషులున్ - గేహస్థులై స్త్రీని స
న్మఖి ధర్మాంగిఁగనై సజ్జేసినత్రపన్ వర్జించి నా రత్తజీన్॥

22

వ॥ విదవ 'సరె అల్లె' అని యా సప్తర్షులు ఓషధి ప్రస్థపురి వైపుగా
బయలుదేరిరి. భగవంతుండగు శంకరుండును ఇదివఱకుఁ దానున్న స్థాన
మునకు చేరెను.

ఓషధి ప్రస్థపుర వర్ణన

ఆ మహర్షులును మనోవేగముతో కరవాలమువలె నీలమైన యాకాశ
మున కెగిరి యోషధి ప్రస్థ పురమును చేరిరి. ఆ పట్టణమో—

మ్రోగుచు పొంగుగాంగలహరుల్ పురినల్గడఁ గందకంబులై
తూగుచుఁ గొండ పెంధరులఁ దోగుచు యోషధులుం వెలుంగులై
బాగుగఁ బెద్దకెంపుగమి ప్రోవయి కోటకు గోడయైతగన్
ఈ గతిఁ బ్రబోలు రక్షణల నెంతయు నిండియు రమ్మమే యగున్॥

23

అట జన్మించిన యేనుగుల్ దుమికి సింహాలన్ జయించున్ ద్రుటిన్
అట నేర్పడ్డ బిలంబు లుత్తమములౌ నశ్వాల పుట్టిండ్లె య
చ్చటి యా పౌరులు సిద్ధ కింపురుష యజ్ఞాదిత్య గంధర్వులే
అట స్త్రీలో వనదేవతల్ గృహములో యందాల మబ్బుల్ గుహల్, 24

హిమ శృంగంబుల వ్రాలు మబ్బు తెరతో నింపారు నా యిండ్లలో
ని మృదంగధ్వని, మేఘ గర్జనల సందేహంబు తోవింప, దా
శము, లింపాలయలున్, బయల్ వెడలి సుశ్రావ్యంబులై యొప్పు భా
వములం బుట్టిన సంశయంబులను మాపంజాలు నవ్వీటిలో॥ 25

పురజను లాదరమున నే
ర్పఱచకముందె, చిఱుగొమ్మలఁ గదలు చీనాం
బరయుత సురతరులె మం
దిర దారువుల ధ్వజలక్ష్మిఁ దీర్చును బురిలో॥ 26

అందు రాత్రుల స్పటిక హర్మ్యముల యందు
పానగోష్ఠి ప్రదేశాఁగఁ బ్రకట గతుల
ద్యుతులఁ జిమ్ము నక్షత్రములు ప్రతిఫలింప
పువ్వుల యుపహారముల పోల్కి మెఱయు॥ 27

రాత్రులను గూడ మబ్బులు క్రమ్మియందు
దుర్దినాల్ చేసినను నోషధులు వెలుంగ
ప్రియులఁ గలయ నేగు నభిసారికలు, గతులు
బట్టబయలు కాఁగ నెఱుంగ రెట్టితమము॥ 28

జవ్వనమె కాని యాపురిన్ జరయెలేదు
సుమశరునికంటె నట వేఱె యముఁడు లేఁడు
స్మృతి యెఱుఁగక పడియుండు స్థితియు నచట
ప్రియులు విహరింప మైమఱవించు నిద్రె॥ 29

కనుబొమలు ముడ్చి పెదవులు కదలుచుండ
నునుపు మెత్తని వ్రేళ్ళు తర్జనలొనర్చి

కసరి యుల్కు కామిను లనుగ్రహముచూపు
వజ్రకుఁ జేయుదురటఁ బ్రియుల్ ప్రార్థనములు॥

30

కల్పవృక్షాల నీడ నంగములు మఱచి
యటఁ బరుండు విధ్యాధర యాత్రికులకు
నవల నెత్తావు లొలికించి హాయిగూర్చి
యొప్పు గంధమాదనగిరి యుపవనములు॥

31

వ॥ అట్లే హిమవంతుని పురమును ఆ మునీశ్వరులు కనుఁగొని స్వర్గము
నకై తవములుచేసి సంపాదించిన సుకృతంబును తమ వ్యర్థ ప్రయ
త్నముగఁ దలఁచిరి. చిత్రమునందలి యగ్నిహోత్రంబులు వోలె నిశ్చలులై
జటాభారములుగల యా నవ్వులుపులు వేగముగా ఆ గిరిపురమును ముఖము
లెత్తి ద్వారపాలకులు చూచుచుండఁ ప్రవేశించిరి.

ఎంచి పెద్దలముందుగ నుంచికొనుచు
ఆకసమునుండి దిగెను నవర్ణవంక్తి
జలములోఁ బ్రతిబింబించి యలరుచుండి
భాస వెదఁ జల్లు సూర్యుల వంక్తి వోలె॥

32

కడు సారముచే గురువౌ
నడుగుల నుంచుచు నడకల నుర్విని హిమవం
తుడు వంచుచు నర్ఘ్యము ముం
దిడి దూరమునుండె వారి కెదురేగె వడిన్॥

33

జేగురురం గధరముతో
బాగ పెరుగు దేవదారు బాహువళితో
ప్రేగగు ప్రకృతి శిలాహృది
రాగ హిమాద్రియె యతఁడని ప్రకటంబయ్యెన్॥

34

విధియుత సత్కారపు స
ద్విధు లొనరించి స్వయముగఁ బఠిసి జూపుచు నా
ప్రథిత సుకర్మల సంయమ
నిధుల వడిఁ బ్రవేశపెట్టె నెఱి నంతిపురిన్

35

రివ సర్గ హిమవంతుడు సప్తర్షులను వచ్చిన కార్యమడుగుట

35

అందు వేతాసనంబుల సర్వ ఋషులఁ
గూరుచుండఁ బెట్టియుఁ దాను గూరుచుండి
క్షితిధరేశ్వరుడు దోసిలి మొగిడ్చి
వినయ నమ్రుడై వారితో ననియెనిట్లు॥

36

హిమవంతుడు సప్తర్షులను వచ్చిన కార్యమడుగుట

అనుకొనకయె మీరిట్లులు
చను దెంచుట ముఖ్యులేక జలములు కరియు ట
య్యెను, పూవులు పూయకె చె
ట్లును గాయలుగాచి పండుటయ్యెను దలఁపన్॥

37

ఇటుల మీరనుగ్రహము చూపుటను బట్టి
మూఢు డను జ్ఞానవంతునిఁ బోలినట్లు
మది నయోమయుడ స్వర్ణమయుడఁ బోలె
నవనినుండి స్వర్ణము నెక్కినట్లు తలఁతు॥

38

ప్రాణుల నితనుండియె పవిత్రమొనర్పఁ
జేరఁగాఁ దగ్గవా డనై పేరుగాంతు
ఎట మహాత్ములు పాదంబులిడి చరింత్రా
దానినే సర్వజనులు తీర్థంబులంద్రు॥

39

నాకనది నెత్తిఁ బడుకన్
మీ కాళ్లు గడిగిన నీళ్లు నెత్తిని దాల్చున్
నాకాయము పూతమ్మయి
నాకే జన్మము సఫలమయి దనర్చెను రెంటన్॥

40

వ॥రెండు విధములుగానున్న నాశరీరముకూడ అందలి జంగమరూపము మిష్టు
సేవించుటకును వరరూపము మీయడుగులక్రింద అంకితమై యుండుటకును
విభజింప బడి మీ యనుగ్రహము కలది యయ్యెనని తలంచెద. ఇట్లు మీ
యనుగ్రహంబునఁ బొంగిపోయిన సంతోషముతో నిండియున్న నాయంగ
ములు దిగంతములవఱకు వ్యాపించియుండియు ఇంత ప్రపంచములో గూడ

నిముడరానివై యున్నవి. బ్రహ్మతేజస్సుతో వెలుంగు మీ దర్శనభాగ్యము చేత, గేహము నా గుహలలోని తమస్సేగాక యీరజోదూపుడనైన నాలోని యజ్ఞానముగూడ అంతరించి పోయినది. నేనేదైన చేయవలసిన దన్నదుండు నని యనుకొనను. అట్టిది ఎట్లు సంభవించును, మీరిక్కడకు వచ్చుట నన్ను జపిత్రుని, జేయుటకే యని యనుకొందును. అయినను ఏదైనను కొంచెము అజ్ఞాపింప మీరు కర్తులరు. సేవకులెప్పుడు ప్రభువులై యుండువారియెడ ఏదైన నియోగించుటయే యనుగ్రహముగా గలవారై యుందురుగదా. ఇదిగో మేమిక్కడ మీయాజ్ఞ నెఱవేర్చు సిద్ధముగా నుంటిమి. ఈమె నా భార్య మా కులమునకు జీవితమైన కన్యయిదిగో. చెప్పుడు ఏది మేము చేయవలసి యున్నదో. మీకు భాష్యవస్తువులందు అస్థలేదు గదా, అని యిట్లు హిమాల యుండు వచియించుటయు, దానినే మరల గుహయందు వ్యాపించిన వ్రతి ధ్వనిచే రెండుసార్లు హెచ్చరించిన వాడువలె నుండెను. అంతనా ఋషి వద్యులు ఆలకించి చెప్పవలసిన విషయములను సందర్భోచితముగాఁ జెప్పు వారిలో అగ్రగణ్యుడైన యాంగీరసుని కార్యము నివేదింప ప్రేరేపింప నపుడాతడు శైలరాజుతో నిట్లనెను.

ఆంగీరసఋషి హిమవంతునితో నతనిపుత్త్రి పార్వతిని
హరునికిచ్చి వివాహము చేయమని చెప్పుట

ఇది యెల్లన్ సీకుం దగి
నదియేయగు, నింతకంటె నయినను నీయం
దధికమె సుమి యెట్లన నీ
మదివలె నీ శిఖరములును మఱి యున్నతముల్॥

41

స్థావర రూపుడవగు ని
న్నా విష్ణువుగా వచియింతు రది సత్యంబౌ
నీవో నచరా చర భూ
తావశికిన్ గుక్షివగుచు నాశ్రయము గదా॥

42

నీ వెకనుక భూతల మూ
లావధి దాకను జీతితలి కాధారమవై

ఠివసర్గ, ఆంగీరస ఋషి పార్వతిని శివునికిమ్మని కోరుట

65

కావేన్ శేషువెటు మృదు ఫ
జావళితో భువి ధరింప నగునో చెవుమీ॥

43

ఎడతెగని యమలపూరం
ఎడర సముద్రపు లలలు లడ్డబడకయే
వెడలుచు నాకీర్తులు నదు
లడరి పుచులయి భువనముల ననఘమొనర్చున్॥

44

పరమేష్ఠియైన ఎఱ్ఱువు-
చరణమున వెడలి యెటు గంగ శ్లాఘింపఁ బడెన్
ఇరుజన్మను నెత్తగ నీ
శిరమున వెడలి యటె గంగ శ్రేష్ఠమెయ్యెన్॥

45

దివిపై బ్రకగలఁ గ్రిందం
ద్రవిఁగ్రమత యత్నమున నిండిన హరికె
ట్టి విధమగు మహిమగల దా
ప్రవర మహిమయైతె నీకు స్వాభావికమే॥

46

క్రతుభాగము పొందెడు దే
వతాళి మధ్యమపదంబు పడసిన నీచే
అతియెత్తు గు మేరుగిరి యు
చిత హేమశిఖరము వృధగఁ జేయంబడియెన్॥

47

స్థావరమగు దేహంబున
సేవు సమస్త కలినతయు నింపితి వింకన్
ఈవిమల భక్తి నమ్రం
జౌ వపువౌ సుజనుల పూజ కుపయుక్తంబౌ॥

48

వీది అణిమాది సిద్ధులు గలిగి, యింకొక పురుషుని సోకక, అర్థ
చంద్రరేఖతో శోభిల్లి, ఈశ్వరుఁడనెడి గొప్పపేరు పొందియున్నదో

వీది పరస్పరము కలిసిన సామర్థ్యములు గల భూమి మొదలైన
యష్ట మూర్తులతో-ధరింపఁదగిన యీ విశ్వమునంతను మార్గమందు
రథము వలె ధరించుచున్నదో

ఏది సర్వత్రేతఁజు లందుండే. యోగులచే లోలోన నన్వేషింపఁ
బడుచు, జన్మించెదమను భీతిలేని మోక్షపదవిగా మనీషులచే, జెప్పఁబడు
చున్నదో

అట్టి యాదిశక్తి సమస్త విశ్వముల కర్మలకు సాక్షియై పరము
లొసంగెడి శంభుఁడు మాయందు సంక్రమించిన మాటలతో నీ పుత్రిని
సాక్షాత్తుగా సర్ధించుచున్నాడు

అర్థమును వాక్కుతోఁ జోలె నతని నిరక్
నీ కమా రైతోఁ గలుపఁగ నేవ తగుదు
తగిన భర్త హస్తంబునఁ దనదు కన్య
నప్పఁజెప్పి తండ్రీ యశోఞ్చ్యుఁ డగునుగాదో

49

స్థావర జంగమము లయిన
యీ విశ్వము లందు వెలయు నెల్లను ప్రాణుల్
భావించు నీమెఁ దల్లెగ
నీ విశ్వములకుఁ బితగదె యాశ్వరుఁ డెపుడునో

50

మొదటనో శతీకంఠునకు వో
బుధులు నమస్కారములను పొనరించియునా
వేదప నీమె పదాజ్ఞము
అదమ శిరోమణులచేత తంజించెడుతనో

51

ఉమ వధువు, నీవు దాతవు
ఉమ నడిగెడి యాచకులుగ నుంటిమిమె మో
ఉమకు వరుండో శివు డు, ని
విమల కులము పృథ్వికొఱకు విధియదెవెలయునో

52

స్తుతియింపఁబడు, స్తుతింపఁడు;
సత్తొనరింపఁడు జగములు నతలొనరించున్
సుత నిడు సంబంధముచే
సతము జగద్గురు గురువయి శ్లాఘ్యుఁ డవగుమో

53

మేనకాహిమవంతుల సంగీకారమును ఋషులుశివునికివిన్నవించుట

సురముని యిటు వచియించెడి

తపోః పార్వతీ శిరఃసుసంబి యనతంత్రీ చరిక్

ముదువుగఁ దొల్చిన తామరి

విరి డేకుల నపుడు లెక్కపెట్టఁగఁ దొడఁగెన్

54

హిమవంతుఁడొట్ట నంత

ల్పము గలవాఁడయ్యు మేన నడి నంబరసెన్

తమ కన్నీయల యెడల నన

యమును గృహస్థులకుఁ గండ్లె యవుదురు గృహిణుల్

55

పతి కిష్టంబగు పనిలో

సతి మేనకయుఁ గూడ నమ్మతి చూపెన్

పతి కిష్టంబగు పనులన్

పతివ్రతలు మరొకమాట వాకొనరెపుడున్

56

ఇది యిట తగు నుత్తరమని

మదిని విమర్శించి యాహిమాలయుం డెలమిన్

వేదప నుడులతుది వారికి

నెదుటం పొట్టెను నలంకరించి తనూజన్

57

అస్మయిః శమ్ము విశ్వా

శమ్ముగు శంకరునకీవు తగు భిక్షగ నై;

తిమ్మునుతొ భిక్షకులు; నా

కిమ్ముగ గృహమేధి ఫలము నిదె ప్రాప్తించెన్

58

ఇటు పలికి తనయ గూరిచి

యటుచూచి పలికె హిమాద్రి యామౌనులతో

ఇట మీకు మ్రొక్కుచున్నది

నిటలాక్ష వధువని సుతను నెఱి మ్రొక్కించెన్

59

అంతట ఆ మునీశ్వరులు ఈస్పితార్థమును దెలుపు కార్యముచే నుదా
రమైన యాహిమవంతుని వాక్యమునభినందించి ముందుఁ బండఁబోవు నాళి
స్ఫులచే అంబికను వర్ధిల్లజేసిరి. పిదప బంగారు భూషణములు జూలుచుం
డగా ఆదరమున నమస్కరించుచు సిగ్గిలుచున్న పార్వతిని అదుంధతి తన
యొడిలోఁ గూర్చుండఁ జెట్టుకొని కొమార్తె యందలి స్నేహముచేఁ గన్నీళ్లు
పెట్టుకొను నామె తల్లి మేనకను అనన్యపూర్వమైన వరుని గుణములను
వర్ణించుచు ఆమె శోకమును మాన్పించెను. అప్పుడు వివాహమునకు
ముహూర్త మెప్పుడని హరబంధువగు మౌనియడుగ నాహిమవంతుడు మూఁడు
దినముల తర్వాత అనుటయు విని నారబట్టలు ధరించిన ఆ మునులు అట
నుండి కదలి హిమవంతుని దరి సెలవు గైకొని అతని వీడ్కొని సత్వ
రంబ శంకరుని దరికేగి తాము నెఱవేర్చిన పనిని నివేదించి యతని
యనుజ్ఞ గైకొని ఆకాశమార్గమునఁ దన నిలయములకు వెడలిరి.

పశుపతియైన యా శివుఁడు పర్వతపుత్రుని సమాగంబుకై
భృశమును నువ్విళ్ళూరు మదినెట్టులొ యాదినముల్ వెలార్చె నీ
దృశవిభునైనఁ గూడ నికనిట్టులు కోర్కెలుసోక, కోర్కెలన్
వకులగు వారికెట్టు లిక బాధలు గూర్చకయుండు నీభువిన్

60

ఇ ది

అ ర వ స ర్గ ము

కు మార స్వామి జ య ము

ఏ డ వ స ర్గ ము

పెండ్లికూతురు ఉమను పుణ్యవతులు సింగారించుట

వీడవఁ జంద్రుఁడు వృద్ధిలో వెలయుచుండ

సప్తమస్థానమునయందుజరుగుతిథిని

బందుగులఁగూడి హిమవంతుఁ డందమలర

అత్మజకు యథావిధిఁ బెండ్లియాచరించె

1

పెండిలి వేడ్కలన్ మునిఁగి ప్రేమను ముత్తయిదుల్ భభార్థముల్

నిండియునింట నింటఁ బనులెల్లఁ బొనర్చుచు సందడింపనా

కొండలరాజు పట్టణము గూడను నొక్క వివాహగేహమై

యుండెను నొక్క వేదియయి నొప్పెను నంతిపురంబులెల్లయున్

2

మందార వృక్షంబు లందాల పూలతో

రాజ వీధులను నలంకరించె

అంబురంబంటు చీనాంబరా లూరెల్ల

జండాల మాలల నిండు గూరెచ్చ

చెలువొల్కు కాంచన శృంగంబు లెత్తెన

తోరణ పంక్తుల బారుతీరెచ్చ

మేరున కాశల మేకొని యింకొక

న్వర్గంబు దిద్దిన సౌరుతీనె

3

పుత్రు లెందఱున్నను గిరి పుత్తి యొకతె

యెపుడొ కనినట్లు తిరిగి జన్మించినట్లు

పెండ్లి వేడ్కలు దరిరాఁగఁ బితలకామె

పూని యూర్పుల నూర్పుయి ప్రాణమయ్యె

4

ముద్దులు గురిపించు ముత్తై డవు లొక్కొక్క
 యొడినుండి యొడినామె నుంచి కొనిరి
 సరిచూచి మురుపులు కురిపించు నామెకు
 నగలపై నగలను మగడ నిడిరి
 పట్టు వల్పులనేరి నిట్టటు గిరిజకు
 బట్టపై బట్టలగట్టినారు
 కాళ్ళకు వ్రేళ్ళకు నొళ్ళు చెక్కిళ్ళకు
 రంగుపై రంగులు రాసినారు

5

వారి వారి సంబంధముఁ బట్టిచూచి
 వేలువేతై న గిరికుల వ్రేలుఁబట్టి
 అఖిల బంధువులకుఁ గూడ నామె యొకతె
 యొక్కటే యాశ్రయంబయి యొప్పుమీతె

6

ఉత్తర ఫల్గునీ నక్షత్రములు చంద్రునితో యోగ మొందిన సమ
 యంబున మిత్త్ర దేవతాకమైన శుభముహూర్తమునఁ బతిపుత్రవతులును
 పుణ్యవసితలునైన బంధుస్త్రీలు ఆ పార్వతి శరీరమును సింగారించిరి.
 అంత నాపార్వతి తెల్లని యావాల నుంచిన చిలుగటిక చివుళ్ళతో మెజుసి
 సోరులీను పట్టు దువ్వులువను నాభి కనివింపని తీరున ధరించి యాచారంబు
 కొఱకై న బాణమును దాలిచి యభ్యంగ శృంగారమును నిర్వర్తించె.

పెండిలి దీక్ష విధితో

నిండగు శరము నుమ మేన నిలిపి వెలింగెన్
 మెండగు రవికరమునఁ బువు
 చెండయి పెరుగు తొలినాటి శశిరేఖవలెన్

7

నూనెపోవ లొద్దుగ విండి మేన నలిచి
 తడియునాట గంధద్రవ్య మొడలఁబూసి
 స్నానమున కైనపట్టు దువ్వులువ గట్టి
 స్త్రీలునల్మొగసాలనుజేర్చిరవుడు

8

గరుడవచ్చుల్ పొదుపు ఫలకంబుపై ని
సొబగు ముత్యాలహారాలు చుట్టవ్రేల
వసిడి బిందెలు వంచి పార్వతిని జలక
మార్చిరట మంగళంపు వాద్యములు మ్రోయ

9

మంగళ స్నానమున విశుద్ధాంగి యగుచు
బతిని గనఁగోరు నుమ పట్టువలువఁగట్టి
చేరి ముబ్బుచేతఁ గృతాభిషేకయగుచు
ఎచ్చుతెల్ల పూల్ గల భూమి విభము మెఱసె

10

అందుండి, నీలిచాందిని
యందాలిడు నాల్గమణిమయ స్తంభములన్
విందగు గృహమున నా సన
ముందగు వేదికి నడిపిరి ముత్తైదువ లుమన్

11

పిదప నా పుణ్య స్త్రీలు ఆ పార్వతిని తూర్పు ముఖంబుగఁ
గూర్చుండఁబెట్టి తాము ఆమె ముందయుండి ఆమె నలంకరించు సమయము
సమీపించినను సహజంబైన యామె మేనియందాలు వారి చూపును హరించి
వేయ ఎట్టు లామె నలంకరింపవలెనో దిష్కతోచక నిశ్చేష్టలై యొక్క
క్షణ మూరక నిలిచి యుండిరి. అప్పుడు ఒకతె అగరుధూపంపు వేడిచేఁ
గురులతడియార్చి పట్టుకుచ్చుంబోని కురులలోఁ బూవులుదీర్చి దూర్వాంకు
రంబులు గ్రుచ్చిన పాండువైన మధూకదామంబు యిప్పపుపుమాలిక
నొయ్యారంబుగ వ్రేలఁ దుటిమి యుదారమైన గిరిజ కేశబంధమును
దీర్చెను తెల్లని యగరు గందంబుల నంగంబుల నలందితుందు విడిరేకలు
కనుపట్టరట్టు లెఱుని గోరోచనంబుచే దిద్దబడిన యా పార్వతి, చక్రవాక
మిథునంబులచే నంకితంబయిన యిసుక తిన్నెలవన్నెలు గూర్చు త్రిపథగ
యైన గంగానదివలెఁ గాంతులీను చుండెను కురులచే గప్పఁబడిన యామె
వదనలక్ష్మీ తుమ్మెదల బారుపై ముసరిన తామర పువ్వును, నునుముబ్బు
రేకలలమిన చంద్రబింబమును తనకుఁ బోలికలుగా చెప్పు కథలను త్రుంచి
వైచెను లొద్దగ గందంబుల పూతచే గణుకయి గోరోచనము దిద్దుటచే
గౌరంబయిన యామెచెక్కుపై కర్ణంబు నంచఁడుంగా వ్రేలుచు పొందవలసిన

యత్తమ స్థానంబు పొందుటవలన యవాంకురము చూచువారి చూడ్కుల
ఇటునటుపోవండగట్టివైచెను. చక్కగా వీయవయవమెంత యుండవలెనో
విభజింపఁబడిన గాత్రములుగల యామె యథర్థముచే విభక్తమయి
మైచముచే స్వచ్ఛగాఁ గడుగఁబడిన రాగముగలిగినదై యదరుచు దానిలా
కణ్ఠాఘోషమును పొందు నమయము సమీపింప వీదో యనిర్వచనీయమైన
కాంతిని బొందియుండెను.

పదములఁ బారాజీ దీ

ర్చి “దీనిచేఁ బ్రియుతల వెలసిన శశికళఁ ద

న్నెదుగాక” యని పరిహసిం

చి దీ వెనయిదు చెలిని నుమ చెండునఁ గొట్టెన్

12

లలి బయలుదేఱు నల్లని

కలువల జేకుఁ దెగడు నుమకనులంగని జా

ణి లలంకరిజులుఁ గనుజే

కలఁగాటు కిడిరి కుభవని; కాదికద్యుతికై

13

పిచ్చు పువుల లతవలెఁ; బయి

పచ్చిన తారకల చేత పడి రాత్రివలెన్

చొచ్చిన పక్షిల నదివలె

హెచ్చిన భూషలను గొరియింపులు గుల్కెన్

14

ముద్దుల గట్టెడి తనరూ

పద్దమునఁ గన్గొని నీమితాక్షియయిన యా

ముద్దియ హరుఁగనఁ ద్వరపడె

ముద్దియ లండములు వ్రేయులు పొడగనుటకెగా

15

అపుడు రెండు వేళ్ళతో తడియరిదళమును మణిశిలను తీసికొని,
చీనులందు స్వచ్ఛమగు కమ్మలు వ్రేలునొయ్యారి గౌరి ముఖమును పైకెత్తి
మొదట గౌరికి యావన మంకురించినపుడు మురిసి పెట్టవలయుననుకొన్న
వివాహదేఖ తిలకమునే నేరటు మంగళమునకయి మేనక తన కుమార్తెకు

ఎటులో దిద్దెను. ఆనంద బాష్పములచే దృష్టి చెదరఁగాఁ గట్టవలసినచోటు తప్పి, మేనక ఉన్నితోఁ జేసిన రక్షాబంధమును ఇంకొకతెకట్టుచుండఁజూచి పెంపుడు తల్లులు ఆమె వేశ్మను సరిగాఁజూచి చూపఁగా సరియైనచోటఁ గట్టెను. ఆ సమయంబున ఆ గౌరి నుదుగుల పుంజముగల క్షీరసముద్రవేల వలె నిండు చందురునితోఁ బ్రకాశించు శరత్కాలపు రాత్రివలె ఆ కొత్త పట్టువలువఁదాల్చి అద్దముచేత ధరించి ప్రకాశించెను. కర్తవ్యములందు దక్షిణాలగు నా తల్లి మేనక కులమునకు ప్రతిష్ఠయగు నా గౌరిచే ముందుగా పూజింపఁబడిన కులదేవతలకు నమస్కరింపఁజేసి సాధ్వీమతల్లల పాదములను గ్రహింపఁ జేసెను. అపుడు వారందఱు తమ కాళ్ళ దగ్గఱ నమస్కరించుచు వంగిన ఆ గౌరితో “అమ్మాయి నీవు అఖండమైన భర్త ప్రేమను పొందుము” అనియాశీర్వాదించిరి. స్నేహముగల సాధ్వీలయా ఆశీర్వాదఫలమె తరువాత నామెకు పతియొక్క యర్థశరీరముపొందునంత యుత్తమస్థితి యయ్యెను. అంత హిమాలయుండు తన యిచ్చకును నైశ్చర్యమునకును తగునట్లు చేయవలసిన కృత్యములు జరపి సుహృదులతో నిండిన సభ యందు వృషభవాహనుని రాకను ప్రతీక్షించుచుండెను.

ఈశ్వరుని యలంకరణము

ఇంకనక్కడ కైలాసమున ఆదరముగల బ్రాహ్మ మొదలగు సప్త మాతృకలును అదియే మొదలగు ప్రాణిగ్రహణఁబునకు నుచితంబయిన యలంకరణ పరికరమును ఈశ్వరుని యెదుట నుంచిరి. అంతనాపురశాస నుండు ఆ మాతృకలయందలి గౌరవఁబుచేత నా యలంకార సామగ్రిని కేవలము తన చేతితో తాకి మర్యాద చూపెను. ఆ పెండ్లి కుమారుండగు హరుని కిష్టమయిన మొదటి వేషమె కళ్యాణమునకుందగిన యితర భావము గలదిగా మాటిపోయెను.

గాత్రానఁ బులిమిన కాటలో భస్మయ

లందిన శ్వేతాంగ రాగమయ్యె

నెత్తిపైఁ బెట్టిన నెఱిపుట్టె చిప్పయె

మూర్ధానఁ దీర్చిన భూషయయ్యె

ప్రాంతాలపొడ లొప్పువారణ చర్మమే
కలయంచ యంచుల వలవయయ్యె
మెడపై ని ప్రేలాడిమెదలు ప్రేవుల త్రాళ్ళె
మేలి ముత్యాల హారాలెయయ్యె

14

నమటి యెముకయం దలరి లో మెదలుచున్న
స్వచ్ఛపు వసుపాకను గ్రుడ్ల పారు మీఱు
కన్నెయిడిశ మయమయి గ్రాలబొట్టు
కరణి భాసింప హరుమోము మెరసిపోయె

15

తగు ప్రదేశాల భూషణాలుగ వెలుంగు
సర్పముల మేనుమాత్రమె సరిగమాటె
పడగలందలి మాణిక్య భాసలెల్ల
మున్నటివియ్యె వెలుగులు పోయిచుండె

16

పగలు కూడఁ గిరణ కాంతిఁ బలుపుచుండి
చ్చిదగుఁచేతఁ గళ క మెన్నరాని
చంద్రరేఖ యెప్పుడు మోము నందగింప
భవుడు మణికిరొమణిదాల్చు పని యికేల

17

ఇటులఁ దన ప్రభావము వల్ల నెన్నో గొప్ప
యద్భుతముల కౌక్కుండె పుట్టువైన హరుడు
సకల శృంగార వేషంబు సంతరించి
సవిధ గణ ఖడ్గమున స్వరూపంబుగనియె

18

నంది భుజము నానుకొని యంతట శివుండు
పెద్దపులి చర్మగల యెద్దు వీవుపై ని
తనదు భక్తిచేఁ దన గొప్పతనువుముడిచి
యెసఁగు కైలాసమునఁ బోలె నెక్కవెడలె

19

అ మహాదేవు వెనువెంట నరుగునప్త
మాతృకల స్వవాహనములు మసలి చెవుల

కమ్మలను నూప ద్యుతిపరాగాల గౌర
మగు ముఖములఁ జేసిరిమిన్ను నజ్ఞసరసు

20

బంగురు వెలుంగు తొప్పారు వారి వెనుక
కరకపాలా భరణ మహాకాళి వెలసె
చిలుబలాక తొప్పి వెలికిఁ జిమ్ము మెఱపు
తోలిఁదగు నీతిమబ్బుల జాలువోలె

21

పిదప భూలికెడిట పైలుదోటి ప్రమథ
గణము కలిసి మ్రోయుంచు మంగళపుఁ దూర్వ
ఘోషము, విమాన శృంగాలు గూడఁజొచ్చి
యందుఁగల సురిలకు సేవ కడచు గూర్చె

22

వడి సహస్రరశ్మి యగు సూర్యుఁడు తనంత
విశ్వకర్మ తీర్చిన గొడుగును వేసిపట్టె
అపుడతని దరి శిరసొప్ప, నాదుకూల
మధ్యనుండి పడెడు గంగి మాడ్కిదనరె

23

అపుడు మూర్తిఁదాల్చిన గంగ యమున లలరి
తెలుపుఁ జామరములు పట్టి గొలిచిరభవు
అవి నదీ రూపమును వీడినప్పటికిని
హంస సంచారములు గల్గినట్లు తోఁచె

24

మొదట బ్రహ్మ వచ్చి శివుని కెదుర నడచె
పిదప శ్రీవత్సరుచి విష్ణు వెదురు నిలిచె
శివు మహిమను జై జైవాక్కుచేత మెచ్చి
రగ్నిహోత్రుని హనిసుచే నట్లు వారు

25

మూర్తియ దొకటె విడిపోయె మూఁడుగాఁగ
ముందు వెన్గి మూఁడిటికి మామూలు మాట
హరికి హరుఁడాది, హరియొక వ్యతనికాది
వారికిని బ్రహ్మ బ్రహ్మకు వారెయాది

26

అనంబరంబ దేవేంద్రదాది దిక్పాలురు చత్రఖామరాది రాజలంఛనములు విసర్జించి వినమ్రమైన వేషములతో రాగా, నందేశ్వరుడు సంజ్ఞచేసి చూపింప ఈశ్వరునికి నమస్కరించిరి. అంత మహాదేవుడు తల పంకించుటచే వద్మనంభవుని, వాక్కుచే హరిని, చిరునవ్వుచే దేవేంద్రుని, చూపుచేత సమస్త దేవతలను పెద్దచిన్న క్రమము ననుసరించి సంభావించెను.

వీదవ సప్తర్షులు చిరునవ్వుతో నాశీర్వదించిరి. అపుడా హరుడు వారిని జూచి “ఈ వివాహ యజ్ఞమందు ఇదివఱకే నేను కోరినట్లు మీరెఱుత్పింపకలయి కార్యము నెఱవేర్చుడు” అనియె. విశ్వావసువు మొదలైన ప్రవీణులు “త్రిపుర దహన” గేయప్రబంధంబు గానంబు చేసిరి. రాగాది వికారంబులకు వశుండుగాని చంద్రఖండ శేఖరుండు మార్గముపట్టి చన బంగురుమువ్వల మంగళ ధ్వనులుచేసిరి మేఘములు కలమిన కొమ్ములను గట్టు డీకొని దువ్వుటచే దుమ్ము అంటుకొనియున్న వానిని వలె విదలించి అకాశగామియైన వృషభంబు ఆ శివుని తన విశాలమైన వీపున వెక్కించుకొనియె. అపుడు ఇతరు లెదుర్కొన రానిదియు నగేంద్రునిచే రక్షింపఁబడినదియునగు నగరంబును హరుని దృష్టి పాతంబులనెడి బంగారు త్రాళ్ళచేత వలెలాగఁబడి సుముహూర్త మాత్రమున సమీపించెను.

ఆ నగరము పొలిమేర ఘనంబువోలె నల్లని కంతంబుగల నీలకంఠుడు పురసుందరులు మోము లెత్తి వీక్షించుచుండ తన జాణము నానుకొని దిగునపుడు పొనిచే నంకితంబైన మార్గమునుండి సమీప భూమిని చేరెను. అపుడు ఆ హరుని రాకకై యెదురుచూచు పర్వత చక్రవర్తి సమృద్ధమైన యా యీశ్వరుని బంధుజను లధిష్టించిన యేనుగుల గుంపులతో వికసించిన పువ్వులుగల వృక్షంబులతో నిండిన తన కటకంబులతోవలె నెదురేగెను. ఆ మహాదేవుడు ఈ పర్వతేశ్వరుడు ఈ యుభయులగు పెండ్లి వారు తలుపులు తెరవఁబడిన ద్వారమున-దూరముగా వ్యాపించిన కెరటముల ఘోషంబులు వలె సమీపించిరి. అనంతరము త్రైలోక్యవంద్యుడు హరుడు తనకు వంగి నమస్కరింప భూమిధరుండు సిగ్గుపడి యదివఱకే యా హరుని మహిమచే దూరముగా వంగిన తన శిరస్సును ఎఱుగఁగఁడయ్యె. అట్లు పరివార యుతుండె యేతెంచిన అల్లుడు ఈశ్వరునికి ముందుగాబోయి ప్రీతితో

ముఖలక్ష్మి వికసింప హిమవంతుడు మణులనుగూడఁ గప్పివై చునట్లు పూవులు
చల్లిన మార్గములతో నలరారి నమృద్ధమైన తన మందిరమున ప్రవేశపెట్టెను.

ఈశ్వరునిచూచు పురసుందరులచేష్టలు

* పైఁడి కిటికీల మెరసెడి మేడలందుఁ
దత్సమయమున హరుఁజూడఁ దహతహపడు
పురి యొయారు లితర కార్యములు మఱచి
చేయు చేష్టలీ తీరుగఁ జెలఁగి యుండె

27

వెంటనె కిటికీ దరికిని వెళ్ళుచుండి
జుట్టు ముడివీడి పూవులు చుట్టరాల
జుట్టు ముడివేయఁ జేతితోఁ బట్టికూడ
ముడువఁ దలఁపనే తలఁపదు ముదితయొకతె

28

లాగిపట్టి కాలి తుదనలంకరించు
ధాత్రినుండి యీడ్చుకొని యందాల నడలు
వదలి, రంగారకుండఁ గిటికీ వఱకునొక్క
పడఁతి పారాణి యడుగుల నిడుచునేగె

29

* కాటుకను ముందె కుడికన్ను గారవించి
ఎడమ కంటికిఁ గాటుక యిడకె యుండి
కాటుకిడు చేతి పుడకతోఁ గాంత యొకతె
మేడ కిటికీ దరికి వేడ్కతో నరిగె

30

కిటికీ మధ్యను జూపిడి
తటుకునఁ జనువేశ వీడు తనకొక ముడిన్
కటి ముడువక యొక్కత, పొ
క్కిట నిడుభూషణ రుచిగల కేలన్ బట్టెన్

31

(1) ఇక్కడి పద్యములును రఘుపంశములో 7వ సర్గ 5వ శ్లోకము
నుండి అజుని నిందుమతిని జూచునప్పటి స్త్రీల విలాసలుగల
శ్లోకములును నివియు ఒక్కటే.

(2) స్త్రీలు ఎడమ కంటికిముందు కాటుక పెట్టుకొనుట ఆచారము
అది వదలి ముందు కుడికంటికి పెట్టుకొన్నదని భావము.

సత్త్వరమ్మే లేచిన యొక్కచాన, సగము
 గ్రుచ్చి సంభ్రమంబునఁ బైకి హెచ్చి చిమ్ము
 ప్రతి యడుగున మణిలో జాబి వడఁగ బొటన
 ప్రేరి మూల, మేఘల కొక్క నూలె మిగిలె॥

32

అతి కుతూహల లయిన యాయలరుఁ బోడ్ల-
 ఆనవ నుగంధమొప్పి-యల్లాడు కండ్ల
 తుమ్మెదలు గల-ముఖములతోడ నిండి
 కనుల తోరజాలటు గవాక్షమున వజరె॥

33

ఇట్లు పుర నుండదులు మాచుచుండ జండాలతోనిండి ఉన్నతమైన
 తోరజములూగులాడుచుండు రాజమార్గమును ఆ చంద్రమౌళి తన శిరోభూషణ
 మైన చంద్రుల వెన్నెలలచే ప్రాసాద శిఖరములను సగలుకూడ అభిషేకము
 చేయించి రెట్టింపు ద్యుతులు వెడఁజల్లనట్లు చేయుచు చేరెను,

ఆ లలనలు శివున్ దృష్టిఁ గ్రోలుచుండి
 యన్య విషయాలవైపున కరుగరైరి
 వారి యితరేంద్రియముల వ్యాపారమప్పు
 డెల్ల గతులఁ గండ్లనె ప్రవేశింపఁబోలు॥

34

మృదులయయ్యి దుశ్చర తవస్సిందుకేమె
 యాకులును దిన కొనరించె; నర్హ మిద్ది
 అభవు దాన్య మొందునతి యునుగృతార్థ యగును
 నింక నొడియొక్కుచో వచియింపఁ గలమె॥

35

కోరఁదగిన సౌందర్యంబు కూడియున్న
 కవయిది పరస్పరంబుతోఁ గలుపకున్న
 జంటయగు వీరికి విధాత నరివీయున్న
 యాకృతుల కూర్పులు విఫలమయ్యెడివియె

36

కోపమునరేగి యీతఁడు శునుమశస్త్రిఁ
 దగులపెట్టలే, దిది వాస్తవమునుమ్ము

ఇట్టి భవు గాంచి సిగ్గుచే నింకతానె
తన తనువు వీడె మస్మధుండని తలంతు॥

37

తాను కోరిన యాచు బాంధవ్య మిపుడు
భాగ్యవశమునఁ బొంది యా పర్యతేకుఁ
డిది వజ్రక భూమి నెత్తుట నెత్తెయ్యిన
తన శిరస్సునింక నెత్తుకొనును సభీయ :

38

ఎదురుసన్నాహము

అని ఇవ్విధములగు నా యోషధి ప్రస్థపురము నందలి యొమ్మారుల
వీరులనిందైన పలుకులను తిన్నేత్రుఁ డాలకించుచుఁ గేయూర భూషణ-
బులకుఁ దగిలి విండియును పేరాల గుప్పిళ్లతో నిండి, యా హిమాలయుని
యాలయమును జేరెను అది ఎదురువచ్చి యచ్చుతుండు చేయందేయ.
శరత్కాల మేఘంబునుండి సూర్యుండువలె వృషభ నుండి దిగి కమలాన
నుండు ముందు నడిచి దారిచూప ప్పతరాజు భవనంబునందలి కక్ష్యంబు
లను చొచ్చెను. పిదప ముందుగా సప్తరులు మొదలగు వారలు నడచిరి
ఆ పిదప దేవేంద్రుని బృందారములు అనుసరించిరి ఆ పిదప ప్రమథ గణం
బులు ఉత్తమ ప్రయోజనంబులు ప్రశస్తమైన యారంభ యత్నంబునువలె
ఆ యాశ్వురుని ననుసరించిరి. అక్కడ ఈశ్వరుండు ఆననమునఁ గూర్చుండి
హిమవంతుడు సమర్పించిన రత్నములతోఁ గూడిన యర్ఘ్యము, తేనెతోఁ
గూడిన గవ్యమును సూతన దూకులములను సమంత్రకముగా గ్రహించెను.
దుకూలములు ధరించిన భార్గుని చంద్రకిరణములచే సముద్రవేలదరికి
స్ఫుటమైన నురుగల పంక్తిగల సముద్రదునివలె-వినిమ్రులగు అపరోధ
రక్షితులగు స్త్రీలు వధూ సమీపమునకుఁ దీసికొని వెళ్ళిరి.

మోము చందురు వెన్నెలలో పొలుపులీను
లలనతోడ-విచ్చిన కన్నుల దెల్లఁగలుప
లమలమానససలిలంబు లమరు శివుఁడు
కలిసి శరతుచే తోకంబువలె వెలింగె

39

ఒండొరుల లోలమయి వారి రెండు కన్నలు
ఒక్క దొక్కటే తనుఁ గలియుచును నులికి,

కొంచెముగ నాగి, మరివెన్నను జలించి
సిగ్గుచేత సంకోచించి చెదరెనపుడు

40

వివాహపు వేడుకలు

త్రిజయసుని భయంబున నుమాతనువులోన
దాగిన తను వొప్పు స్మరు నాద్యంపుమొలక
కరణి-నెట్టని వ్రేళ్ళదనర్చు గిరిజచేయి
గిరి పురోహితుడందేయ హరుడువట్టె

41

మొదటఁ జార్వతి యొడ లెల్లఁబులకరించె
శంకరుని యైదువ్రేళ్ళను జెమ్మగిల్లె
వారి చేతులంతటఁ బరస్పరము కలియ
సరిగ-మనసిజు పని పంచుకరణి తోచె

42

ఎవరి స్మృతి మాత్ర లోకాన నితరులైన
వధువు వరుడు నుత్తమ కాంతిఁ బడయుచుండొ
అట్టి వారికి కలయికె యైనప్పుడింక
వారి శ్రీ యెట్టిదో చెప్పవలనువడునె

43

పైకి జ్వాలలు లేచెడి వహ్నిచుట్టు
ఆ యుభయులు ప్రదక్షిణ మాచరింప
ఓండొకటితోఁ గలిసి రాత్రియును పవలును
మేదుగిరిచుట్టు తిరిగెడి సారుతోచె

44

వార లన్యోన్యము స్పర్శచే వ్రాలుగనుల
జరగఁగఁ బురోహితుడు మూడుసార్లు నగ్ని
కిని బ్రదక్షిణ చేయించి కెరలు నగ్ని
వధువుచే లాజహోమము వఱలఁ జేసె

45

మదిని దనువు పేలాల ధూమమును, గురువు
చెప్ప దోసిటఁ గొని మోముఁ జేర్చె నామె
పొగలశిఖ చెక్కులదరిఁ బొలిచి క్షణము
చెవుల నల్లగలువఁజేకువలె మెఱసె

46

అ వధువు మోము తుభమున కడరు పొగలు
సోకుటను చెక్కులు చెమర్చి సుంతకందె
కనుల నల్ల కాటుకరంగు కరగి జరగె
చెవిని వ్రేలిన పరియాకు చివర కమితె

47

అటఁ బురోహితుఁ డనె “బిడ్డఁ గిన్ని యితడు
కనుము నీ వివాహమునకుఁ గర్మసాక్షి
తగిన పతి శివుతో నీవు ధర్మ చర్య
పీ విచారణ లేక గావింపవలయు”

48

కనుల దాఁక వీనులఁ బింపి వినుతయామె
సహ సుధర్మం చర” యను నాచార్యు పలుకు
వేసవి ముదర నుడుకెత్తు పృథివి మొదలె
పడిన వర్షపు నీటినివలెను గ్రోలె

49

ద్రువమతి, వ్రేయరూపుఁడు, పతి
ద్రువనక్షత్రమును జూపఁ దొయ్యలి యెటులో
స్వవదనమును బైకెత్తి త
గ వినిచె సన్నగను లజ్జఁ “గంటి” నటంచున్

వ॥ ఈ విధముగ విధి నెఱిగిన పురోహితుఁడు పాణి గ్రహణోప
చారములు చేయింపఁ బ్రజలకుఁ దల్లిదండ్రులైన వార లిరువురు పద్మాస
నమునఁ గూర్చుండిన పితామహునకు నమస్కరించిరి. అపుడు విధాత
“కళ్యాణిఁ వీర వ్రసవపు” కమ్మని అభినందించి తాను వాగ్దేవికిఁ బతియయ్యు
అష్టమూర్తికైతే ఆశీస్సిడు విచారణ మాని స్తిమితుండై యుండెను. వీడవఁ
బుష్పాద్యలంకరణములతో శోభిల్లు నాల్గంచులుగల వేదికను దరిసి బంగా
రపు టాసనమునఁ గూర్చుండి లోకాచార ప్రకారము ననుసరించి యా
దంపతులు ఒకరిపై నొకరు అక్షతలు పోసికొనిరి. అంత లక్ష్మీదేవి తోకుల
సందులందంటుకొన్న నీటి బిందువులజాలు మేలి ముత్యాల జాలువలె
భాసిల్ల పొడుగుపాటి నాశదండముగల తామర పువ్వుల గొడుగును వారిపై
నుంచెను. సరస్వతీదేవి ప్రాకృత సంస్కృత భేదంబుల రెండువిధములైన

వాద్యములు స్వీకరించి సంస్కారపూతమైన సంస్కృత వాక్కులచే
 సరేణ్మండగు వరుని, ముఖముగఁ దెలియఁదగు ప్రాకృత వాక్కుచే పదు
 పుట అభినందించెను

ముఖ ప్రతిమహాది పంచనంధులందుఁ గైశిక్యాది వృత్తులతో
 నాపూరి, శృంగారాది రసాంతరంబుల ననుసరించి నిబంధించఁబడిన
 రాగంబులతో మందరంబయి లలితంబైన యంగరాగంబులతో నలరాదు
 వస్వరౌంగనల నాటక ప్రదర్శనలను వాదిద్దఱు నొక ముహూర్తంబు తిల
 కించిరి. అంతనా నాటక ప్రదర్శన ముగిసిన పిదప సమయంబు కనిపెట్టి
 పత్నీ ద్వితీయుండగు నా శంకరుని సమీపించి దేవతా నివహంబు కిరీట
 తటంబుల నండలి ఘటించి యొక్క శాపావసానంబున స్మరునికి శరీరంబు
 ప్రాప్తించి సిద్ధింప వేడిరి అపుడు నిరర్థముగఁ గోప బెఱుంగనియూ భగ
 వంతుండగు హరుఁడు ఇతరులమీదనేగాక తనమీదఁగూడ కునుమ శరం
 బులు వేయు రాస్మరు ననుగ్రహించెను. ఎప్పుడును తగుకాలంబునఁ గార్య
 విదులచేఁ బ్రభువులందుఁ ప్రయుక్తులయి విజ్ఞాపనము సిద్ధిని పొందును
 గదా.

విదవన్ దేవగణాల్ స్వగేహములకున్ వెళ్లంగ వీడ్కొల్పిచం
 ద్రధరుండా గిరిరాజు పుత్రికరమున్ హస్తానఁగిల్కొల్పిచే
 రెదగన్ బంగరు పూర్ణకుంభముల నోలిన్ నిండియున్ జిత్తపు
 క్కుదళాలన్ విలసిల్లి 1* నేలపయి సెజ్జల్ గల్గనంతఃపురిన్ 51

క్రొత్తగనైన పెండ్లిఁ దటకొత్తెడుసిగ్గ విభూషణంబుగా
 హత్త, వినాకె యెత్తుమొగమావలి వైపుగఁదిప్పి, మంచపుం
 బొత్తు గలజ్జి యాచెలిమి బొంటకు నెట్టొ జవాబులిచ్చురా
 2* క్రొత్తగు పెండ్లికూతుగణకొత్త కృతిన్ నగువించె గూఢతన్ 52

ఇది

-వీడివ సర్గము-

1* క్రొత్తమధశ్శయ్యా క్షరలకణ వర్ణం" పెండ్లియయిన పిదప మూఁడు
 రోజులు కేవలము నేలమీద పండుకొని యుప్పుఁగారములు వర్జించియుండి
 వలెనని ధర్మశాస్త్రము గణ-ప్రమథ గణంబుల, క-దేహము తలలందు
 ఉత్త బయలుదేఱు కృతిన్ ప్రయత్నముచేత.

2 + "క్రొత్త పదున్ సతిన్ గణముభోత్తకృతిన్" అని పాఠాంతరము

కు మార స్వామి జయము

ఎ ని వి. ద వ స ర్గ ము

ఉమా మహేశ్వరుల విహారములు

- ఎ ని వి. ద వ స ర్గ ము -

పెండిలి సంజరాలయిన పిమ్మట శంకరుపై ని గౌరికిన్
మెండగు భావనల్ మదిని నిండు, నణంకువ సాధ్వసంబులున్
బండగగ గాము దోహదమునన్ మొలకెత్తి చివుళ్లు పూపులున్
బంతులు నిండ నాతనువు నందన వాటియటుల్ విరాజితెన్

1

అనయముపిల్చి యేదడిగి నప్పటికిన్ బదులీయకుండు దా
బనివడిఁ జీరకొంగొదిగి వట్టియులాగినఁ బోవఁగోరు; శ
య్యను శయనించియున్ మొగము నావలివై పుగఁ బెట్టిపండియుం
నును, నిటులు డియున్ బ్రియవినోదము మోదముఁగూర్చె హరికిన్

2

ఊరకయే కుతూహలము నొంది హరుండు పరుండియుండగా
గౌరి, ప్రేయిన్ ముఖంబున ముఖంబిడిచూచె. నంత సౌం
పారఁగనవ్విక య్లు తెజవన్ మెజవన్ గౌరడానువేసి గం
భీరతఁ గొట్టినట్లు మిరుమిట్టిడ మూసెను గౌరి కన్నులన్

3

చెంతకుఁజేరి బొడ్డుదరిఁజేతినఁ గా. తుడుకొర్చుచుండనా
కాంత పణంకుచున్ బ్రియుని కప్రకరంబును చేతితోడ న
ల్లంతనెయూపెఁ గాని తనయంతనె చేలము విప్పకుండనే
యింతనెయూ డిపోయెఁ దన కెందుకు మధ్య నటంచునెంచెఁబో

4

“ప్రియనభి : సాధ్వసంబులకు వీడి రహస్యమునందు నిట్టులన్
నయముగ శంకరున్ గొలువ నై పుణి” నంచు సఖుల్ ప్రబోధ చే

సి. యనివీ త్రోసినప్పటికీఁ జెంతఁబ్రతియుండిఁక నిల్చినంత, నే
మియుఁ గనకుండి వ్యాకులతనెల్లయు విస్మృతిచెందె నెమ్మదిన్

5

అతనుని శాసకుండుహరుఁడట్టిటు పల్కు కథాప్రసృత్తి, కే
గతిఁ గనరాని వస్తువులఁగాంచగఁ బ్రశ్నలు గ్రుమ్మరించినన్
ప్రతిపలుకేయకే కనియు సంకరచావులతోనె నిల్చియుం
డి తలను నూపుచున్ మిగుల నెమ్మది నిచ్చెనదే జవాబుగా

6

వేగహరుఁ డొంటిఁ దనబట్ట లాగివేయ
రెండు చేతులను, హరుక డ్లుమూసెఁ
గాని యీలోనె నుదుటను గల్గుకంట
హరుండు గన, నామె యత్నంబు వ్యర్థమయ్యె

7

ప్రియుఁడు ముద్దులుఁ గురిపింపఁ బెదవియిడక
నలఁతికొగిలి యిడఁ జేయి యడ్డుపెట్టి
యంగజుని నిట్లు వ్యధపెట్టెనై నఁ బతికి
జదు లరుదయిన వధూ సంగవమొదలెఁ బ్రతియమె

8

మోసిన పంటినొక్కలచి పొందనియట్టులు మోము పట్టుకుల్
తావుల గాయముల్ పడని తాలిమి నున్నగ గోళ్ళ గుచ్చుకుల్
నోవని యట్లు జాలికిని లోఁబడు ప్రేమికు సంగమంబులన్
అవినుతాంగిసైచె మజియన్యమొ సైచద ముగ్ధ కాపునన్

9

ప్రొద్దుట నిశా విశేషముల్ గ్రుచ్చి గ్రుచ్చి
యడుగు సఖరాండ్రఁ యాకుతూహలముతీర్చ
జెప్పలేదయ్యెఁ బార్వతి సిగ్గులొలుక
నాతి మది దెల్పు నావేదనంబు పొందె.

10

అద్దమున భోగచిహ్నంబు లామె గనుచు
వచ్చి వెనుకగ నిల్చిన ప్రణయనీడ
నద్దమునఁ జూచితననీడ లచట గాంచ
సిగ్గు దొలుకాడ నేమేమి చేయదతివ.

11

ప్రియఁడగు హరుచేత ననుభవింపఁబడిన
యౌవనము మించు సుతఁ జూచి యామె తల్లి
యూరడిలె; వధూజనులు నెయ్యురకుఁ బ్రీయల
యగుచుఁ దల్లులహృదిచింత నవనయింతు.

12

కొన్ని దినము లిట్లు లెటులొ కోమలాంగి
శంకరునితో విహారములు నలుపుచుండి
అల్ల మన్మథరసముల మెల్ల మెల్ల
నెఱిగి, కలయిక వగళీలమిఁకఁద్యజించె

13

ప్రియఁడురమెత్తి కొఁగిటను బిగ్గరఁజేర్చిన జాబదామె, ఆ
ప్రియఁడిటు మోముఁ దామరను వేడిన వెన్నకుఁ దీయ దీమె, ఆ
ప్రియఁడిక మేఖలన్ దడివి ప్రేమ మెలంగియు జారుచుండినన్
ప్రియ ప్రీయస్వైరహస్తమును వెన్నకుఁ ద్రోయదు నెంతొగట్టిగా. 14

కొలఁది దినాలలోనె పయికుబ్బక లోనెయణంగి యున్నయా
చెలువురప్రేమ, భావములచేతను సూచిత మౌచు విప్రీయం
బులు గనలేనిదై దృఢత చెంది కణఁబెడ వాటుకూడనె
ట్టులొ నయిపంగలేకయె యెటోయయి యొండొరు నాశ్రయించెఁగా. 15

తనకు సమాన నెయ్యుఁ బ్రీయతన్నెటు రంజన చేయగోరెనో
తనకు సమాన కాంత ప్రీయుఁ దన్నుటు రంజనచేసె నెంతయున్
తనకడఁ జేరివ్యోమనది తన్జలధిన్ విడిపోద వెన్నుటన్
తనయెడఁ జేర్చు నంబుధియు దన్ నదినేకరసాత్మఁ జేసెఁ గా. 16

కామశాస్త్రోపదేశ్య శంకరుని కొంబ
శిష్యుఁడొకము చేసి యుమ యే శిక్ష నేర్చె
అందె గురుని మించిన శిష్యు యైదనర్చి
అదియె గురుదక్షిణగ పతి కప్పచెప్పె.

17

కొఱకఁబడి విడిచిన మోవిఁ గోమలాంగి
వ్యధలచేఁ గేలు చివురు నిట్టటు విదిర్చి

చల్లనగు హరుశిరశ్చంద్ర చంద్రికలను
ఒక్కక్షణమె సౌఖ్యము పెట్టె నుండియుండి.

18

ముద్దుగొన, ముంగురుల చూర్ణములును నుదుట
కంటఁబడి మెరమెరలాడ కన్ను హరును
విచ్చు తామరపూలతావీని విదురు
గౌరి మోముగందముఁ దెచ్చుగాలికిచ్చె.

19

వ॥ ఇట్లు లిండియములకు సౌఖ్యము గొలుపు మార్గములు సేవిం
చుటచే మన్మథుని ననుగ్రహించుచు శైలరాజుభవనంబున వృషభవృజుండు
పార్వతితోఁ గూడ నొకనెల దినంబులు మూత్రమే గడపె. విదప ఆత్మ
భవుండగు భివుండు స్వతనయా విరహ మఃఖ కాతురుండగు హిమమంచుని
వేడ్కొల్పి స్వేచ్ఛాగతుల విహరించు వృషభంబుతో నందందు విహరించె.
ఒకమాటతండు మేరుగిరికేగి యచట గాలివలె వేగంబుగ నెచరించు వృష
భంబుచే తీసికొని పోఁబడి పార్వతి యవయవంబులచే గౌరవింప బడిన
స్వైర విహారమర్దనంబులకుఁ బగినవిధంబుగ బంగారు, జివురు జౌంపము
లతో నలంకరింపబడిన పూలపాచ్చులందునును గూడి విహరించెను. ఒక్క
మారు, పద్మనాభుని చరణంబులచే నంకితములయిన లిలలపై గాలి అచ్చు
తంపు గ్రొత్త నీటితుంపరులచు జలుకుచుండ, పార్వతి మోము తామర
పువ్వులోని మరందములను జూజగొని గండుతుమ్మెదయై శంకరుండుమంద
రగిరిచటియల సంచారములు చేసెను.

ఒకవరిఁ గైలాస శిఖరంబెక్కి జగద్గురుండగు శంకరుండు రావణుని
సింహనాదంబునకు భయండికంఠంబుపైన వైచి దృఢంబుగా బాహువులచే
కొగలింప శశివ్రభకల స్వచ్ఛమై శరద్రదాతులను గడపెను.

ఒకసారి మలయ పర్వతంబునఁ గ్రేడించుచుండఁ జందనంపుఁ దేవి
యల నల్లలాడించుచు అనంగకేసరంబుల నుండి వీచుచుఁ జాటుకారునివలె
మలయానీలుండు వ్రేయురాలగు గిరిజ శ్రమజలములను పోగొట్టి సుఖ
పెట్టెను.

ఒక్కమాటు జలక్రేడలందేలుచు ఆ క్రేడలోఁ బ్రియుని బంగారు
తామర పూవుతో నామె కొట్టగా, ఆ వ్రేయుడు మరల నీళ్లు అమె కళ్ళపై

జల్లినఁ గండ్లుమూసికొనుచు చేపలవాఱు ఆమె ముత్యాల మొలనూలును
రెండు పేలల మొలనూలింగాఁ జేయనదిలో మునుకలాడెను.

శచీదేవి ముంగురులకుఁ దగిన పారిజాత కుసుమంబులచే నందన
పనంబున నామె ముంగురులను శంకరుం డలంకరించుండ నిస్పృహగా
దేవతాకన్యలు నీక్షించిరి.

ఇట్లు దయితతో శంకరుండు స్వర్గభవంబులు, భౌమంబులునగు
భోగ బు లనుభవించుచుండ నొకనాడు సూర్యుండు సాయంసమయమునజేగు
రురంగుకలవాడగు సమయంబున గంధమాదన పర్వతంబును సమీపించి
యందలి బంగారు శిలాతలమునఁ గూర్చుండి కంటికిఁ గనివీచు భాస్కరు
నవతోకించి తన యెడమవైపుగఁ గూర్చుండియున్న స్వధర్మచారిణియగు
పార్వతితో నిట్లనెను.

తుదల నెలుపుఁ జారలు మూఁడు పొదలుచుండు

నీ కనుల జోలెఁ బద్మకాంతిని నిమిడ్చి

ప్రళయమున బ్రహ్మ జగమును బలెను ప్రవీక్షయి

సవిత యిదిగొ దినము నుపసంహరించు.

20

సూర్యుడ స్తమించి తన యంబువులచేత

నుదక కణముల బంధ ముడుగఁ జేయ

సీ జనకుచుట్టు వలగొను నిర్భరములు

ఇంద్రధనుసుల పరివేషహీనములగు.

21

తామరపువ్వు కింజల్కల దండగొజకు

చక్రవాక పక్షులు పరస్పర మధిస

మయియుఁ జీకట్ల గంతంబులపలి నొట

వృధల నల్లచు, వాటికి దూర మధికమయ్యె

22

వీనుఁగులు దినంబంత చరించు యలపి

యందుగు చిత్తశ్శ ముక్కల గండమలమ

మేలి పద్మాల నంటు తుమ్మెదలు ముసరి

యెడరు జలమోను నుదయాదిక్మత్యమునకు.

23

పూర్వార్థమున గూర్చి పలికి మణియు నింకను శంకరుండుఇట్లు
వార్తతో ప్రతేక కరణిల్లావంబు లాడును నందందు విహరించుచుండ
చిరంబులు నిశేఖంబులు సమద్రనూతంబు లయి నూటయొక్క ఋతు
ప్రజ గవచెను. అయినను నిత్యము సముద్రమునందుండి జలపానంబు
దోయు చడవాగ్ని తృప్తిని పొందనట్లు - శంకరుండుతృప్తి పొంద
జచ్చెను.

ఇది

ఎనిమిదవ సర్గము

—(౦)—

* ఇంతవఱకు యథామూలముగను ఇక్కడనుండి సంగ్రహముగ కథా సంద
ర్భావిత్వములను పాటించియు అనువదించబడినది. దీని తరువాత, గూడ,
జూర్తిగా, గాళిబాసు కవిత్వముగూడ, గాదనియు నెవరో కాళిదాసు
పేరుతో, జూర్తి చేసిరనియు, గనుకనే తొమ్మిదవ సర్గనుండి మల్లి
నాథుని వ్యాఖ్య దొరకిలేదనియు నందురు.

కుమారస్వామి జయము

తొమ్మిదవ సర్గము

కుమారస్వామి జననము

అంత నొకనాఁడు ఉమామహేశ్వరులు కేశీవినోదంబుల నుండ తోని
మందిరమును ఒకపావురము వ్రవేళించి కూయుచు మండలంబులుగఁ దిరుగు
చుండుటగని సర్పాంతర్యామియు నూర్ధ్వరేతస్కుడు నగు హరుండు దాని
దివ్య దేహమును చూచి కపోతవేషంబు ధరించిన యగ్నిగా గ్రహించి
క్రోధంబున ముఖము చిట్టెంపఁగని యగ్నిహోత్రుండు మిగుల వణింపుచు
స్మరారితో నిట్లనియె.

ఈ వొకండవె లోకాలకేశ్వరుఁడవు
ఈ వసుధల బాధల నశియింపఁజేతు
వంచుచే రాక్షసులచే భయంబుచెంది
యింద్రుఁడాదిగ ని స్ఫుపాసెంతు రెవుడు

1

నీవు ప్రేమియురాలితోఁగూడె యెసఁగుచుండ
నింక నూలు ఋతువులు గతించి పోయె
ఇందుచే నిన్నుఁ జూడ దేవేంద్రుఁడాదు
లార్తులై వచ్చి యున్నారలయ్యు దేవ

2

శ్రీ ప్రభు! యనుగ్రహించియ యొక్కసుతునె
గనుమి నీదయ నతఁడు రక్షణము చేయ
చనుచు వగ విన్నవించెడి యగ్నిమాట
చివి హరుఁడు ప్రసన్నత సుతుని గనఁ దలంచె.

3

హోర్వరేతస్కృణ్దో హరుం దోగినిసైచ
కానిదై న స్వశక్తి హిరణ్యరేతుః
ఉగ్ని యందుంచె నంత నాయగ్నికూడ
ఎంతో డాగ్రత లోన రక్షించె దాని

4

అట్లు మధ్యగో వచ్చిన యగ్నిఃజూచి
అత్మ యానందమును భగ్న మౌట గిరిజ
సర్వ భక్షణ వై భీమచర్య గలిగి
కుష్ఠ రోగివై పొగలను గొన శపించె.

5

ప. అట్లులలిగిన పార్వతినీజూచి శంకరుం డోయాయ సల్లాపంబుల నామో
కోపంబు శాంతిల నోదార్చెను. అంత వీతిహోత్రుండును ఆ శంకరునిశక్తి
భరింపఁజాలక యింద్రుఁడు చెప్పఁగా సర్వతాపముల హరించు గంగయందు
తన తాపంబు శాంతింప మునకలాడె. అపుడా శంకరుని యమోఘ వీర్యంబు
సకలపాపనియగు గంగలో సంత్రమించెను. అపుడా గంగయును దానినో
భరింపఁ జాలకపోయె. అంత మాఘమానంబున తనలో స్నానమాడ
వచ్చిన దక్షతనూజులు కృత్తికలు జలముల మునుక లాడుచుండ ఆ
యమోఘ వీర్యంబు వారియందుఁ బ్రవేశించెను. వారును గర్భరూపంబు
దాల్చిన యా యమోఘశక్తిని జెల్లవనమందుంచి తమతమ యింద్లకేగిరి.
అపు డాగర్భము సూర్యశిఖిమట్లు తేజస్వియై యాఱుముఖములుగలదై
షాన్మాతురుండన షణ్ముఖుండనఁబరగి చతుర్ముఖునిగూడ నతిశయించి
వేలింగె.

అప్పుడు దేవేంద్రుడాడి దేవతల ప్రార్థనచే గంగామతల్లి స్త్రీరూపము
దాల్చి తన యమృతధారలచే షణ్ముఖుండగు కుమారుని పోషించెను. వీరహ
భాగీరథీపావకులును కృత్తికలార్గురునువచ్చి వీడు నా కొమరుడని యెవరికి
పాడె వివదింపసాగిరి. ఆకాశయానంబున శంకరునితో విహరించు గిరిజ
ఇదిచూచి శంకరునివలన జగత్ప్రయానందకరుడైన యా కొమారుని
తన కుమారునేగఁ దెలిసికొనివచ్చి ముద్దులుగురిపించి లాలించెను.

ఇట్లు ఆ కుమారుఁడు ఇంద్రుతల్లులకుఁ గుమారుడై కుమారుఁడను
పేర్నుగలపొడయ్యె. అప్పుడు సకలతోకంబులు ఉత్సవంబులుచేసిరి. అచ్చత

లాడిరి. చివ్యదుండుభులు మ్రోగె, గాలి చక్కగా వీచెను. వీనివల్ల తారకాసురునిలక్ష్మి వణకిపోయెను.

అపుడా కుమారుండు దినదిన ప్రవర్ధమానుడయి ఓంకారము మొదలుకొని అక్షరములునేర్చి క్రమంబున సర్వవిద్యలునేర్చెను. యువకుండయి భనుర్వేదంబున నిష్ణాతుడై ఎదురులేని వీరుండయ్యెను. ఇట్లు మహావీరుండయిన కుమారునిజూచి పార్వతీ సరమేశ్వరులు మురిసిపోయి దీవెనలిడిరి. దేవేంద్రులు సంతసిల్లిరి, తల్లులైన కృత్తికలు పార్వతియు అమోఘాళియులిడిరి.

అంత దేవతలా మహావీరుడగు కుమారుని తమకు పేనాధిపతిగ నభిషేకించి తారకాసురుని బారినుండి రక్షింపవేడిరి, వీమ్మట ఆ కుమారస్వామి దేవతలు జయవెట్టుచుండ తల్లిదండ్రుల యనుమతి గైకొని తారకాసురుని జయింప నడచుటయు నాతాకుండును మహాభయంకర యధ్ధమునకునన్నద్ధుండయి తన యపార పేనలతో దేవసేనలనెదుర్కొనె అంతట దేవాసురులకు ఘోరమగు యుద్ధమయ్యె. అందు

తారకాసుర-కుమారస్వాముల యుద్ధము

చుటని గాల్చుంటు గాల్చుంటు, రథికు రథికు
డశ్వ సైనికుడశ్వ సైన్యాధి పతిని
హస్త సైనికుడంతట హస్త భటుని
బుడసి రణము సమప్రతిద్వంద్వియయ్యె.

6

తూర్జనాదాలలో ననిర్ధార్జి వాక్కు
అయ్యు దేవాసురుల్ స్పృహమాదికముల
నపుడు చెప్పరు కాని బాణాక్షరములె
యొండొరుల ఖ్యాత నామంబులొగిని దెలుపు

7

అజిలో గుఱ్ఱములు లేవినట్టి ధూళి
రథ సమూహ చక్రంబుల నధిక మగుచు
ద్విరద కర్ణతాళాలచే విస్తరించి
యచలఁ గ్రమముగ సూర్యుని నడ్డగించె

8

గాలికేన్ నోరు తెఱచిన మీల ధ్వజము
 తోలిఁ బెరిగిన నైన్యాల ధూళిగ్రోల
 నిజపు మీలు క్రొత్తబురద నీరు మిగులఁ
 ద్రాపుచున్నవో యనునట్లు దనరుచుండె

9

రథము రథచక్రముల ధ్వనిన్ బ్రకటమయ్యె
 కదలు గంటలచేతను గజము తెలిసె
 స్వప్రభువుల నామంబులులు పలుకుచుంట
 స్వపరపక్షాల్ తెలిసె రజస్సాంద్రభువుల

10

కనుక మార్గలంబునడ్డి యాకదన భూమిఁ
 గడు విజృంభించిన రజోంధకారములకు
 శస్త్రములతెగు నశ్వ గజప్రవీర
 శోణిత ప్రవాహము బాలసూర్యుడయ్యె

11

రక్తతతిచేత తెగిన మూలంబు నల్లి
 రక్తతతిపై ని గాలిచేఁ బ్రహతమగుచు
 బొగ్గులె మిగులు నగ్నికే ముందుగానె
 వెడలు ధూమంబు పోలికఁ గడువెలింగె

12

అస్త్రహతి మూర్ఖులు రథకు లవలలేచి
 చూచి గుఱ్ఱాల మరలించు సూతుఁదిట్ట
 తమ్ముఁగొట్టిన వారినీ తద్ధ్వజాలఁ
 బట్టిగుర్తించి యల్కుతోఁ గొట్టెరపుడు

13

కర కుశలత కలుగు ధనుర్ధరులు శరము
 లరుల శరములచే మార్గమధ్యమునఁదెగియు
 ప్రకట తోహవూర్వపు నగభాగశీఖలఁ
 దమకఁగల వేగమున లక్ష్మణుని పొందు

14

వాడి చక్రాయుధాల మావటుల తలలు
గజరణంబులఁ దెగియుడేగలనఖాల
సూదికొసలఁ దగులుకొనుజుట్టు కలిగి
చాల సేపటికిని రణన్ధరిని బడియె.

15

ప్రథమమునఁ గొట్టు గుఱ్ఱపు రౌతు తిరిగి
తన్నుఁ గొట్టలేకశ్వంపు స్కందమున నున్న
వైరిభటు మదికొట్టగ వాఁడు మరల
బ్రతికి హాయిగ సౌఖ్యంబుల బడయఁ గలిగె

16

బాణములఁ దెగు తల లనుఫలము లమరి
పడు శిరస్త్రాలనెడి పానపాత్రలొప్పి
రక్తమను మద్యపుఁబెను కార్వులు స్రవించఁ
గ్రాలె రణభూమి యముపాన శాలవోలె

17

ఒకఁడు తనతలన్ రిపుఖడ్గమూడగొట్టి
మరుక్షణమె దేవతయయి విమాన మెక్కి
ఎడమవై పచ్చరలు కౌఁగిలించు కొనఁగ
నాజిలోఁదన మొండెమల్లాడఁగనియె.

18

ఒకరొకరి సూతులంజంప నొక్కరొకరె
వారె సూతులై రథికులై పరఁగి రపుడు
గుఱ్ఱములఁ జంప గదలతోఁ గొట్టుకొనిరి
కత్తి విటుగ బాహుబాహి మొత్తుకొనిరి

19

ఒకరొకరిఁ జంపుకొని చచ్చి యొక్కరొక్కరె
దేవతా భావమొందియ దివ్యభువుల
నొక్క యప్సరసనె కోరి యొక్కరొకరు
వాదములఁ గొట్టుకొనసాగి పడుదురపుడు

20

గొప్ప పూహములవి వరస్సరము రెండు
వియమమే తేకయ జయాపజయము లొందె

వెనుక ముందులఁ బవనంబు వేవవరుస
నల్లి వీచులాటును పోటును నందునట్లు

21

అసురులన్ సై న్యము విజిగి సచ్చటికిని
గొప్ప యోజస్వీయుఁ గుమారుఁడప్పు డసుర
సేనలనుజొచ్చెఁ బొగగాలిచేత మరలు
నగ్నియొ గడ్డి యెటనుండునటకె యేగు

22

రథికుఁడై యమ్ముపొది తనుత్రాణమున్న
తారకుం డొక్కండు మత్తుఁడై దాకె సురల
ప్రళయకాలాన నుప్పొంగు వార్ధిజలము
లా మహా వరాహమువోలె నడ్డగించె

23

తారకాసురవధ—కుమారస్వామి విజయము

వ॥ ఇట్లు ఘోర యుద్ధము జరుగుచుండ దేవవైరియగు తారకుండు విత్
టాట్టహాసము చేసి దేవేంద్ర ప్రముఖామరుల మీద విజిగిపడి వారందఱపై
భీభత్సముగా రాళ్లచే భూధరమట్లు శరవర్షము కురిపింప అంతభీతిల్లి దేవ
తలు సృరారి కుమారుండగు కుమారుంజేరఁ గుమారుండు లీలగా నవ్వి యడ
లకుఁడని వాయ న్యాస్త్రంబు వేయ, తారకుండు నాగస్త్రమేసె అంత నాగం
బులు భూనభంబుల వ్యాపించి చుట్టుకొన వెంటనే కుమారుండు గారుడాస్త్రమును
ప్రయోగించ నాగములెక్కడివక్కడ మాయమయ్యె, అంత తారకుండాగ్నే
యాస్త్రమువేసి ప్రచండ ప్రళయకాలంబట్లుచేసి వేయఁగాంచి కుమారుండు
వార్షకాస్త్రమునువేసెనంత నామంటలన్నియుఁ జల్లఁబడిపోయె, అవల తారకు
కుమారు లొండొరుల నధిక్షేపించుకొనుచుఁ గొంతవడి భీకర సమర
నైపుణ్యంబు చూపిరి. అపుడు దైత్యుండు తారకుండు “ఇదిగో నీవొక
నుండవు ఇపుడు నీవో నేనో లేకపోవలె. ఇంక ప్రపంచము అకుమారమో
అతారకమో యగుఁగాక” యనుచు కుమారుమీద విజృంభించి పడఁగ
నింక నాలనించుట మంచిదికాదని కుమారుండు యుగాంత కాలాగ్నినింబోలు
మహాశక్తిని ఆ మహాసురుండగు తారకుని హృదయంబుపైని ప్రయోగించి
చిరకాలంబునుండి బాధలుపెట్టు తారకుని దుష్టకార్యంబులనుండి విముక్తిని

గలిగింప నచిరకాలంబులో దేవతలు ఆనంద కందళితాంతరంగులుకాఁగా
నా తారకుడు శాశ్వతముగ యోగనిద్రంబోలిన నిద్రనుబొంది భూమాత
యొడి నాశ్రయించునట్లు గావించెను.

అంత సురదుంధుభులు మ్రోగె, నమరతరులు
అలరులనుగుర్చె నచ్చర లాడిపాడి
రమరగణ జయోదాహరణములు వెలసె
మీటి గంధర్వగేయాలు మారుమ్రోగె.

24

పార్వతీ పరమేశ్వరుల్ స్మాత్మజాతు
దేహమును నిమిరిరి; బ్రహ్మ దేవనలిడె;
విష్ణువు నభినందించె; దేవేంద్రుఁడెరగె
చేరిసురలు జై జై ధ్వనుల్ చేసిరెలమి.

25

రణరంగంబులఁ బండితుండగు కుమారస్వామి యా రాక్షస
వ్రణమున్ మాన్పుఁగ దేవతాధిపతియున్ స్వర్గాధిపత్యంబు న
ద్గణ మాన్యంబుగ స్వీకరించి, బుధమూర్ధన్య రత్నావళి
ఘృణి నీరాజనముల్ వెలుంగఁ బరిపాలించెన్ దివిన్ గ్రమ్మఱన్. 26

ఇది

కాళిదాస మహాకవి రచితమై
వెంకమాంబా నారాయణశాస్త్రుల తనయుండగు
చర్ల గణపతిశాస్త్రిచే ననువదింపఁబడిన
కుమార (సంభవ) విజయము
అనెడి మహాకావ్యమున
తొమ్మిదవ సర్గము
సర్వము సమాప్తము
ఓం శాంతి శాంతి శాంతి